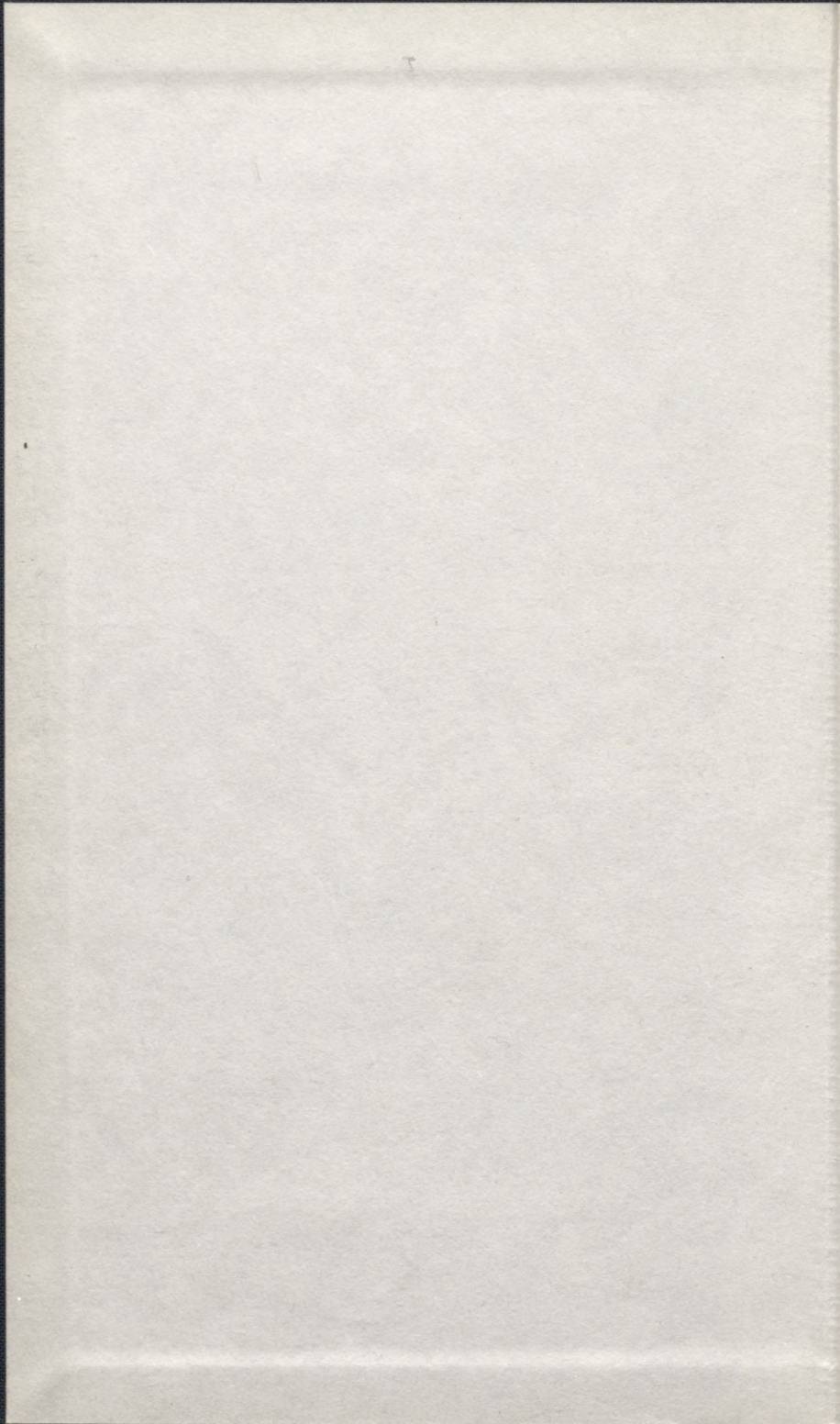

LĪGOTŅU JĒKABS

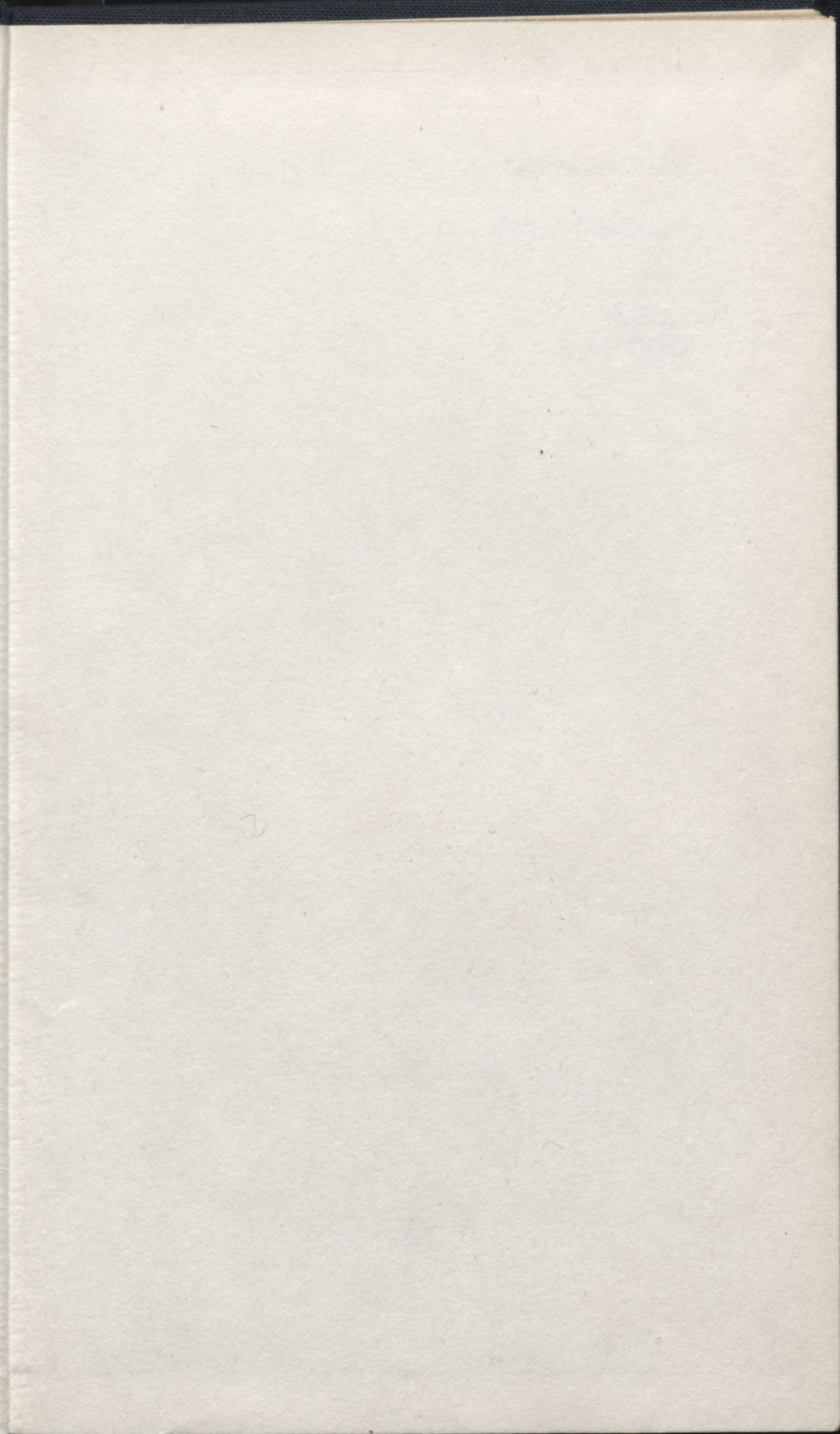

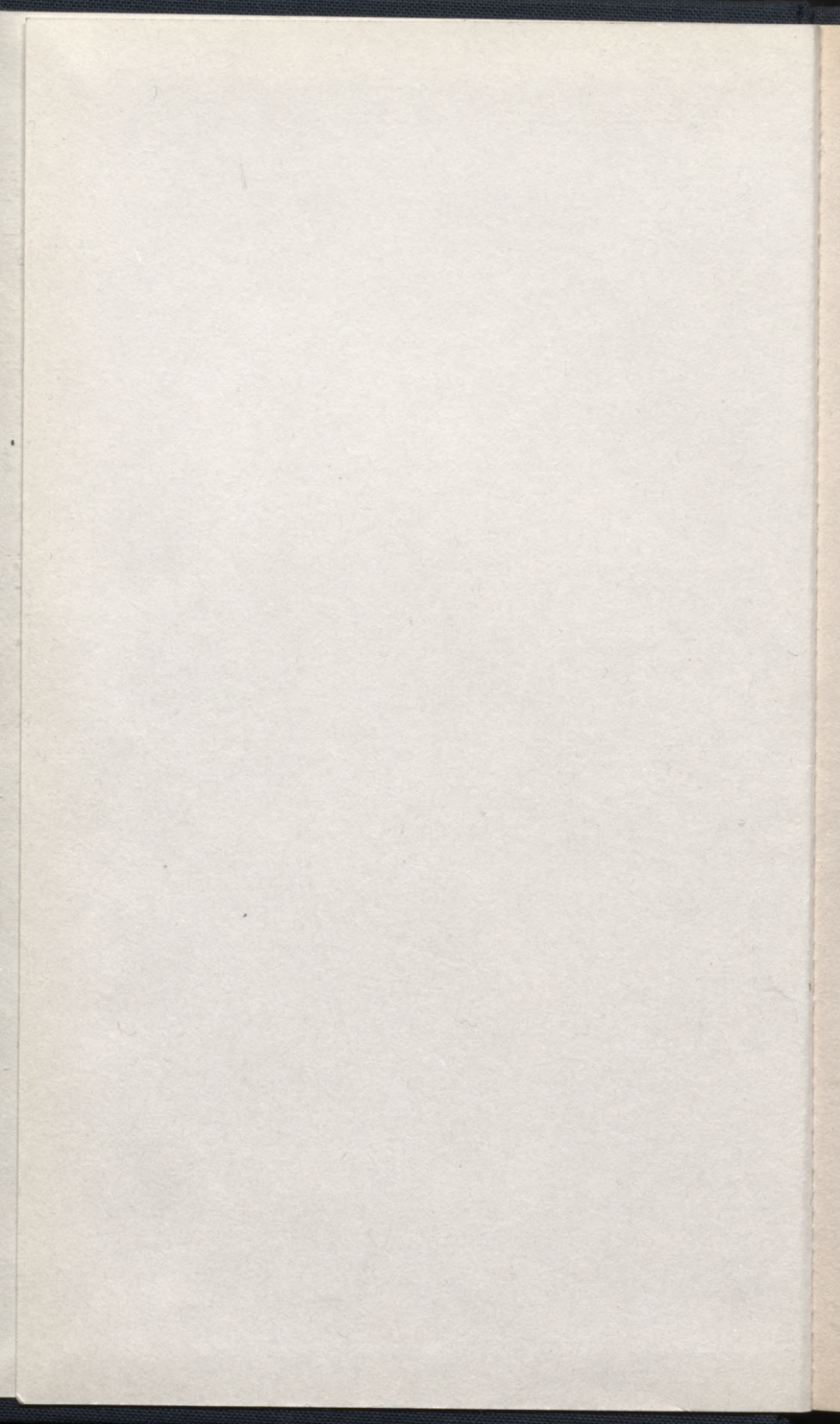
Zigfrīds
MEIEROVICS

M Ū Ž S
D A R B S
L I K T E N S

Ligoṭņu Jēkabs

Zigfrīds Meierovics

MŪŽS
DARBS
LIKTENS

42169

Mums jāizlieto visi ceļi,
lai sagādātu un izauklētu Latvijas laimi

Z. Meierovics

2001-3
134

L
3

LĪGOTŅU JĒKABS

Zigfrīds
MEIEROVICS

M Ū Ž S
D A R B S
L I K T E N S

VALTERS UN RAPA

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

030/013332

Darbs tapis ar Pasaules brīvo latviešu apvienības Kultūras fonda un studentu korporācijas *Talavija* atbalstu.

Grāmatā izmantoti fotoattēli no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas, Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva, kā arī no Gunāra Meierovica personīgā arhīva.

Uz vāka — Zigfrīds Meierovics ap 1923. gadu

Mākslinieks *Andris Nikolajevs*

Redaktore *Baiba Bērtule*

ISBN 9984-595-53-6

LATVIJAS JAUNĪBAS ZVAIGZNE

Politikā ilglaicīgas zvaigznes ir retums. Latvijai ir laimējies tādu iegūt.

Tikai nepilnus desmit gadus ilga Zigfrida Meierovica aktīvā politiskā darbība, bet tās laikā notika lielākais pavērsiens latviešu nācijas vēsturē. Tika nodibināta Latvijas valsts un nodrošināta tai pienācīga vieta citu valstu starpā. Nopelni Latvijas *de iure* atzīšanā pasaulē vaināgo Zigfrida Meierovica darbu kā augstāko Latvijas diplomātijas sniegumu.

Šodien mēs droši varam atzīt mūsu ārpolitisko mērķu kontinuitāti cauri visiem Latvijas Republikas pastāvēšanas gadiem. Zigfrida Meierovica iedibinātās ārpolitiskās koncepcijas augļi ļāva pat okupācijas laikā saglabāt savus 18. novembra Republikas diplomātiskos dienestus valstīs, kas neatzina Latvijas inkorporāciju PSRS, un viņa lolotā ideja par Baltijas valstu ciešo sadarbību bija kā vaduguns un mobilizējošs spēks šo dienestu nenogurstošajā baltiešu tiesību aizstāvības darbā.

Kopš Johana Gotfrida Herdera laikiem, kurš latviešu dainu iespaidā pirmais radīja kultūrteoriju par nacionālo dvēseli un piederības sajūtu nācijai kā vienu no galvenajām cilvēka vajadzībām, Latvijas tauta meklēja atbildes uz Latvijai svarīgiem jautājumiem, un neatkarīgas valsts izveidošana bija viena no šīm svarīgajām atbildēm. Zigfrida Meierovica veikums lielā mērā ir bijis pamatā tautas dvēseles, nacionālās pašapziņas un latviskās identitātes saglabāšanai cauri divdesmitā gadsimta vētrām.

Tikpat nozīmīga ir bijusi mūsu eiropēiskās identitātes saglabāšana un attīstīšana, kas šodien nav šķirama no demokrātijas jēdziena. Tikai demokrātiska Latvija Zigfrida Meierovica izpratnē bija brīva Latvija. Mūsu

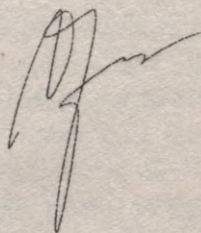
diplomātam piemita īpaša tolerances māksla, un viņš tik tiešām atrada ceļus, kā Latvijai izveidot civilizētas attiecības ar visiem kaimiņiem. 1920. gada Latvijas un Krievijas miera līgums ir viens no būtiskākajiem šīs politikas sasniegumiem.

Mēdz teikt, ka diplomātija ir tā cilvēces darbības nozare, kur dzīves pieredze ir viens no galvenajiem veiksmīgas darbības priekšnoteikumiem. Zigfrīds Meierovics ar savu īso, bet spilgto politiskās zvaigznes mūžu ir pierādījis arī jaunības drosmes un pārliecības priekšrocības. No varonības, brīvprātīgi piedaloties Studentu bataljonā Latvijas Brīvības cīņās, līdz pilnīgam līdzekļu izsīkumam kādreiz Londonā, kad jaundzimušās valsts diplomātam esot bijis jāieķīlā pat savs pulkstenis, viņš vienmēr ir neatlaidīgi un veiksmīgi realizējis mūsu valsts intereses par spīti visiem šķēršļiem.

Šodien mūsu atjaunotās Latvijas diplomātijā strādā galvenokārt jauni cilvēki, un tādēļ es bez bažām atkal varu pievienoties Zigfrīda Meierovica 1923. gadā izteiktajiem vārdiem:

«Es ticu, ka Latvija dzīvos saules mūžu, un taisni ticu tāpēc, ka viņa jauna valsts, kuras mūžs vēl priekšā.»*

INDULIS BĒRZIŅŠ
Latvijas ārlietu ministrs

---

*Z. Meierovica referāts Latvijas kultūras veicināšanas biedrībā 1923. gadā

PAR MANU TĒVU

Esmu dziļi aizkustināts, ka apgāds «Valters un Rapa» sniedz lasītājiem iespēju iepazīties ar pārstrādātu un papildinātu Ligoṭņu Jēkaba grāmatu «Zigfrīds Meierovics. Mūžs. Darbs. Liktenis» (1938).

Šī grāmata, manuprāt, ir viena no labākajām, kas apraksta mana tēva visai īso mūža gājumu.

Esmu arī dziļi pateicīgs Jānim Rapas kungam par nodomu nākt klajā ar šo grāmatu tieši tagad, kad tauta šķiet aizmirsusi labu daļu mūsu vēstures. Daudz šodienas problēmu saistās ar to, ka mēs atjaunotajā brīvajā Latvijā neprotam, nespējam vai negribam uzpurēties valsts un tautas labā. Katrs domā un gādā vispirms par savu labumu, savu kabatu, savām personiskajām ambīcijām.

Mans tēvs kopā ar citiem tā laika valstsvīriem — Kārli Ulmani, Jāni Čaksti, Miķeli Valteru, Otto Grosvaldu — lika stingrus pamatus jaunajai Latvijas valstij, kuras neatkarību, pateicoties viņu sirds degsmei un darbam, pakāpeniski atzina tikpat kā visas Eiropas un aizjūras valstis. Latvija kļuva par pilntiesīgu locekli daudzās starptautiskās organizācijās, tai skaitā Tautu Savienībā.

Zigfrīds Anna Meierovics, būdams pirmais Latvijas ārlietu ministrs, palika arī vienīgais, kas jebkad izveidojis skaidru un noteiktu ārpolitikas koncepciju.

1921. gadā Bulduru konferencē tēvs izteica brīdinājumu, ka, neizveidojot ciešu sadarbību ar abām Baltijas kaimiņvalstīm, Lietuvu un Igauniju, un tālāk ar pārējiem tuvajiem kaimiņiem no Somijas līdz Polijai, to ieskaitot (tā sauktais «*Cordon Sanitaire*»), Latvijai būs maz izredžu nosargāt savu brīvību un neatkarību ilgāk par gadiem divdesmit.

Tieši tādēļ, ka neesam ņēmuši vērā šo brīdinājumu, šodien, tāpat kā toreiz, lietas neiet pareizā virzienā. Mēs necenšamies saskatīt savas valsts patiesās intereses no plašāka redzesloka, bet iegrimstam ķīviņos par varu un naudu, atkārtojot tās kļūdas, kas noveda pie 1934. gada 15. maija apvērsuma. Šodien mēs runājam un strādājam tikai, lai aizstāvētu savas politiskās partijas un bieži pat ne tās, bet tikai un vienīgi savas personiskās ambīcijas.

Mums būtu daudz ko mācīties no aizgājušā laika notikumiem un tiem, kas tos veidoja.

Taču ar skumjām jākonstatē, ka daudz, pārāk daudz ir aizmirsts vai apzināti noklusēts. Manam tēvam — vienam no galvenajiem mūsu valsts pamatlicējiem — pat atņemts tas mazumiņš atzinības, proti, viņa vārdā nosauktā iela Rīgas centrā, pašreizējais Basteja bulvāris. Tā, šķiet, ir viena no retajām Rīgas ielām, kurai nav atdots brīvās Latvijas laika nosaukums — Zigfrida Meierovica bulvāris. Nosaukums Basteja bulvāris esot vēsturiskāks! Līdz šim man nav izdevies gūt izskaidrojumu šādas nostājas patiesajiem iemesliem. Jājautā — vai tad patiesi tā laika Saeima un valdība nezināja Latvijas vēsturi? Kā toreiz, tā tagad vēl aizvien par vecajiem Rīgas nocietinājumiem atgādina Basteja kalns. Tā to sauca toreiz un tāpat arī tagad. Neviens šo nosaukumu negrasās mainīt. Taču tagad mana tēva vārdā tiek piedāvāts nodēvēt kādu ielu Mežaparkā vai kur citur. Tātad — pēc iespējas labi tālu no pilsētas centra un pazīstamajiem pilsētas bulvāriem. Šī ricība ir klaja mana tēva vārda noniecināšana un labāk būtu to tad vispār necilāt. Viņa vārda pieminēklis ir Latvijas valsts, un, kamēr tā dzīvos, dzīvos arī viņa piemiņa.

Un tagad daži vārdi par to laiku, kas beidzās ar mūsu neatkarības zaudēšanu un okupāciju. Mūsu brīvvalsts

politika tika ievirzīta stingras demokrātijas gultnē. Taču atkārtoti rodas jautājums, kāds būtu bijis mūsu valsts liktenis, ja mans tēvs būtu piedzīvojis garāku mūžu. Kā izriet no daudzu vēsturnieku secinājumiem, Otrā pasaules kara izraisītā katastrofa diez vai būtu gājusi mums secen, taču mūsu liktenis būtu bijis atšķirīgs no tā, ko pieredzējām.

Ulmaņa apvērsums 1934. gada 15. maijā daļēji radās tā laika gaisotnes ietekmē, kad lielā daļā Eiropas valdija diktatori. Z. Meierovica domāšanā šādai notikumam gaitai nebija vietas. Viņš bija principiāls, pārliecināts demokrāts. Viņa valdības laikā noteicošais bija parlaments (t. i., Saeima) un partiju sadarbība valsts interesēs. K. Ulmanim kļūstot par Ministru prezidentu, valdībā tika iekļauti tikai Zemnieku savienības biedri, turpretim laikā, kad mans tēvs pildīja premjerministra pienākumus, valdībā bija pārstāvētas tikpat kā visas partijas, un tā darbojās teicami.

Atgriežoties pie Zigfrīda Meierovica biogrāfijas, gribu izteikt cerību, ka dažs labs jaunietis, to izlasot, gūs iedvesmu mācīties, strādāt un cīnīties tautas un valsts labā. Tā vietā, lai runātu par algu paaugstināšanu ministriem, būtu jāapsver, kā labāk kalpot Latvijai.

Šeit gribētos pieminēt, ka, dzīvojot trimdā, sabiedriskais darbs nekad nebija atalgots, tieši pretēji, tas bija saistīts ar ievērojamiem izdevumiem un pūliņiem. Taču tieši no šī darba mēs guvām vislielāko gandarījumu un savas dzīves piepildījumu.

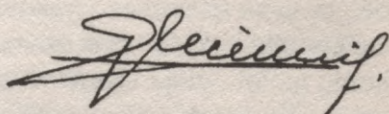
Atliek tikai cerēt, ka jaunā politiķu paaudze mācīsies atšķirt graudus no pelavām, patieso zeltu no siknaudas, kas viegli nāk un viegli aiziet, bet nedod gandarījumu. Katrs latviešu skolēns zina dzejnieka vārdus «mans zelts ir mana tauta», un pārfrazēsīm, arī «mans zelts ir mana valsts». Latvijas un mūsu visu nākotne atkal reiz ir mūsu

rokās. Izmantosim šo Dieva doto izdevību un strādāsim
tās labā, nevis tikai savā vai kādas politiskās partijas
labā.

Lai šī grāmata kļūst par ceļvedi uz mūsu tautas un
valsts labāku nākotni!

GUNĀRS MEIEROVICS

Eiropas kustības Latvijā goda prezidents

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Guntars Meierovics', written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.

NO ZIGFRĪDA MEIEROVICA PIEZĪMĒM SAKARĀ AR LATVIJAS ATZĪŠANU *DE IURE*

«Braucu mājās tādēļ, ka Baltijas komisija, kura gatavo materiālus miera konferencei, Latvijas jautājuma izstrādāšanā ir taisījusi īsu pārtraukumu. Somijas jautājums jau galīgi izšķirts, viņas patstāvība atzīta. Pašreiz Baltijas komisija nodarbojas ar Lietavas jautājumu, kas aizņems 4—6 nedēļas. Atbraucu dzimtenē, lai būtu sakarā ar Valdību un organizētu Ārlietu ministriju.

Atzišanu *de iure* tuvākā nākotnē gan laikam nepaņāksim. Baltijas komisija domā celt priekšā četrviru padomi, lai tā atzīst Latvijas valsti kā *de facto* pastāvošu, atzīstot arī Valdības pastāvēšanu. Agrāk *de iure* un *de facto* terminus nepazīna. Tie radušies kara laikā sakarā ar jauno valstu rašanos uz bijušās Krievijas teritorijas. Starpība starp šiem jēdzieniem grūti nosakāma, Baltijas komisiju atzīst *de facto* ar visām juridiskām tiesībām, ar tiesībām slēgt līgumus un diplomātiskas un militāras konvencijas — starpība tikai tā, ka Sabiedrotie neuzņemas garantiju par Latvijas starptautisko stāvokli. Ja mums uzbrūk kāds, tad Sabiedrotie Latviju neņemas aizstāvēt kā savu sabiedroto. Arī *de facto* pastāvot, Latvijai ir valsts tiesības. Kādas ir latviešu miera delegācijas attiecības pret šādu stāvokli? Delegācija izturas pilnīgi negatīvi pret atkal pievienošanu Krievijai, viņa prasījusi visu laiku pilnīgas suverenitātes atzišanu ar visām starptautiskām garantijām. Krievijas valdība, kura pastāv no agrākās Krievijas valsts vīriem, mums nav bīstama. Sabiedrotie viņu neatzīst. 6. jūnija akts nav šīs valdības atzišana. Kolčaka sekmes arī tagad ir likvidētas,

viņš ir atkāpies. Kādēļ Miera konference negrib atzīt Latvijas pastāvēšanu *de iure*? Miera konference pazīst Latvijas un viņas kaimiņu sliktās attiecības pret Vāciju. Bet, ja tādas pašas attiecības šim valstīm nodibinātos ar Krieviju, tad pēdējai rastos vēlēšanās apvienoties ar Vāciju, lai beidzot iznīcinātu arī Latviju. Tādēļ miera konf. grib panākt zināmu saprašanos ar Krieviju, protams, nekādā ziņā nenovēršoties no tautu pašnoteikšanās tiesībām.

Anglija grib redzēt Latviju un viņas kaimiņus kā neatkarīgas valstis — Krievijai jādod iespēja izlietot Baltijas ostas un Latvijai jāgarantē Eiropas tirdzniecības sakaru iespēja ar Krieviju caur Baltiju. Politiskā ziņā Anglijas domas ir tādas, ka Krievijai pašai jānāk pie pārliecības, ka pret gribu piespiesta Latvija iestāties Krievijas valstī nāktu par ļaunu pašai Krievijai. Lai pati Krievija atsakas no Latvijas pievienošanas, ja pēdējā to nevēlas.

Amerika domā, ka Krievija varētu tapt par Ritu Sabiedrotām Valstīm pēc tā paša plāna, kā pastāv Ziemeļu Amerikas Sav. valstis. Katra valsts būtu savs patstāvīgs senāts, un kā tādi tie apvienotos vienošanās ceļā. Kura valsts negribētu ieiet Savienotās valstīs, tā paliktu par sevi neatkarīga.

Francija līdz 27. jūlijam, kad Anglija, Amerika un Francija noslēdza aizsargāšanās līgumu pret Vāciju, gribēja panākt lielas un stipras Krievijas radišanu kā pretstatu pret Vāciju. Pēc 27. jūlija līguma Francija ir pret Vāciju lielā mērā nodrošināta, un tas nāk par labu Francijas politikai pret Latviju. Bij arī ekonomiski iemesli, kas Franciju saista ar Krieviju, bet tie mazāk svarīgi. Valsts parādu, kurš Francijai nākas no Krievijas, Latvija savu daļu samaksātu ātrāk pat kā Krievija. Francijā ir dažas grupas, kuras aizstāv lielās Krievijas ideju. Pie tiem pieder

arī Francijas ārlietu min. Pišons. Ir arī Latvijai draudzīgas aprindas. Francijas parlamenta ārlietu nodaļas prezidents simpatizē mums.

Japāna pret mums diezgan nenoteikta. Viņa nekad neaizstāvēs stipru Krieviju.

Itālijai Latvijas jautājumā nav izšķirošais svars; viņa nav mums naidīga. Par mūsu kaimiņu valstīm runājot, mums vajadzēs atrast zināmu tuvināšanos savā starpā, sākot no Ziemeļiem — Igaunijas un Somijas — līdz dienvidiem Latvijai, Lietuvai, Polijai un, ja iespējams, līdz Baltkrievijai. Satiksme starp latviešiem un igauņiem Parīzē bij vissirsnīgākā. Mazie strīdi robežu jautājumā (Valka), ievērojot kopējus ienaidniekus, ir nesvarīgi tagadējā brīdī. Ar igauņiem mums visiem spēkiem jāpanāk labākas attiecības. To prasa mūsu stāvoklis pret ienaidniekiem no visām pusēm. Ar somiem attiecības sliktas nav bijušas, bet atturīgas, kad Somijā bija ģermanofili noskaņots kabinets. Kamēr Somijā ārlietas vada Dr. Holsts, attiecības starp mums ir ļoti siltas. Mums nevar būt kādu iemeslu sliktām attiecībām ar brāļu tautu — leišiem. Lietavas neatkarības iegūšana ir komplicētāka viņas etnografiskā stāvokļa dēļ. Tur svarā krit poļu kultūrelais un ekoriomiskais pārākums. Lietuvā daudz baltkrievu un ebreju. Lietuvā ir daudzi spēki, kuri aizstāv katrs savas intereses.

Ar Poliju mūsu attiecības labas. Ir noskaidrojies, ka pēc Latgales poļi vairs netiko. Ja Dancigas jautājums nenokārtosies priekš poļiem labvēlīgā garā, Polijai būs jālieto Latvijas ostas. Piļsudskis, kurš vada Poliju, izturas simpatiski pret Latviju.

Jaunajām valstīm savā starpā jāpieņem *Entente cordiale* raksturs ar periodiskām valdību galvu un ārlietu ministru apspriedēm un militāriem, ekonomiskiem un

diplomātiskiem ligumiem. Ar Vāciju nekādu darišanu, nekādas politiskas saprašanās. Tā ir dziļa pārlicības lieta. Tā nav naida politika. Vācijas intereses visās lietās ir pret Latvijas interesēm. Pēc Versaļas miera, kad Vācija pazaudējusi savas kolonijas, viņas «*Drang nach Osten*» būs atkal dzīvs. Latvijas neatkarība ir pilnīgi jānodrošina pret Vāciju.

Nopietni jāraugas arī uz Krieviju. Reakcija, kura līdz šim slēpās zem okupācijas varas, tagad visiem spēkiem cenšas slēpties aiz Kolčaka, kā ārzemēs, tā pašā Latvijā. Tas Kolčaks, kas ir Sibīrijā, nav mums bīstams. Bet pret to Kolčaku, kurš draud no iekšienes, mums jātur acis vaļā. Tur būs savienājušies visi Latvijas ienaidnieki. Bet tas neatradīs atbalsta pie sabiedrotiem.

Kā iespējama Latvijas praktiskā atjaunošana? Vienreiz ir pienācis tas brīdis, kad no kara briesmām var pāriet pie miera un valsts izbūves. Tai nolūkā arī ārzemēs daži darbi ir paveikti. Valdības rekonstruēšanās jautājumā daudz ir Sabiedroto līdzdarbības. Šī līdzdarbība ir dažos pilsoņos radījusi zināmu vilšanos par Sabiedrotiem. Man ir zināmi Sabiedroto motīvi. Es esmu ļoti vispusīgi iepazīnies ar tiem. Ar pulkv. Grīnu Parīzē man bij ilgas sarunas. Ar prieku varu teikt, ka pulkv. Grīns priekš Latvijas darījis neapprēķinami daudz — ja Latvijai bij maize, ja viņa dabūja par vairākiem miljoniem dolaru preces, ja dabūja armijai palīdzību, ja dabūsim Latvijai aizņēmumu, ja uz amerikāņa Karltona ziņojuma pamata apturēja Fletočra ļauzu slaktiņus Rīgā, par to mums jāpateicas lielā mērā Amerikas misijai. Amerikas izturēšanās Valdības rekonstruēšanās jautājumā ir izskaidrojama ar amerikāņu ipatnējo garu, kuri kā pārliecināti demokrati nesaprot it nekādu šovinismu.

Tas rada domas, it kā Amerika būtu vāciem drau-

dzīga. Valdības jautājumā amerikāņi priekš mums daudz laba darijuši, Kad par Valdības rekonstruēšanu mums ziņoja uz Parīzi, tas bija smags brīdis. Mēs zinājām, ka uz Polijas—Latvijas robežas stāv 300 000 vācu zaldātu un otrā pusē fronteī lielinieki. Ja Versaļas miers nebūtu parakstīts, abi šie spēki reizē iebruktu Latvijā. Kompromiss bij viena no izejām — vajadzēja zināt visus toreizējos Latvijai draudošos apstākļus, lai saprastu Amerikas misijas locekļu rīcību. Es ar pulkv. Grīnu daudz runāju. Daudzos jautājumos mēs neesam solidāri. Bet viņš visus spēkus atdod Latvijai. Sabiedrotie atsvabināja Latviju no briesmām, lai tad viņa pamazām pārietu pie miera. To ir sabiedrotie darijuši kā Latvijas draugi. Diemžēl, tas ir radījis dažus pārpratumus mūsu presē. Vēl man gribētos pieminēt Amerikas oficiālo priekšstāvi Baltijas lietu komisijā — Hārvarda univ. prof. Dr. Morrisonu — Vilsona draugu. Viņš ir vēsturnieks, viņš izstājās no Baltijas komisijas, kad redzēja, ka viņa pilnvaras tūlītējā Latvijas atzišanā tiek ierobežotas. Prof. Morrisons aizbrauca uz Ameriku, lai tur sabiedrisko domu pārliecinātu par labu Latvijai. Vēl Londonā viņš caurām naktīm rakstīja rakstus angļu preseī par Latviju. Anglija ir tā, kas Latvijas neatkarību pilnīgi vēlas. Viņa arī pirmā sniegs Latvijai ārējo aizdevumu, par ko Parizē ir jau principiēli nolemts. Francijas misijas vadītājs pulkv. Dipaike ir viens no tiem, kas Latviju aizstāv vissiltāk. Tāds ir arī Francijas sūtnis Stokholmā. Ārzemēs uz mums tagad skatas ar tādu uzmanību, kādu mēs nevaram ne iedomāties. Latvijai tagad jārada likumīgas iestādes, jāsasauc Satversmes sapulce, cik iespējams, drīz. Es esmu pārliecināts, ka mēs panāksim savu. Mums ir jāgrib mūsu patstāvība, un, ja mēs to gribēsim kā nācija, tad tā būs. Tagad vislielākais darbs veicams valsts iekšienē.

Kā ārlietu min. gribu būt visciešākā sakarā ar sabiedrisko domu un presi. Kad nokārtošu savu darbu, tad gribu sarīkot konferences preses informēšanai par ārlietām. Es ceru, ka mēs aizvien redzēsimies un izteiksim katrs savas domas par Latvijas starptautisko stāvokli.»

«Latvijas Sargs», 1919. gada 25. jūlijā

BĒRNĪBA. SKOLAS GADI. PIRMIE SOĻI DZĪVĒ

Zigfrida Meierovica liktenis salīdzināms ar meteoru, kas pēkšņi atplaisnās debess malā, apžilbinādams katru, kas to ierauga, lai nākamā acumirkli pazustu. Viņa darbības laiks aptver ap 10 gadu. Tas ir mazāk nekā mirklis mūžības ritmā. Bet šis meteors ir tik divaini spilgts, tik daudzšķautņaini strāvojošs, ka neviens, kas to redzējis, nevar aizmirst. Latviešu tauta nevar izdzēst Meierovicu no savas vēstures. Spožums, kas izstaro no Meierovica mūža darba, nenodzisis, kamēr latvieši mācīsies pazīt savas valsts likteņa gaitas. Jā, tā vien liekas, ka šis spožums mirdz no Aizsaules vēl ik dienas pār Latvijas rudzu un linu laukiem un pār viņas arāju.

Zigfrids Anna Meierovics dzimis 1887. gada 5. februārī Durbes miestā, kurā tolaik tikai daži simti iedzīvotāju, un arī tagad (1938) nepārsniedz vēl tūkstoti. Viņa tēvs Hermanis Meierovics ir Durbes ārsts, ebrejs pēc tautības, bet latviskojies. Jau ģimnāzijā viņš iepazinies ar profesoru J. Osi, ar kuru ilgu gadus uzturējis draudzību. 1885. gadā Hermanis Meierovics pieņem kristīgo ticību un apprec Annu Filholdu, latvieti, Kabiles skolotāja meitu, kas beigusi augstāko meiteņu skolu Kuldīgā, darbojusies barona Bordeliusa namā par audzinātāju. Anna Filholda bijusi ievērojama skaistule, lēna, sapņotājas skatu, dedzīgu temperamentu. Pēc viņas precējies, kā dokumentos pierādīts, barons Keizerligs, bet Anna izšķirusies ārstam Hermanim Meierovicam par labu. Bet

arī šī mīlestība nav bijusi bez kavēkļiem: līgavaiņa vecāki negribējuši, ka dēls līgavas dēļ pāriet kristīgajā ticībā. Par mīlētāju ciņām liecina Annas Filholdas vēstule, rakstīta 1885. gadā Hermaņa vecākiem: «Miļā Meierovica kundze! Diemžēl man nav tas gods būt ar Jums personīgi pazīstamai. Jau vairākas nedēļas, kopš esmu saderināta ar Jūsu dēlu, bet, izņemot bēdas, mans vārds nekā cita Jums nav atnesis. Tikai vienu es Jums varu teikt. Ar visu savu sirdi es mīlu Jūsu dēlu. Man nav lielākas laimes pasaulē, kā piederēt viņam pavisam! Dodiet arī man vietīņu savā sirdī! Saprotiet, ka mīlestības vara apgāž visus mākslotus kavēkļus, kurus tai ceļ baznīca un ticība.» Vecākiem tomēr bija grūti piekāpties dēla nodomam pieņemt kristīgo ticību. Iejaucoties baronam Bordeliusam, pēdīgi visu izdevās nokārtot, un jaunais pāris kā vīrs un sieva varēja uzsākt kopdzīvi. Hermanis Meierovics ļoti mīlēja savu jauno sievu, bet jau divpadsmitajā dienā pēc dēla Zigfrida dzemdēšanas viņa nomira. Godinot mātes piemiņu, mātes bērū dienā kristītais dēls dabūja Zigfrida un Annas vārdus. Sievas nāve satrieca Hermani Meierovicu, viņš kļuva grūtsirdīgs, daudz lasīja Biblii, bet jau 1891. gadā tādā mērā saslima ar nerviem, ka bija jāievieto gara vājnieku slimnīcā, sākumā Tērbatā, bet vēlāk viņu pārveda uz Jelgavu, Tābora gara vājnieku slimnīcu, kur viņš mira 1913. gada 2. martā. Gādību par mazo Zigfridu uzņēmās mātesbrālis Roberts Filholds, tolaik skolotājs Pūrē, bet pēc tam Kabilē. Par to, ka jaunajos apstākļos, augdams bez mātes, Zigfrīds nav juties laimīgs, viņš vēlāk kā students apliecina autobiogrāfijā: «Pēc tam, kad manu tēvu ievietoja garā vājo slimnīcā, mani ņēma audzināšanā mātes brālis, tautskolotājs Kabilē. Grūti man nācās iedzīvoties jaunos apstākļos. Pēc dzīves tēva mājās man bija grūti pierast pie vienkāršiem, veselīgiem lauku apstākļiem

Kabilē. Krusttēva bērniem bija māte, man tādas nebija. Skolas dārzā, pie ābeles piespiežoties, nāca prātā tautasdziesmas vārdi: «Birst ābelei balti ziedi, birst man gaužas asariņas.» Te, Kabilē, Zigfrīds, dzīvodams pie krusttēva, apmeklēja arī pamatskolu, bet pēc tās beigšanas pārgāja Tukuma pilsētas skolā, kur mācījās no 1900. līdz 1905. gadam.

1899. gada decembrī, kādu pusgadu pirms Kabiles pagasta skolas beigšanas, mazais Zigfrīds raksta vācu valodā savam slimajam tēvam:

«Mīlais, labais tēv! Man bija ļoti prieks, ka Tu arī man rakstīji. Es gribu čakli mācīties, lai no manis iznāktu krietns cilvēks. Man iet īsti labi — un es esmu vesels. 1900. gada 24. janvārī (pēc vecā stila — Lt.*) es palikšu 13 gadu vecs. Kad es nākšu lielāks un man būs nauda, es aizbraukšu pie Tevis un Tevi apmeklēšu. Garā skūpstu Tev roku, Tevi no sirds mīlojošs —

Dēls.»

Par Zigfrīda Meierovica gaitām Tukuma pilsētas skolā raksturīgas ziņas savās atmiņās sniedz Ad. Zandmanis («Brīvā Zemē», 1926.), kas pats mācījās šajā skolā, sākot ar 1903. gadu. Jau pašā sākumā Zandmanim duras acīs Zigfrīda Meierovica smuidrais, vijīgais augums, veiklā uzstāšanās, pastāvīgā jautriība. Nekad Meierovicu skolasbiedri neredz nodurtu galvu staigājam vai domās nogrimušu. Klasē, skolotājam klāt neesot, viņš kustas kā ūdenszāle, gan jokus dzīdams, gan ar vienu otru klasesbiedru sarunādamies. Viņš ir asprātīgs un veikls un labprāt mīl kariķēt savu skolotāju mācīšanas un runas paņēmienus. Tukumā Zigfrīds Meierovics nodots skolotāja F. Jansona ģimenes pansijā un uzraudzībā. Mācās

---

* Ligoņņu Jēkabs. — Red.

Meierovics ļoti labi, ja vien laiks tam atļauj mācībām sagatavoties. Tālaika pilsētas skolās, kas pa daļai līdzinājās agrākām aprinča skolām, stipri piekopa audzēkņu pārkrievošanu. Skolu inspektori bija krievi, un, ja arī latvieši, tad skolas darba disciplīnas jautājumos nacionālā ziņā padarīti tik pasīvi, ka savus audzēkņus tautības lietās nespēja aizstāvēt. Tāda pārkrievošana zināmā mērā notika arī Tukuma pilsētas skolā, kur visus priekšmetus mācīja krievu valodā un audzināja pareizticības garā. Jaunuzņemtos audzēkņus pēc pareizticīgo ceremoniāla aplaistīja ar svēto ūdeni. Par šo ceremoniju Ad. Zandmanis savās atmiņās liecina: «Šī pareizticīgo ceremonija, lai gan pati par sevi ļoti nevainīga, toreiz uz mums atstāja tādu iespaidu, ka pašas dvēseles dziļumos mēs jutāmies aizskarti un pazemoti, jo ar šo rīcību bija apvainotas mūsu vissvētākās jūtas.»

Pārkrievošanās tendences dēļ latviešu zēnos sācis runāt iekšējais nacionālās paš aizstāvēšanās instinkts un tie nostājušies opozīcijā pret pārkrievošanai. Viņi nodibinājuši literāro pulciņu, iekārtojuši vērtīgu latviešu grāmatu krātuvi, lasījuši referātus par literāriem jautājumiem, kas skolā nav mācīti, izdevuši rokrakstā savu skolas žurnālu «Pirmie stari». Tāpat audzēkņiem bijis savs koris, dažreiz tie izrādījuši nelielas latviešu ludziņas, pie tam visos pasākumos rosīgi darbojies līdzī Zīgfrīds Meierovics, gan uzstājoties kā lomu tēlotājs, gan ar referātiem, gan kā dzejoļu deklamētājs. Pienākot 1905. gada pavasarim, sabiedriskais gaiss pilns revolucionāru noskaņu, kas sagraibušas savā varā arī skolu jaunatni, un Zīgfrīds Meierovics līdzās citiem jaunekļiem arī dzīvo šajā savīļņojumā.

Beidzis 1905. gada ziedoni Tukuma pilsētas skolu, Zigfrīds Meierovics 18 gadu vecumā, pa vasaru vēl čakli mācībās papildinādamies, rudeni iestājas N. Mironova komercskolā Rīgā. Pamudinājumu iestāties Mironova komercskolā Z. Meierovics guvis no drauga V. Lautenbaha, kas jau gadu pirms Meierovica bija tur iestājies, pazina skolas programmu un par visu informēja Meierovicu. Dzīvodams pie audžuvecākiem, Meierovics privāttundās samērā labi bija apguvis vācu un franču valodu, tas atvieglāja uzņemšanu. Zigfrīdu Meierovicu ieskaitīja skolas 6. klasē, kur prasības bija diezgan augstas. Izturējis iestāšanās pārbaudījumus, kā stāsta savās atmiņās Ad. Zandmanis, 1905. gada septembrī Zigfrīds Meierovics pārbraucis Tukumā, kur saticies ar agrākiem skolas biedriem. Lai gan sajūsmā stāstījis par Rīgas notikumiem, tomēr visumā Meierovics bijis jau nosvērtāks. «Eksistences jautājums no Z. Meierovica kā no bāreņa prasīja kritisku izturēšanos pret tā laika politiskiem notikumiem. Viņš reizēm ar visu sirdi jūsmoja līdz notikumiem, bet pašās pirmās cīnītāju rindās neatradās. Varbūt tur savs nopelns bija arī Meierovica draugiem, starp kuriem pārsvarā bija tādi, kas gan revolucionārai kustībai sekoja ar visu uzmanību, tomēr vairāk nodevās jautājumu teorētiskai iztirzāšanai un pētišanai.» (A. Zandmanis.)

Jaunekļa ikdiena sastāvēja no smaga darba: piederīgo materiālais atbalsts nebija liels, trūkstošo nācās piepelnīt pašam, galvenokārt ar stundu pasniegšanu. Jau pieminētajās atmiņās Ad. Zandmanis par šo Zigfrīda Meierovica mācību laiku liecina: «Tajā laikā viņam nebija absolūti brīva brītiņa, jo viņš deva stundas gan grupām, gan atsevišķām personām, bieži vien strādādams no pieciem rītā līdz deviņiem vakarā.»

Tāds dzīves cīniņš, kāds bija Zigfrīdam Meierovicam jāiztur Mironova komercskolā, nostādīja jaunekli divu

iespēju priekšā: izturēt vai lūzt! Z. Meierovics izturēja! Izturēja ar savu veselību, pienākuma apziņu un darbu! Te jau, pēc viņa draugu liecībām, sāka nobriest Meierovica tikumiskais cilvēks. Lai gan Meierovicam bija daži turīgi radi, viņš tomēr reti kad griezās pie tiem ar lūgumu pēc palīdzības. To liedza viņa pašlepnums! Vislaunākā gadījumā tad labāk aizņemties no viena otra skolas drauga. Bet, kad Meierovics bija aizņēmiens, viņš neaizmirsas atdot. «Meierovica akurātība pienākuma pildīšanā,» atceras Ad. Zandmanis, «bija viena no viņa dvēseles cildenākām īpašībām. Savus izdevumus un ienākumus ar apbrīnojamu rūpību viņš atzīmēja dienu no dienas un gadu no gada.» Taču Z. Meierovics nebija ne skopulis, ne sīkmanīgs. Savu akurātību un pienākumu apziņu viņš bija guvis gan audžuvecāku mājā, gan no skolotāja F. Jansona. Tā stingrību, izturību un akurātību Meierovics bija pieņēmis kā savas dzīves likumus.

Mironova komercskolā Meierovics mācījās divus gadus — 1905./1906. un 1906./1907. mācību gadā. Skolu toreiz vadījis direktors J. Galabuckis. Audzēkņu vairums bijuši cittautieši, galvenokārt ebreji, krievi, vācieši, kamēr latviešu tikai ap 10 katrā klasē. Dažkārt skolā sadūrušās dažādu tautību audzēkņu intereses, īpaši skolas gadskārtējā sarīkojumā, kura atlikums nācis trūcīgiem audzēkņiem par labu. Visās šajās audzēkņu cīņās, kā Ad. Zandmanis liecina, Z. Meierovics gājis latviešu priekšgalā. Tā kā viņš klasē mācībās bieži bijis pirmais skolēns, tad viņa autoritāte arī cittautiešu starpā bijusi tik liela, ka pēdējā, 1906./1907., mācību gadā izrikojumu komisija ievēlējusi Z. Meierovicu par priekšsēdētāju — šāds uzdevums prasījis tikpat pūļu, cik takta. «Izrikojums izdevās spīdoši,» raksta savās atmiņās jau pieminētais Z. Meierovica skolas biedrs, «un arī ienākumi bija labi. Pie izrikojuma tīra atlikuma sadalīšanas

Meierovics strādāja itin kā rotaļādamies ar tādu diplomātiju, ka visiem tiem latviešu skolēniem, kam kurpe spieda, tika sava daļa. Protams, ka šie un citi apstākļi Mironova komercskolā, kur skolēnu pašdarbība bija stipra, lielā mērā veicināja Meierovica dzīvā un impulsiem bagātā rakstura attīstīšanos.»

1906. gada septembrī Meierovics ar skolas biedru Ad. Zandmani pārgājuši dzīvot Pārdaugavā, Oskara ielā, kur no kādas strādnieku ģimenes izīrējuši mazu istabiņu un, lai dzīve iznāktu vēl lētāka, par līdzdzīvotājiem pieņēmuši vēl divus skolēnus, kurus gatavojuši iestāties Mironova komercskolā. Tas savukārt liecina par visu to dzīves šaurību un grūtībām, ko Z. Meierovicam nācās pārvarēt vēl skolēna gados. Tajā pašā namā, stāvu zemāk dzīvojis Z. Meierovica tuvs radnieks Filholds ar savu ģimeni; tur augstāva skolēni par lētu naudu dabūjuši pusdienas. Te Meierovics arī saticies ar ģimenes vecāko meitu Annu, ar kuru tam vēlāk nodibinājušās simpātijas. Audzināšanas ziņā ģimene prasījusi no skolēniem stingrību, kārtību un noteiktu uzvešanos, ko tie arī centušies izpildīt. Ģimenes sarunu valoda bijusi vācu un latviešu. No mācībām Mironova komercskolā Meierovicam vislabāk padevušās valodas un sabiedriskās zinātnes, mazāk — matemātika, kaut gan to mācījis tāds priekšzīmīgs pedagogs, kāds Rīgā skaitījās Teodors Ērns. Meierovica pasaules uzskata veidošanā zināmu lomu spēlējis vēstures skolotājs S. Dumanskis.

1907. gada vasarā beidzis Mironova komercskolu, Zigfrīds Meierovics tā paša gada rudenī iestājas Rīgas politehniskajā institūtā, kur studē tirdzniecības zinātnes. Viņš pelnās sākumā ar privātstundām, mācīdams valodas un matemātiku. Viņu atceroties, studiju biedrs O. Nonācs liecina: «Kā stundu pasniedzējs Meierovics bija ļoti iecienīts. Viņam bija sevišķi viegli iegaumējami

paņēmienu, kas viņa pasniegtās mācības padarīja viegli pārredzamas un atvieglāja to piesavināšanos. Komer-
ciālaritmētikā Meierovics bija nepārspējams (tas nav
pretrunā ar Zandmaņa liecību, tikai rāda virzienu, kādā
attīstījušās Z. Meierovica dāvanas! — Lt.), tādēļ untu-
mainā docenta Vestermaņa klauzūras darbos uz Meiero-
vica ierašanos auditorija gaidīja kā uz ūdens kustēšanos,
jo grūtā brīdī daudzi cerēja uz viņa palīdzību.»* Studiju
laikā Z. Meierovics iestājās V. Olava un H. Celmiņa
nodibinātajā korporācijā «Talavija», kuras lozungi bija:
«Izglītība, tautība, atturība» un devīzes: «Roku rokā» un
«Darbs ceļ vīru». Tā kā stundas un lekcijas Meierovicam
aizņem visu dienu, tad «Talavijā» viņš ierodas tikai vaka-
ros, un arī tad ne arvien. Viņš mil jautribu un dziesmas
un tajās gūst atpūtu no dienas darbiem. Bijušais Ministru
prezidents H. Celmiņš stāsta savās atmiņās, ka 1908.
gadā, pārnākot no Krievijas Latvijā, viņš Rīgas lauksaim-
nieku centrālbiedrības žurnāla «Baltijas Lauksaimnieks»
kantori atradis priekšā kā darbinieku «Talavijas» krāsnesi
Zigfrīdu Meierovicu. Arī kā students Z. Meierovics visādi
pūlējies, lai sagādātu eksistences līdzekļus un lekciju
naudu. Viņš darbojas arī kā skolotājs V. Olava komerc-
skolā. Meierovica darbā palīdz ilggadējā prakse privātu
stundu pasniegšanā, tamdēļ arī kā pedagogs Z. Meie-
rovics iegūst audzēkņu cienību un mīlestību. 1910. gada
15. septembrī Zigfrīds Meierovics apprecas. Savu ligavu
viņš noskatījis turpat Filholdu ģimenē, kur tas ēda pus-
dienas kā Mironova komercskolas skolēns. Tā ir Anna
Filholda. Materiālie apstākļi uzlabojušies arī ģimenes
dzīvei, jo Z. Meierovics sava sabiedriskā talanta un zinā-
šanu dēļ dabūjis inspektora vietu ugunsapdrošināšanas

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots krājums. — R., 1935.,
195. lpp.

biedrībā «Jākor». Jauno pāri laulā Pētera baznīcas vācu draudzes mācītājs Poelhauss, vēlākais biskaps. Laulības notiek jau pieminētā Filholda ģimenē. Starp kāzu viesiem daudz «Talavijas» locekļu, un, kāzu jautrībai pieaugot, «Talavijas» oldermanis* O. Nonācs tur runu. Viņš atklāj kādu noslēpumu, ko nezina pat jaunais vīrs, — ka jaunā kundze nav viņa pirmā mīlestība! Z. Meierovics pārsteigts, tāpat arī jaunlaulātā kundze! Meierovica pirmā mīlestība ir «Talavija» — atklāj savu noslēpumu runātājs! Par šo atklājumu visi priecīgi, sevišķi jaunais vīrs. Apprecējies Z. Meierovics pārnāk dzīvot Rīgā, gan labi attālu no centra, Stabu ielā 99, kur, otru rītu mājup braucot, kad zirgs nezina kā izjūdzies no ratiem, to aizved jautrie talavieši.

O. Nonācs, kas šinī laikā tiekas ar Meierovicu, raksturo viņu kā zināmā mērā sevī noslēgtu, atturīgu raksturu, kurš nevienam nav sevišķi devīgs ar savu intimitāti. «Viņam visi bija vienlīdz tuvi un arī vienlīdz tāli.» Pats Z. Meierovics to izskaidro tādējādi, ka viņš audzis bez mātes mīlestības.

1911. gada pavasarī Zigfrīds Meierovics beidz Rīgas politehniskā institūta tirdzniecības nodaļu, iegūdamas pirmās šķiras tirdzniecības kandidāta grādu ar diplomdarbu «Naudas reforma Krievijā un Austrijā». Jau iepriekšējā gadā Z. Meierovics atstājis inspektora amatu ugunsapdrošināšanas biedrībā «Jākor», jo viņam tagad ir vieta, kur pašu tautā izmantot savas spējas un zināšanas. 1911. gada janvārī Z. Meierovics sāk darboties Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrības savstarpējā kredītbiedrībā, kur sākumā ir grāmatvedis, tad darbvedis, bet pēdīgi ir šis kredītbiedrības rīkotājs direktors, tajā pašā laikā viņš noorganizē un vada L. Paegļa grāmatvedības

---

* Studentu korporācijas jauno biedru audzinātājs. — *Red.*

kursus. Tāpat Z. Meierovics joprojām pasniedz stundas V. Olava tirdzniecības un komercskolās, kur māca tirdzniecības zinības un komercġeogrāfiju līdz 1915. gada pavasarim, kamēr šīs mācības iestādes evakuē. Cik vēl laiks atļauj, Z. Meierovics darbojas dažādās nacionālās organizācijās — toreiz rosīgajā Latviešu izglītības biedrībā, Rīgas lauksaimnieku centrālbiedrībā un dažos kooperatīvos. Bet vairāk vai mazāk tas viss ir sagatavošanās laiks tiem darbiem, kas apdāvināto, arvien saules un enerģijas pilno Zigfrīdu Meierovicu gaida tālākā dzīvē. Šos jaunus lielos uzdevumus Zigfrīdam Meierovicam uzlika 1914. gada 1. augustā sācies pasaules karš, ieradams jau no pašas pirmās dienas latviešu tautu viņas vēsturiskajos pārdzīvojumos.

PASAULES KARŠ. MASKAVĀ. RĒZEKNĒ. RĪGĀ

1915. gada vasarā Zigfrīds Meierovics atstāj Rīgu. Karš un frontes tuvums traucē jebkādu normālu dzīvi, iestādes un fabrikas evakuē, Rīgai iet pāri latviešu bēgļu plūdi. Meierovics dodas uz Maskavu, kur jau aizbraucis daudz latviešu inteliģences, cerībā gūt ne vien nepieciešamos eksistences līdzekļus, bet arī atrast iespēju, kā sekmīgāk strādāt kara postā kritušai tautai par labu. Maskavā, sākot ar 1915. gada augustu, Z. Meierovics darbojas toreiz lielākajā Krievijas kredītkooperatīvā Tautas bankā par ierēdni un ieņem dažādus atbildīgus amatus.

Šie dienas darba pienākumi nesaistīja visu Meierovica kūšājošo enerģiju un dzīves aktivitāti. Jau Rīgā viņš bija iesaistījies nacionālā darbā, strādādams dažādās biedrībās. Šo darbu sirds skubināja strādāt arī Maskavā. Ja še, lielpilsētā, daļa latviešu šā vai tā atrada kādu nodarbošanos, tad palika arī daudz tādu, kas vai nu valodas neprašanas, vai apstākļu nepazišanas dēļ bija bez darba un maizes. Tāpēc Maskavā, tāpat kā daudz citās vietās Krievijā, nodibinājās latviešu bēgļu palīdzības organizācijas. Bet vajadzēja gādāt ne vien par palīdzību bēgļiem eksistences lietā, vajadzēja arī ko darīt garīgo interešu labā. To saprata nacionāli noskaņotie latvieši, un tāpēc Bēgļu palīdzības komiteja nodibināja šim uzdevumam īpašu Kultūras biroju. Bet te nu parādījās lietas otra puse.

Maskavā bija daudz latviešu sociāldemokrātu un komunistiski noskaņotu latviešu. Kā visur, tā arī še viņu starpā izvirzījās elementi, kuru galvenais uzdevums bija

kūdit pret pilsoņiem un graut latviešu vienprātību. Arvien šie elementi ieņēma patikamo kritizēšanas pozīciju, kad pašam nekas nav jādara, bet var ārdīt un zākāt to, ko darijuši citi. Ar lētām frāzēm tad kara nomocītiem klausītājiem var sevi pasniegt kā glābēju un nākotnes nesēju. Tādu stāvokli sociāldemokrāti un komunisti ieņēma Kultūras birojā, pavisam aizmirsdami konkrētos mērķus, kādiem šis birojs bija dibināts. Zigfrīdam Meierovicam ar savu taktu un gudrību izdevās panākt, ka sociālistisko politiku Kultūras birojs nolika sāņus un pievērsās latviešu bēgļu kultūras vajadzību apmierināšanai.

Par Zigfrīda Meierovica darbību Kultūras birojā savās atmiņās stāsta Augusts Briedis.* Kādā Kultūras biroja sapulcē sociāldemokrāti un komunisti izteikuši stiprus pārmetumus, ka birojs nodibināts klusi, «plašākām aprindām nezinot». Meierovics, kas arī bijis šajā sapulcē, ilgāku laiku mierīgi klausījies asajās sarunās, vai Kultūras biroja dibinātāji rīkojušies pareizi, vai nē, un tad ņēmis vārdu. Visas karstās debātes Meierovics apzīmējis par matu skaldišanu, biroja vajadzība ir atzīstama lieta, ja tas nodibināts, par to nav ko pārmet. Biroja darbs taču vēl priekšā — lai nāk un strādā katrs, kas šim darbam aicināts. Tā ar Meierovica taktu tika novērsta lieka skaldišanās, Birojs pārorganizēts, pieaicinot dažādu novirzienu darbiniekus. Pēc saviem statūtiem Kultūras birojs darbojās kā Bēgļu centrālkomitejai Pēterpili pakļauta atsevišķa iestāde šādā valdes sastāvā: priekšsēdētājs Z. Meierovics, viņa biedrs — P. Dauge, sekretārs — A. Ķeniņš, kasieris — A. Briedis; bez tam Biroja sēdēs piedalījušies M. Skujenieks, K. Dēķens, V. Bastjānis; kā tehniski darbinieki — K. Kurševics, L. Laicens,

---

*Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 202. lpp.

K. Skalbe. Galvenais darbs, Bēgļu centrālkomitejas uzdots, Birojam bija — izstrādāt kultūras darba plānu atjaunojamā Latvijā. «Par šo jautājumu varēja daudz runāt,» saka šī darba aculiecinieks A. Briedis, «un to te arī darija, lai gan sākumā lielas nesaskaņas nebija. Pirmā lielākā nesaskaņa radās, apspriežot ticības mācības pasniegšanu. To ierosināja un plašāk par to runāja Linards Laicens. P. Dauge pēc Laicena runas iesniedza priekšlikumu šo jautājumu nemaz neapspriest: lai katrs turoties pie saviem ieskatiem, jo te vienošanās nebūs panākama. Bet šis jautājums bija jau ņēmis plašāku virzienu, un par to bija spriests arī Maskavā noturētā skolotāju sapulcē, kur lēmums bijis noraidošs. Tas radīja nemieru Bēgļu centrālkomitejas aprindās (Pēterpili), un Biroja valdei bija dots mājiens nākt pie citāda slēdziena. Te parādījās Meierovica vienotāja spējas, jo viņš panāca, ka Biroja valde līdz ar P. Daugi, kas bija pret ticības mācību stingri noskaņots, atzina skolotāju sapulces lēmumu par nepieņemamu.»*

Jau Maskavā sāk spilgtāk parādīties Z. Meierovica panākumu noslēpums: viņš aug līdz ar savu darbu, ar katru jaunu uzdevumu sasienas viņa gara spēki, paceļas viņa domas un uztveres lidojums. To novērojis arī mūsu grāmatnieks nelaiķis Ansis Gulbis, kas ar Z. Meierovicu iepazīnījis Bēgļu centrālkomitejas kopsapulcē, kur Z. Meierovics uzstājies ar spīdošu runu. Šajā sapulcē apspriestas jau pieminētās virzienu nesaskaņas Maskavas Kultūras birojā, kuras no vienas puses izteicis sociāldemokrātu pārstāvis V. Bastjāns, bet no otras — pilsoņu pārstāvis Atis Ņeniņš. «Z. Meierovica runa šīnī lietā bija tik spēcīga,» saka Ansis Gulbis, «ka pārsteigtas

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 203. lpp.

bija visas Centrālkomitejas vadošās personas un arī mēs, pēterpilieši, kas Valsts domē bijām klausījušies ievērojamu krievu parlamentāriešu runas. Starpbrīdī par Meierovica runu daudz debatēja, uzsvēra viņa loģisko domu gājieni un samierināšanas tendenci. Jau toreiz visi vienbalsīgi atzina, ka gadījumā, ja mums, latviešiem, būs savs parlaments, Meierovics būs viens no izcilieiem parlamentāriešiem un ministriem. Ar savu runu Z. Meierovics maskaviešus samierināja: V. Bastjāns un Atis Ķeniņš sadevās rokas un, atgriezušies Maskavā, strādāja kopēju darbu bēgļu labā. Arī vēlāk, Bēgļu centrālkomitejas kopsēdēs, kurās sprieda par visā Krievijā izsvaidīto latviešu likteņiem, paturot degpunktā tautas vienošanas darbu, Z. Meierovics pastāvīgi uzstājās.»

Bet Zigfrīds Meierovics izvirzījās ne vien savu, bet arī cittautiešu, krievu, acīs: pat Maskavas krievu inteliģencei, kurai nekad netrūka gara un vēriena, jau pēc dažiem mēnešiem nācās atzīt Meierovica spējas un organizatora dāvanas, tāpēc, neraugoties uz viņa gadiem, viņš tika izvirzīts jaunu lielu uzdevumu vadībā. Tā bija pārtikas apgādības lieta piefrontes joslā civiliedzīvotājiem, kam daudzkārt nācās cīnīties ar trūkumu. Tāpēc 1916. gada sākumā krievu kooperatīvi Maskavā nodibināja Viskrievijas pilsētu savienības kooperatīvu nodaļu, kas rūpētos par nepieciešamās pārtikas piegādāšanu frontes rajonu iedzīvotājiem. Viskrievijas pilsētu savienība kā pilnvaroto šim amatam iecēla populāro krievu brīvības cīnītāju N. Čaikovski, kas pēc ārzemēs pavadītiem emigranta gadiem bija atgriezies Krievijā un darbojās kooperācijā. Strādājot pilsētu savienības pārtikas valdē par priekšnieku, Z. Meierovicam nācās cieši sadarboties ar N. Čaikovski, kura pilnīgu uzticību Z. Meierovics ieguva drīzā laikā ar savām darba spējām, zināšanām, akurātību un godīgumu. Par pilsētu savienības

pārtikas nodaļas centru nozīmēja Rēzekni, kur 1916. gada pavasarī ieradās Z. Meierovics, stājoties darba priekšgalā. Pārtikas nodaļa iekārtoja plašas preču noliktavas Rēzeknē, atvēra pārdotavas Latgalē, Vidzemē, tā lielā mērā atvieglot toreiz smago pārtikas krīzi. Nodibinātā pārtikas valde sadarbojās ar Latgalē jau pastāvošiem kooperatīviem, kuros rosīgi strādāja katoļu baznīckungi, kam tagad nācās sastapties un sadarboties ar Z. Meierovicu. Šī savstarpējā pazišanās un sastrādāšanās drīz izrādījās ļoti svarīga taisni latviešu nacionālās politikas nolūkos. Bīskaps J. Rancāns jau toreiz savās atmiņās apliecina Z. Meierovica ātrās orientēšanās spējas: «Vienā acumirkli viņš izprata vietējos apstākļus un iepazinās ar Latgales sabiedriskiem un kulturāliem darbiniekiem.» Bet Meierovics turēja acis ne vien latgaļu inteliģenci, bet visu tautu, «izrādot vislielāko izpratni un pretimnākšanu iedzīvotāju ekonomiskām prasībām un vajadzībām» (bīskaps J. Rancāns). Šo Z. Meierovica darbu ekonomiskā jomā jau pieminētais latgaļu darbinieks vērtē: «Uz Meierovica iniciatīvu nodibinātās noliktavas ar labām sekmēm veica savu uzdevumu un pietiekoši apgādāja ar precēm visu Latgali. Pretējā gadījumā, fronteī tuvojoties un satiksmei izjūkot, Latgale varēja palikt pavisam tukša un neapgādāta. Šini ziņā Z. Meierovicam ļoti liels un neatsverams nopelns visas Latgales priekšā, jo Z. Meierovics, labāk saprazdams un novērtēdams situāciju, paredzēja Latgales iedzīvotājiem draudošo postu, sagādāja Latgalei un sakrāja uz vietas daudz derīgu un labu preču.» Z. Meierovics mēģina tikties un risināt arī citus jautājumus ar Latgales sabiedriskajiem darbiniekiem. Pēc Z. Meierovica ierosinājuma sanāk Latgales kooperatīvu pirmās sapulces, kur plaši pārrunā un kārtu dažādus praktiskus jautājumus — kā apstrādāt laukus, kur ņemt darbaspēku, kā apgādāt sēklu labību

utt. 1917. gada janvārī notiek Latgales kooperatīvu sapulce, kas jau plašākā mērogā apspriež ne vien saimnieciskus, bet vispārīgas dabas politikas jautājumus.

Jo tuvāk nāca kara beigas, jo skaidrāk kļuva redzams, ka arī latviešu tautas liktens ieguls citās sliedēs, jo skaļāk pacēlās balsis, kas prasīja visu latviešu tautas daļu apvienošanās, kulturālu un saimniecisku sadarbību, ieskaitot arī latgaļus. Tiesa, jautājums par latgaliešu apvienošanās bija pacelts jau daudz agrāk, 20. gadsimteņa sākumā, bet administratīvās atšķirības, kā arī pašas sabiedrības pasivitātes dēļ maz virzījies uz priekšu. Tagad tālredzīgākie patrioti gan pie Daugavas, gan pie Lubāna redzēja, ka beidzamais laiks ko praktisku darīt šajā lietā, ja negrib ļaut tautu sadrupināt zem vēstures smagā veltņa. Šī doma ļoti aktīvi izskanēja 1916. gada 14. decembrī Pēterpilī Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejas telpās noturētā Latgales un baltiešu darbinieku apspriedē, kur debatēs noskaidrojās, ka ne ticība, ne izloksne netraucē abu tautas daļu sakušanu. Pēc 1917. gada februārī notikušā politiskā apvērsuma Pēterpilī doma par Latgales apvienošanās ar pārējo Latviju ieguva jaunu spēku, kas drīz izpaudās konkrētā formā 1917. gada 26. un 27. aprīlī Rēzeknē sasauktajā latgaliešu kongresā.

Bet notikumi toreiz skrēja ātrāk par pašiem čaklākajiem darītājiem. Apvērsums Krievijā un frontes sabrukums tiklab Pilsētu savienības galveno darbinieku N. Čaikovski, kā arī viņa tuvāko palīgu Z. Meierovicu aizsauca uz Pēterpili. Tur latviešu politiskās domas tālāka veidošana toreiz koncentrējās abos valsts domniekos J. Goldmanī un J. Zālītī, kuri darbojās ciešākā kontaktā ar V. Olava vadīto Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomiteju. Daudzi mūsu toreizējās politiskās dzīves jautājumi te tika modri izcilāti un pārrunāti reālos rāmjos un no šejienes dabūja savus impulsus. Kad 1917. gada sākumā

Rīgā nodibinājās Vidzemes pagaidu Zemes padome, Z. Meierovics pārnāca uz Rīgu, paturot joprojām Pilsētu savienībā pilnvarotā pienākumus, kuru pildīšana tam nodrošināja materiālo eksistenci. Šajā Zemes padomē Z. Meierovics kopā ar Dr. M. Valteru veda sarunas ar strādnieku Bezzemnieku padomi un panāca vienošanos ar to par viena visas Latvijas zemes pārvaldības orgāna dibināšanu. «Ja ņem vēl vērā visu aizrautību, ar kādu Z. Meierovics ar Dr. M. Valteru gan Rēzeknē, gan Pēterpili latgaliešu organizācijās strādāja pie Latgales pievienošanas Latvijai,» liecina par šo laikmetu O. Nonācs savās atmiņās, «tad jāteic, ka Meierovics un Valters abi ir bijuši latviešu tautas lielie apvienotāji svarīgajā Latvijas tapšanas laikmetā.»

Tagadējam latvietim grūti iedomāties, ka jebkad būtu varējuši rasties politiķi tiklab no latgaļu, kā no pārējo baltiešu vidus, kas būtu kurinājuši separātismu tautā uz abu tautas daļu skaldišanos! Bet tomēr tā bija! Šī tendence kādā latgaļu daļā nepārprotami izpaudās 1917. gada 12. martā Pēterpili notikušajā «Latgaliešu biedrība kara upuriem» sapulcē, kurā pārrunāja Latgales turpmāko pašvaldības jautājumu. Radās grupa, kas balsoja par Fr. Kempa rezolūciju (23 balsis), ka Latgalei dodama pašvaldība, kurai nebūtu nekā kopēja ar Baltijas latviešiem! Neraugoties uz to, ka majoritāti guva Fr. Trasūna piekritēji, ka Latgalei kopā ar pārējo Latviju jābūt vienam pārvaldības orgānam, separātistu izturēšanās sāpināja patriotiskos darbiniekus gan latgaļu, gan baltiešu pusē. Iepazinies ar lietas stāvokli, Z. Meierovics ielika visu savu veiklību un politiķa spējas, lai izjauktu separātistu nodomus, kas drīz pēc tam tieši izskanēja aprīlī noturētā latgaliešu kongresā Rēzeknē.

Šis kongress 1917. gada aprīlī ievada gadu simtus šķirtu tautu daļu apvienošanu un uzskatāms par svarīgu

pagriezienu latviešu vēsturē. Latgaliešu «Jaunais Vārds» 1937. gada 47. numurā attēlo šo kongresu: «Uz vēsturisko, tā saucamo 27. aprīļa kongresu Rēzeknē brauca delegāti no visiem Latgales pagastiem, brauca no Pēterpils latgaliešu strādnieku pārstāvji, brauca pārstāvji no Rīgas, no latviešu strēlnieku pulkiem utt. Kongresa dienas kārtībā bija likts svarīgs jautājums — vai Latgalei staigāt savus patstāvīgus ceļus, vai savu likteni saistīt ar Vidzemes un Kurzemes gaitām? Vieni aizstāvēja uzskatu, ka Latgalei sava nākotne jākaļ atsevišķi, otri bija karsti apvienošanās piekritēji.» Jau fakts, ka tādu jautājumu par Latgales nošķiršanu no pārējās tautas varēja toreiz vispār uzstādīt, liecina par daļas cilvēku tautas dzīvības jēdzienu maldīgu izpratni, jo šāda šķelšanās ne vien būtu vājinājusi visu tautas organismu, bet pašus latgaļus drīzumā samalusi starp krievu un poļu dzirnavām. To labi saprata tautas nacionālie vadoņi un kopā ar Latgales tautiešiem kongresā deleģēja valsts domnieku J. Zālīti un Z. Meierovicu. Kongresa atmosfēra bija sakarsēta, taču uzvarēja veselais saprāts, un kongress pieņēma savu vēsturisko lēmumu, runājot «Jaunā Vārda» vārdiem, ka «Latgales likteņi saistāmi ar pārējo apgabalu — Vidzemes un Kurzemes — likteņiem». Savās atmiņās par šo kongresu un Z. Meierovica darbību tajā bīskaps J. Rancāns stāsta: «Z. Meierovics nesa sirsniņus sveicienus latgaliešiem no Vidzemes Zemes padomes un tās vārdā pieņemtās rezolūcijas (par apvienošanos), atzina par svēti turamām un sargājamām tālākā apvienotā tautas brīvā un brālīgā sadzīvē. Tāds Meierovica izteikts atziņums Latgales pārstāvjiem deva lielu gandarījumu grūtajā brīdī un iedvesa paļāvību, jo Z. Meierovica vārdiem piemita brīnišķi pārlicinošs spēks. Pēc šim Latgales vēsturē tik ļoti nozīmīgajām dienām Z. Meierovics palika

par sirsniņu Latgales draugu.»* Latgales kongress ievēlēja Latgales Zemes padomi, un apvienošanās lieta nāca tādu karstu patriotu rokās, kādi bija J. Rubulis, J. Rancāns, Valerija Seile, P. Lazdāns, S. Kambala un citi. Ar viņu izveicību un pūlēm panāca to, ka apvienošanos atbalstīja arī 1917. gada 3. decembrī notikušais latgaļu kongress ar 567 delegātiem. Tā darbs, pie kura arī Z. Meierovics bija licis savu patriotisku izmaņu un gara spēku, guva tālākā dzīvē savu piepildījumu.

Bet arī Latvijas centrā Rīgā, tikko revolūcija bija nokratījusi carisma žņaugus, dzīve mutuļodama brāzās uz priekšu. Varēja skatīties uz notikumiem, kā grib, viens bija skaidrs: vecajās sliedēs svabadībā nokļuvušo sabiedrību neizdosies iedabūt! Pirmais zemes pārvaldes orgāns, kas še nodibinājās, bija Vidzemes Zemes padome. Tāpat kā Krievijā, arī pie mums kā aktivākie izvirzījās sociālisti un komunisti. Pašā sākumā pilsoņi, vai nu savas pasivitātes, vai citu iemeslu dēļ, nekādi necentās stādīt pretim sociālistiem kādu organizētu pretpēku! Vienīgais sociālais spēks, kas nebaidījās šo ciņu uzņemties, bija — latviešu zemnieks! Zigfrids Meierovics, kas drīz pēc studiju beigšanas jau bija darbojies zemnieku aprindās, pats uz laukiem uzauzdis, jau revolūcijas sākumā, tiklīdz organizējās latviešu zemnieku partija — Zemnieku savienība —, iestājās tajā. Tamdēļ Vidzemes Zemes padomē Z. Meierovics iestājas kā zemniecības pārstāvis. Šī Vidzemes Zemes padome zināmā mērā uzskatāma par Latvijas pirmparlamentu, kurā cilāti un vismaz teorētiski apgaismoti daudzi mūsu dzīves jautājumi. Z. Meierovica līdzdarbinieks tajā laikā, tagadējais Latvijas sūtnis Polijā Dr. M. Valters, atcerēdamies šo laika posmu, raksturo

---

*Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 113. lpp.

Z. Meierovicu: «Bija interesanti vērot, ka Meierovics Vidzemes Zemes padomē drīz vien parādījās it sevišķi kā saimniecisku lietu pratējs, bet sevišķi kā finanšu pārvaldes lietu vadītājs. Zemes padomes «Finanšu ministrija» pastāvēja īstenībā no vienas personas, un tā bija — Meierovics! Ar kādu skubu viņš šis pārvaldes priekšgalā tūdaļ ķērās pie studijām, kas tagad bija nepieciešamas steidzami praktiskās lietās.»* Kad tajā pašā reizē Dr. M. Valters un Z. Meierovics brauc uz Pēterpili, lai tur aizstāvētu Zemes padomes izstrādātu Latvijas autonomijas projektu, Z. Meierovics vēlu nakti vāji apgaismotā vagonā cīnās ar tautsaimniecisku rakstu sējumiem, kuros apgaismoti finanšu un nodokļu jautājumi. «Padomes valdes kasē,» liecina jau pieminētais autors, «bija ienākuši daži ziedojumi, bet ar tiem nevarēja saimniekot: vajadzēja meklēt pēc avotiem, no kuriem vispārim varēja cerēt iegūt kārtīgas finances un ar tām radīt finanšu sistēmu. Tā radās pašos grūtākos apstākļos pirmā budžeta pārdomas, pirmie nodokļu projekti, pirmie Latvijas bankas ierosinājumi — daudz un dažādi jautājumi, kuros nācās rīkoties Zemes padomes valdei. Aktis, kas liecina par šo darbību, vēl nav publicētas, bet cerams, ka tas kādreiz notiks, un tad redzēs, kādā mērā Zemes padomes rosme bija daudzpusīga. Redzēs arī, cik jau šai padomē un tās valdē Z. Meierovics bija čakls, nopietns un veikls darbinieks. Tai pašā viņa pirmā darbības posmā jau parādās arī Meierovica diplomāta spējas. Šis diplomāta personības pamatā bija stingri induktīvās, praktisku vērojumu, smalkas analīzes metodes.»**

Jau pieminētā braucienā Dr. M. Valters un Z. Meierovics apstājas Valmierā, kur sasaukta bezzemnieku delegātu

---

* Jaunākās Ziņas. — 1935., Nr. 189.

** Jaunākās Ziņas. — 1935., Nr. 189.

sapulce. Te sabiedriskā atmosfēra vēl vairāk sakarsēta, sociāldemokrātu un komunistu demagoģija vēl niknāka. Kad Dr. M. Valters, nevarēdams šo demagoģiju paciest, metas asā polemikā, Z. Meierovics ar savu auksto skatu tikai vēro vai arī ironiski smaida. Viņš redz, ka te mutuļo tikai putas, īstas dzīves dzelmenī ūdeņi rit daudz dziļāki — tos jāpūlas ievadīt pareizā gultnē.

Pēterpilī Vidzemes Zemes padomes pilnvarotajiem — M. Skujeniekam, Dr. M. Valteram un Z. Meierovicam — arī stāv priekšā asa ciņa — šoreiz ar krievu birokrātijas augstākajiem pārstāvjiem. Bet arī še sākuma pārrunās Z. Meierovics negrib iekarst: «Visus savus argumentus Meierovics pataupa kādai vēlākai sarunai ar krievu valdības galvu,» liecina par šo gadījumu Dr. M. Valters*, «kas mūs pieņēma audiencē. Un te varēja redzēt, ar kādu klusu, pārliecinošu laipnību, nopietnību prata Meierovics celt priekšā mūsu delegācijas argumentus. Viņš nebija tikai diplomāts, kas izpilda politiskus uzdevumus, bet vēl vairāk — apsvērējs, kuram jāvada valsts darba kopība, jāpārredz viss, jāzina viss. Savā attīstībā tas, protams, nevarēja tūdaļ dot tādu kopības politiku pilnīgā tās briedumā. Viņa praktiskā dzīve bija stāvējusi attālu nost no visām valsts teorijām, arī attālu nost no ciņām ap mūsu valsts ideju, un vienīgi tā izskaidrojams, ka Meierovics Zemes padomē un tās ciņās vēl it kā meklēja īsto Latvijas politiskās satversmes bāzi, galveno vērību piegriezdam kopējo spēku vadišanai, visas tautas apvienošanai. Par to runā brīdis, kad apvienojās Zemes padome ar Bezzemnieku padomi. Tas bija vēsturisks notikums toreizējās ciņās, kur man bija gods būt blakus Z. Meierovicam. Karstās debātes noveda pie apvienošanās, un Z. Meierovics bija vispriecīgāks.»

---

* Jaunākās ziņas. — 1935., Nr. 189.

1917. gada vasaras beigās un rudens sākumā kara darbība Latvijā Olaines frontē kļuva atkal dzīvāka. Vajadzēja gatavoties uz to, ka vācieši ieņems Rīgu un varbūt ies vēl tālāk. Atkal radās bēgļi. Vispārējo apmulsumu pavairoja lielinieku propaganda frontē, kur sevišķi komunisti Daniševskis karsti aizstāvēja «brāļošanos» ar vāciešiem! Viskrievijas savienības pārtikas nodaļas piefrontes joslā atlikušās mantas evakuēja uz Bologoji, Maskavu, pa daļai uz Pēterpili. Agrākā intensīvā darbība stipri sašaurinājās. Kad Rīgā vairs nenotiek Vidzemes Zemes padomes sēdes, Z. Meierovics izsakās A. Briedim, ka viņš palikšot Rīgā, lai nestu to likteni, kāds nāks pār visu latviešu tautu. Taču vēlāk Z. Meierovics groza savu nodomu un pāriet uz Pēterpili, it kā sajuzdams, ka ar savām spējām un patriotisko dedzību viņš vairāk varēs ko darīt topošās Latvijas labad ārpus dzimtenes, nekā Rīgā zem vāciešiem.

PĒTERPILĪ. KIJEVĀ. VALKĀ. DARBS NACIONĀLAJĀ PADOMĒ

Lai vēsturiski izprastu Z. Meierovica darbu un nopelnus, mums jāatgādina, kādu lomu Pēterpils spēlēja latviešu dzīvē pasaules kara laikā un ka še, Latviešu bēgļu centrālkomitejā, savijās pavedieni gan no Latvijas, gan no latviešu bēgļu komiteju centriem Krievijā un Sibīrijā un ka šī organizācija darbojās ciešā kontaktā ar latviešu pārstāvjiem Krievijas valsts domē — J. Goldmani un J. Zāliti.

Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomiteja visu kara laiku līdz lielinieku apvērsumam bija viduspunkts, no kura radīja, veidoja un pārzināja visu latviešu bēgļu apgādības darbu Krievijā, neokupētā Latvijas daļā un Sibīrijā. Komiteju nodibināja 1915. gada 30. un 31. augustā Pēterpili sasauktais bēgļu darbinieku kongress; tā valdes priekšsēdētājs bija Vilis Olavs, biedri — J. Čakste un A. Bergs. Komitejas sastāvā bija populāri sabiedriski spēki, kas ar dziļāko nodošanos palīdzības darbam mazināja latviešu bēgļu postu svešumā, uzturēja viņos garīgu spirtumu, cik iespējams, atturēja latviešus no sakušanas ar krievu masu un iedvesa cerību uz atgriešanos atjaunotā dzimtenē. Var teikt, Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejai nepagāja garām tajā laikā neviens svarīgāks latviešu dzīves jautājums, kas vai nu šādā vai citādā veidā nebūtu cilāts un apsvērts Komitejas vadītajās aprindās, ieskaitot valsts domniekus J. Goldmani un J. Zāliti. Tā pati Komiteja caur Tatjanas komiteju saņemtās naudas līdzekļus nodeva tālāk bēgļu organizācijām — latviešu bēgļu bērnu skolām, kurās bija ap 20 000 skolēnu. Pašu bēgļu skolu vadība un pārraudzība

lielākā vai mazākā mērā piekrita Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejai, kas pārzināja arī bēgļu kultūrālās vajadzības. Cik un kādā mērā Centrālkomitejai savā pastāvēšanā nācies saskarties ar latviešu tautas politiskajiem jautājumiem, atturīgos vārdos liecina vēsturisks atskats par tās darbību «Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejā», (Rīgā, 1931): «Lai gan arī savos tiešos uzdevumos Centrālkomiteja neiejauc nekādas politiskas tendences, tomēr viņa blakus saviem tiešiem uzdevumiem kā sava laika lielākā latviešu centrālā organizācija nevarēja paiet garām visiem straujajiem pēcrevolūcijas jaunradišanas darbiem kā vispārējās krievu organizācijās, tā sevišķi Latvijas iekārtas nokārtošanas pasākumos. Komitejas un citas latviešu organizācijas uz vietām bija citādās domās par Centrālkomitejas uzdevumiem politiskos jautājumos un pēc revolūcijas raidīja uz Centrālkomiteju savus lēmumus un ziņojumus par Latvijas autonomiju, tās iekārtas projektiem utt. Centrālkomiteja ar gandarījumu pieņēma šos ziņojumus, virza tos uz attiecīgām politiskām organizācijām, bet sevi neieskata par kompetentu patstāvīgi uzņemties sīkāku šādu projektu iztirzāšanu, bet gan caur saviem priekšstāvjiem ņem dalību pie vispārēju jautājumu izspriešanas šādiem nolūkiem radītās organizācijās.»

No sacītā kļūst saprotams, kāpēc Z. Meierovics, jau kā Pilsētu savienības pārtikas apgādības darbinieks piefrontes joslas iedzīvotājiem ir cieši saistīts arī ar Centrālkomiteju un tās uzdevumā veic dažādus pienākumus, piedaloties, piemēram, 1917. gada 12. un 13. martā Valmieras latviešu pagastu un organizāciju priekšstāvju kongresā (kur nolemj dibināt Vidzemes Zemes padomi), Valmieras bezzemnieku sapulcē utt.

Tā darbojoties Pēterpilī, Z. Meierovica kustības loks kļūst plašāks: viņš ir iecienīts ne vien krievu Pilsētu

savienības aprindās, bet viņa svars aug arī latviešu sabiedrības acīs. Par to, cik lielā mērā Z. Meierovics bija ieguvis krievu inteliģencē uzticību, liecina kaut vai fakts, ka Latviešu bēgļu apgādāšanas šaurākās aprindas viņš zināja informēt jau 1917. gada janvāra pirmajā pusē par notikumiem, kas vēsturiski izvērās februāra beigās un marta sākumā. Saprotama lieta, ka latviešu bēgļu aprindu izturēšanās tajos bija nogaidoša, vērojoša — lai krievi veido un kārtotu paši savu likteni sabiedrisko spēku attiecībās. Tas, ka arī par savas tautas turpmāko likteni latviešu bēgļu aprindas, sevišķi Maskavā un Pēterpilī, vairs nevarēja palikt vienaldzīgas, skaidrs, tomēr kādā konkrētā formā šīs cerības un sapņi piepildīsies, tas vēl visiem bija tumšs. Nākotnes plānu un nodomu iecerēšanā priekšgalā gāja Maskava — ne vien tamdēļ, ka tur sakarā ar Kultūras biroja darbību, pretim radikāliem virzieniem, kas par Latvijas patstāvību negribēja neko dzirdēt, bija sapulcējies prāvs skaits nacionālās inteliģences, bet arī tamdēļ, ka Pēterpilī ar abiem valsts domniekiem priekšgalā grupējās latviešu reālās politikas vadītāji, kas vairāk rēķinājās ar faktiem un esošo spēku samēru, nekā ar laikmeta gaisā lidojošiem politiskiem ideāliem. Un jebkādu pārpratumu novēršanai te jākonstatē, ka Z. Meierovics Pēterpilī bija viens no apdomīgākajiem politiķiem, ko vairāk vadīja politiskais saprāts, mazāk — politiska gaišreģa talants. Valsts domnieki J. Zālītis un J. Goldmanis marta sākumā (1917), tātad revolūcijai tikko plašumā izvēršoties, laiž klajā uzsaukumu latviešu tautai — nezaudēt līdzsvaru, strādāt radošo darbu, apvienoties un organizēties biedrībās, jo pagaidu valdība varētu uzvarēt karā un tādā kārtā latvieši atgūtu Kurzemi. Latviešu tautas nākotne noskaidrosies ar Krievijas satversmes sapulces sanākšanu. Tomēr doma par Latvijas politiskās dzīves turpmāko

izveidošanu 1917. gada pavasarī un vasaras sākumā tādā mērā sakustina plašās latviešu bēgļu aprindas Krievijā, ka atrod atbalsi toreiz notikušos daudzos pilsoniskos un sociālistu mazinieku noturētos mītiņos, kur rezolūcijas, tieši vai netieši, vairāk vai mazāk kategoriski, skatoties no dalībnieku temperamenta, jau prasa Latvijas autonomiju, ja ne pilnīgu neatkarību.

Arī O. Nonācs savās atmiņās par Z. Meierovicu apstiprina, ka «Z. Meierovics nebija cilvēks, kas par katru cenu gribētu peldēt pret straumi». * Bet, ja laikmeta plūdi rāva, Z. Meierovics nebija arī tas, kas būtu pretojies šai stramei. Tamdēļ Z. Meierovica politiskā attistība 1917. gada pavasarī un vasarā gāja ar katru dienu uz priekšu un viņa ģeniālais diplomāta prāts drīz nojauta, ka pasaulē nav vairs varas, kas varētu atjaunot veco Krieviju. Ar jauno Krieviju vajadzēja rēķināties arī latviešiem, un Z. Meierovics izmanto visas savas spējas un jaunības entuziasmu glābt Latviju un latviešus no revolūcijas trakojošā virpuļa. Vēl kas — Z. Meierovics, lai organizācijas uzdotu tam kādu uzdevumu uzdodamas, arvien strādā disciplinēti, savu pilnvaru robežās, nekad tās nepārkāpdams. Bet par to, kas Z. Meierovicam uzdots, ko viņš pats atzinis par pareizu, Z. Meierovics stāv ar latvisku sīkstumu un visu savas domas asprātību, un argumentācijas bagātību, nenovērsdamies ne pa labi, ne pa kreisi. To spilgti pierādīja 1917. gada 8. septembrī Kijevā notikušais Krievijas mazo tautu kongress.

Šo kongresu organizēja ukraiņu nacionālā organizācija — Ukrainas Rada. Kongresā ieradās kādi 80 delegāti no dažādām Krievijas tautām no kādām 20 vietām. Latviešus šajā kongresā pārstāvēja kādi 10 pārstāvji,

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 199. lpp.

starp citu — no Vidzemes Zemes padomes Z. Meierovics un K. Seržants, no Kurzemes padomes — K. Bahmanis, no Latgales Zemes padomes praporščiks Kambala, kādi 3 pārstāvji no Kijevas latviešiem utt. Būtiski, ka Vidzemes Zemes padomes pārstāvis Seržants debatēs sāk uzstāties pret federācijas principu, par apvienoto komunistisko Krieviju utt., par ko saņem asus uzbrukumus no cittautu delegātu puses, kas aizstāv Krievijas tautu autonomijas principu. Plašā runā, pierādīdams spožas oratora spējas, Z. Meierovics aprāda latviešu tautas likteni Krievijā un tās lomu pasaules karā. Z. Meierovics apgaismo Vidzemes Zemes padomes izcelšanos revolūcijas notikumos, Latgales sakarus ar pārējo Latviju, Latgales pārkrievošanu, toreiz vasarā notikušo lielo Krievijas valsts apspriedi Maskavā sakarā ar tautu jautājumu Krievijā, latviešu strēlnieku pulkus, Latvijas izpostīšanu un mazo tautu kongresa nozīmi Krievijas tautu dzīves jautājuma kārtošānā. Beidzot Z. Meierovics izsaka Latvijas prasības pašnoteikšanās jautājumā, kas formulētas 1917. gada 30. jūlijā notikušajā apspriedē no visu latviešu pašvaldības pārstāvju, demokrātisko organizāciju un politisko partiju puses:

1) latviešu tautai, tāpat kā visām citām tautām, ir tiesības uz pilnīgu pašnoteikšanos;

2) Latvijai jābūt nedalītai, apvienojot Vidzemi, Kurzemi un Latgali;

3) Latvijai jābūt politiski autonomai, demokrātiskai vienībai Krievijas republikā.

Vāciešiem 1917. gada septembrī ieņemot Rīgu un vēlāk visu Rīgas apriņķi un Sāmsalu, latvieši vienlīdz cietā gan no vāciešiem, gan no krievu karaspēka laupīšanām (Valsts domnieks J. Zālītis par to publicēja īpašu brošūru krievu valodā). Krievu pagaidu valdība ne vien nespēra nekādus soļus latviešu aizsardzībai, bet arī

nacionālā ziņā nepadarīja latviešu stāvokli labāku, kā tas bija Krievijas cara laikos. Pagaidu valdības izdotajos pilsētu likumos Baltijas pilsētās «vietējās latviešu un igauņu izloksnes» kā par katru latviešu un igauņu nacionālo jūtu apsmieklu pieļāva lietošanai pilsētu sludinājumos; šādi likumi bija jau pastāvējuši visnīknākajā pārkrievošanas laikā! Latviešu sabiedrībā domas par turpmāko politisko orientāciju sāka ievērojami dalīties, tamdēļ 1917. gada 19. septembrī, lai noskaidrotu situāciju, Pēterpili pie pagaidu valdības ministru prezidenta Kerenska griezās latviešu deputācija šādā sastāvā: no Vidzemes Zemes padomes O. Kārklīšs un V. Zāmuels, Vidzemes agrārās komitejas priekšsēdētājs Z. Meierovics, Latviešu strēlnieku pulku izpildu komitejas pārstāvis A. Kārklīšs, no Latviešu Zemnieku savienības — A. Klīve un abi valsts domnieki — J. Zālītis un J. Goldmanis, lai ziņotu arī valdībai par karaspēka posta darbiem Vidzemē un prasītu to novēršanu. Delegācijas pirmajam runātājam, sociāldemokrātam Kārklīšam, kas gribēja referēt par stāvokli, Kerenskis nemaz neļāva runāt, teikdams, ka viņš jau visu zinot, pārmezdamas delegācijai latviešu strēlnieku lieliniecismu, kamēr vārdu ņēma Z. Meierovics un par visām lietām centās noskaidrot Latvijas stāvokli nākotnē: vai Latvijai tiktu liegts tas, kas ir Igaunijai — apvienot vienā teritoriālā vienībā visus igauņu apdzīvotus apgabalus? Kerenskis pēc Z. Meierovica vairākas reizes atkārtota jautājuma, kā no sapņiem atmozdamies, atbildējis: «Jā, Igaunijā varbūt tas tā bija...», tad pēkšņi aizbildinājies ar steidzamām darīšanām un atstājis delegāciju!

Šī neveiksme varēja tikai stiprināt latviešu vadošajos politiķos vienu atziņu: visi spēki jākoncentrē uz to, lai vēsturiskā acumirkli varētu ņemt zemes un tautas likteņa vadību pašu rokās. 1917. gada rudens mēneši Pēterpili

paiet, sagatavojot priekšdarbus Latviešu Nacionālās padomes organizēšanai. 1917. gada 1. un 2. oktobri Pēterpilī Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejas telpās sanāk latviešu partiju, grupu un organizāciju pārstāvji, lai izšķirtu jautājumu par Latviešu Nacionālās padomes dibināšanu. Apspriedē kā delegāti no Kurzemes un Latgales zemes padomēm piedalījās J. Goldmanis un J. Brūmelis, no Latgales padomes izpildu komitejas J. Grišāns un P. Lazdāns; no Latviešu kareivju nacionālās savienības J. Akuraters un S. Staprāns, no Rīgas lauksaimnieku centrālbiedrības V. Skubiņš, no Latviešu bēgļu apgādāšanas centrālkomitejas A. Bērziņš un R. Veidemans un citi. Arī politiskās organizācijas bija sūtījušas savus pārstāvjus: Zemnieku savienība — A. Klīvi un Z. Meierovicu, radikāldemokrātu partija — K. Bahmani, demokrātu partija — P. Zālīti un J. Zaķi, latviešu sociāldemokrātu maziņu partija — K. Bungšu un R. Lindiņu, utt. Sapulcējušies par apspriedes vadītājiem ievēlēja A. Klīvi un A. Kukurū, par sekretāriem A. Dobeli un J. Akurateru.

Šajā apspriedē, kur sabiedrības plašāko aprindu pārstāvji gribēja radīt lielāko politisko centrālo orgānu, kas varētu aizstāvēt latviešu tautas un zemes intereses, drīz vien iznira kāds lielinieku politikas pārsteigums, proti, lielinieki gribēja demagoģiski paturēt «tautas» monopolu savās rokās un paši uz savu roku noorganizēt Nacionālo padomi. Par to, ka tas viņiem neizdevās, nopelnis Z. Meierovicam, kas debatēs atklāja lielinieku patiesos nolūkus. Kad debatēs rodas jautājums, kas tas ir par autonomijas projektu, kuru Vidzemes Zemes padome patlaban izstrādā, un kādēļ Vidzemes Zemes padome liegusies sūtīt savus delegātus uz Pēterpils kopējo apspriedi, Z. Meierovics paskaidro, ka viņš nav Vidzemes Zemes padomes oficiāls pārstāvis un tamdēļ uz šiem

jautājumiem oficiālu atbildi dot nevar. Cik viņš, runātājs, pazīstot izstrādājamo autonomijas projektu, tas esot diezgan brīvprātīgs un bez tām centralizācijas tieksmēm, kādas parasti piemīt sociāldemokrātiem. Kamdēļ Zemes padome noraidījusi priekšlikumu par delegāta sūtīšanu uz Pēterpils apspriedēm, runātājam nav zināms. Vidzemes Zemes padome, — ziņo tālāk Z. Meierovics, — arī nolēmusi sasaukt delegātu apspriedi Nacionālpadomes organizēšanas priekšdarbu veikšanai, pie tam šis apspriedes sastāvā Vidzemes Zemes padome iekļāvusi 10 personas: 3 no Vidzemes Zemes padomes, 2 no Latgales, 1 no Kurzemes Zemes padomes, 1 no Maskavas evakuēto iedzīvotāju padomes un 3 no politiskām partijām — no sociāldemokrātiem, sociālrevolucionāriem un Zemnieku savienības.

Šie Z. Meierovica atklājumi Pēterpils apspriedē sacelš sašutumu vētru par lielinieku rīcību Vidzemes Zemes padomē: paredzētajā apspriedes sastāvā, kas vadītu turpmāko Latvijas politiskās pārvaldības orgānu — Nacionālpadomi —, labākajā gadījumā tikai 1 vai 2 būtu pilsoņi! Tas, ka te jārēķinās ar lielinieku brutālu varu, bija skaidrs katram. Tamdēļ Pēterpils apspriede grib radīt organizāciju ar plašu sabiedrisku bāzi, lai šajā organizācijā būtu pārstāvji no Vidzemes, Kurzemes un Latgales zemes padomēm, bēgļu un kareivju organizācijām un politiskām partijām. Apspriedes svarīgākie lēmumi bija: 1) noorganizējama komiteja Nacionālpadomes sasaukšanai; 2) Nacionālpadomes sastāvā nolemj iekļaut 26 personas, pie tam — tajā būtu pārstāvji no Zemes padomes, strēlnieku pulkiem, bēgļu organizācijām un visām lielākajām politiskajām partijām. Rīcības komitejas sastāvā iekļāva 7 personas un ievēlēja šādā sastāvā: J. Goldmani, R. Veidemani, P. Ļūļu, P. Lazdānu, P. Zāliti, Z. Meierovicu un A. Klīvi. Fakts, ka arī Z. Meierovics

ir šajā komitejā, pierāda, ka visos pasākumos, kuru mērķis ir brīva Latvija, Z. Meierovics arvien bijis klāt kā līdzdarbinieks.

Tā pati Rīcības komiteja nolēma 1917. gada 18. oktobrī sasaukt Nacionālās padomes organizācijas sēdi Pēterpili, tomēr atzīstot, ka vislabāk tā būtu sasauicama Latvijas teritorijā, kur galvenais satiksmes un politiskās dzīves punkts bija Valka; tur arī mitinājās lielnieciskā Vidzemes Zemes padome. Doma par Nacionālās padomes dibināšanu tagad pāršalca visu latviešu sabiedrību, tamdēļ Vidzemes Zemes padome gribēja šajā lietā aizsteigties Pēterpils iniciatīvai priekšā un radīt organizāciju, kuru tā veidotu pēc lielnieku programmas un līdzības, tāpēc Vidzemes Zemes padome gribēja apiet Pēterpils lēmumus un jau 15. oktobrī sasaukt Valkā savas Nacionālās padomes organizēšanas sapulci. Lai Vidzemes Zemes padomes pilsoniskie elementi neizjauktu šo lielnieku nodomu, tie 8. un 9. oktobrī sasauktajā Zemes padomes sesijā gribēja pavisam izmest autonomijas jautājuma apspriešanu no dienas kārtības un sēdes laiku pildīja ar tukšām runām, apzīmēdami tās par «tekošām darīšanām». Pilsoņi tomēr uzminēja šo nodomu, izturēja līdz sēdes galam un panāca to, ka sesijas pēdējā dienā jau ap pusnakti tomēr bija jāpārrunā dienas kārtībā noteiktais «autonomijas» jautājums. Debatēs lielnieku vadonis, Zemes padomes priekšnieks O. Kārkliņš, nekautrējās pasludināt, ka viņiem Nacionālā padome nerūp vis kā tautas aizstāve, bet gan tikai «savas šķiras intereses», vienalga, vai te dzīvotu latvieši, krievi, ebreji vai samojedi! Šī lielnieku nīrgāšanās sacelš sašutumu pilsoņos, viņi prasa sēdes pārtraukšanu, bet pēc tam paziņo, ka tie atsakās no sadarbības ar lielniekiem un noliek savas pilnvaras kā Zemes padomes locekļi! Tādējādi no Zemes padomes izstājās 15 locekļi, un arī

Z. Meierovics nolika savu mandātu guberņas agrārkomisijā, kurā tas iesaistījās kā Zemes padomes pārstāvis.

Pēterpilī Nacionālās padomes priekšdarbu biroja iesāktā lietas organizēšana gāja savu gaitu. 1917. gada 2. oktobrī Valkā ieradās Pēterpils biroja pārstāvis Adolfs Dobelis un, sazinājies ar vietējām organizācijām, nolika 16. novembrī (pēc vecā stila — Lt.) Nacionālās padomes pirmās sesijas sanākšanu.

Būtiski, ka, radot jau pašus pirmos Latvijas valsts idejas nesējus orgānus, Zigfrīds Meierovics ne vien ir klāt apspriedēs, bet izvirzās par vienu no redzamākajiem brīvības idejas cēlājiem un darba darītājiem. Sapulcējušies Nacionālās padomes pirmā sesija Padomes prezidijā ievēl: Kurzemes pagaidu zemes padomes pārstāvi A. Klivi; Latgales bēgļu centrālkomitejas priekšnieku Vl. Rubuli; Latviešu zemnieku savienības delegātu Z. Meierovicu un Latviešu kareivju nacionālās savienības Iekškrievijā pārstāvi J. Palsmani. Padomes izveidotāji un vadītāji grib nākamam valsts orgānam piesaistīt pēc iespējas plašākas iedzīvotāju aprindas, tāpēc rodas jautājums, vai neaicināt Vidzemes Zemes padomi, respektīvi, arī lielniekus Nacionālās padomes darbā? Delegācijā, kurai jāved attiecīgās sarunas ar lieliniekiem, ievēl St. Kambalu, Vl. Rubuli un Z. Meierovicu. Beigās tomēr noskaidrojas, ka lielinieki, nevarēdami uzturēt savu demagoģiju, neizrāda nekādu vēlēšanos sadarboties ar pilsoņiem, bet drīzāk gan jaukt kopīgu darbu. Raksturīgi, ka Z. Meierovics, kas, būdams Nacionālās padomes prezidijā, visu laiku klusējis, beidzot ņem vārdu un saka vienu no savām pirmajām runām, kas mums uzglabājušies sīkā protokola atstāstījumā* un ļauj spriest par

---

* Ligoņņu Jēkabs. Latvijas valsts dibināšana. — R., 1925., 83. lpp.

Meierovica uzskatiem nacionālajā un citos jautājumos revolūcijas jūkli.

Pēc visa dzirdētā un pārdzīvotā, pēc Z. Meierovica ieskata, gluži pareiza ir bijusi pilsoniskās frakcijas izturēšanās Vidzemes Zemes padomē, kad tā aizgājusi no Padomes. «Lielinieki negrib saprast mūsu tautas stāvokli, viņas kļūmīgo un traģisko dzīves nopietnību,» uzsver Z. Meierovics. «Lielinieki negrib sadoties rokās kopējā darbā par Latvijas glābšanu, viņi novirzās un pat norobežojas no nacionālā viedokļa kā palīgi internacionālistiem. Drīz vien par mieru un līdz ar to par Latvijas likteni spriedis ne karojošās tautas un masas, bet ģenerāļi, diplomāti, vācu un austriešu imperiālisti un aneksonisti. Mūsu likteni izšķirs imperiālistiskas valdības, no vienas un lielinieku, vai Krievijas satversmes sapulce, no otras puses. Mums visiem Latvijas liktens ir tuvs, mums ir kopēji jautājumi un pieturas punkti, kaut arī ceļi, pa kādiem mēs domājam šos jautājumus izšķirt, dažādi. Ceļi novirzās arī sociāldemokrātiem — mieru slēdzot, notiks tautu pirkšana un pārdošana. Pirks un pārdos arī mazas tautas, bet mums ieviesies šķiru un mantu naidis, un tas novedīs Latviju kapā! Sociāldemokrātu idejiskais ceļš jau pa daļai pamests sapnis, jo paši viņi, revolucionārās armijas avangards, lielinieki, slēdz mieru nevis ar tautām un tādiem pašiem revolucionāriem avangardiem, bet gan ar diplomātiem, un savos soļos nebūt nebalstās uz tautu pašnoteikšanās tiesībām. Pie mums arī šajā revolucionārā avangardā noliegts nacionālisms, tas tiek izsludināts par «cauru zeķi», bet, ja mēs palūkojamies ārzemju politikas kustībā, turienes sociāldemokrātijā, tad redzam, ka nevis nacionālisms, bet gan internacionālisms tur ir «caura zeķe»! Mums jāizkopj un jāuztur spēkā savas nacionālās īpašības, kuru lomai un nozīmi negribēs noliegt zinātniskā ziņā — arī

paši sociāldemokrāti! Visas pārējās Krievijas mazās tautas ir sapratušās savā starpā, — vienīgi mēs to nespējam vissvarīgākā vēstures brīdī un velkam katrs uz savu pusi — vieni uz nacionālismu ar tā īpatnībām, otri — uz internacionālismu. Par visām lietām mums jāpatur tuvāki Latvijas liktenis un tās vajadzības un prasības. Mums jāizlieto visi ceļi, lai sagādātu un izauklētu Latvijas laimi! Šajā lozungā mums jāizlieto visi līdzekļi, lai arī mūs sauktu par jezuītiem, bet tam jānotiek Latvijas labā un nacionālās interesēs, jo mēs esam nacionālisti! Seržants (lielinieku runātājs) aizrāda, ka kara izcelšanās un turpināšana nesot peļņu buržuāzijai, bet mēs zinām, ka latviešu buržuāzija nepelna no kara turpināšanas, tai nav tās iedzīvošanās kāres, kādu redzam, piemēram, krievu buržuāzijā. No jaunas, tikko plaukstošas buržuāzijas šķiras kara laikā mēs redzam, ka tā proletarizējas, pazaudējama visu, kas tai kādreiz bija. Tā tad kara turpināšana nav tikusi aizstāvēta no latviešu pilsonības tādēļ, ka tā materiāli atnestu kādus labumus, bet gan Latvijas intereses paturot acīs.»

Pie šīs runas mums jāapstājas ne vien tamdēļ, ka tā ir pirmā plašākā Z. Meierovica runa, ko mums uzglabājušas vēstures lapas, bet arī tamdēļ, ka tā ļauj ieskatīties nākamā diplomāta pasaules uzskata kodolā un vadošajos principos. Savā dziļākajā būtībā jau toreiz Z. Meierovics ir nesatricināms nacionālists! Lai arī cik augstu revolūcijas bangas toreiz sit, Z. Meierovica nacionālisma principi šajā pārmaiņu un pārvērtību haosā ir kā klintis. Bet Z. Meierovica nacionālisms nav akadēmisks. Viņš nevienu brīdī netur rokas klēpī, kad tautas pastāvēšanai draud bojāeja, kad starptautiskās kombinācijās un spēku svaros draud pazust Latvija un viņas patstāvība. Z. Meierovics jau tad ir diplomāts, viņš nevienu mirkli neizlaiž no acīm reālos apstākļus. Ja latviešu tautas un zemes intereses

to prasa, Z. Meierovics stājas sarunās un diplomātiskās divkaujās kaut ar niknākiem tautas pretiniekiem un demagoģijā apreibušiem varas vīriem. Z. Meierovica reālais, vijīgais prāts gatavs iet lietas labā uz kompromisiem, tautai būs tikt glābtai! «Mums visiem Latvijas liktens ir tuvs,» — skan šajā vēsturiskajā stundā Z. Meierovica ticības apliecinājums, un «mums jāizlieto visi ceļi, lai sagādātu un izauklētu Latvijas laimi,» ir viņa ideāla alfa un omega! Tas liecina, ka jau jaunības gados Z. Meierovica krūtīs pukst tēvzemes mīlestības pilna sirds, kas izcilos brīžos paceļas līdz svētam patosam. Bet tajā pašā reizē — runas analīze tam ir vislabākais pierādījums — šo sirdi vada skaidrs, gaišs, loģisks prāts. Sociāldemokrātu pārmetumus, kas vairāk izlasīti no grāmatām, nekā ņemti no patiesās dzīves, it kā latviešu buržuāzija kāda pašlabuma dēļ prasītu kara turpināšanu, Z. Meierovics atspēko ar faktisku norādījumu — kāda runa te var būt par buržuāziju, kuru pirmais ķēris karš, iznīcinādams īpašumus un uzņēmumus, kas, līdzīgi citiem tautas locekļiem, padarīta par pelēku bēgļu masu! Un vēl kas raksturīgs Z. Meierovica runā — cik skaidrs un analizējošs ir viņa prāts pretinieku uzbrukumos un aplamos apgalvojumos, tik ārkārtīgi uzmanīgs viņš ir savos argumentos, ka ne sprīdi nenovirzās no lietas, nevienu acumirkli viņš nepadodas sajūsmas vilnim, lai ar satīras dūrienu, dzirkstošu sarkasmu skartu pretinieku! Šo īpašību dēļ Z. Meierovics jau politiskās darbības sākumā iegūst arī savu pretinieku cieņu un viņu uzklausa arī to solos, kaut viņš nevienu acumirkli tiem neglaimo. Tās visas ir īpašības, kas mūsu diplomātu raksturo jau darbības sākumā un sagatavo tam ceļu uz turpmākiem panākumiem: veiklas runasdāvanas, dziļa pārlicība par savu lietu, lietprātīgs skats uz pretinieka pozīcijas bīstamām vietām un

nesaudzīgie loģikas šāviņi uz tām, izārdot tās pretinieka acis, bet neievainojot viņu personīgi!

No 16. līdz 18. novembrim, tātad trīs dienas, turpinājās Nacionālās padomes pirmās sesijas darbība Valkā. Z. Meierovicam šajā laikā pilnas rokas darba — gan kā sēžu vadītājam prezidijā, gan dažādās redakcijas komisijās, kur saskaņo iesniegtās rezolūcijas un izstrādā instrukciju projektus. Jau pirmajā sesijā kļūst skaidrs, ka nepieciešams sūtīt delegāciju uz ārzemēm, kas sagatavotu pie valdībām augsni Latvijas valsts atzīšanai. Un zīmīgi, ka šajā svarīgajā uzdevumā starp 3 izvēlētiem delegātiem Z. Meierovics ir otrais, bet abi pārējie — J. Kreicbergs un J. Čakste.

Vēl pašam Z. Meierovicam neapzinoties, latviešu sabiedrības uzticība viņu bija nostādījusi liela un svarīga darba priekšā, ar ko cīnoties darītājam auga spēki, attīstījās veiklība un nobrieda doma. Tas bija grūts kāpiens stāvā kalnā ar bīstamām ejām un draudošām aizām, aiz tā — apsolutā zeme — Latvija. Vai un kā kāpējs to sasniegs?

GATAVOŠANĀS BRAUCIENAM UZ ĀRZEMĒM. MEMORANDI LIELVALSTĪM. PILNVARA. STOKHOLMA

Atgriezies no Valkas Pēterpili, Z. Meierovics ar viņam piemītošo noteiktību un pārlicību sāka gatavoties priekšā stāvošam uzdevumam — braucienam uz ārzemēm. Pie Nacionālās padomes nodibinātā Ārlietu nodaļa darbojās Pēterpili valsts domnieka J. Goldmaņa vadībā, viņa tuvākie palīgi iekšējā darbā bija Ārlietu nodaļas sekretārs Adolfs Dobelis, ideālists un politiķis, kas dzīvoja un mira jaunās Latvijas idejai, tāpat publicists J. Sesks, vēlākais Latvijas sūtnis Igaunijā, toreiz kā emigrants atgriezies no Francijas, kura franču valodas zināšanas Ārlietu nodaļai daudzkārt nācās izmantot. No Nodaļas idejiskajiem darbiniekiem vēl jāmin Arveds Bergs, J. Kreicbergs, P. Ašmanis, valsts domnieks J. Zālītis un citi. Šīs nodaļas darbā un rīcībā tagad stājās arī Z. Meierovics. Plānojot ārzemju braucienu, vajadzēja domāt par divām lietām: pirmkārt, lai delegāts prastu attiecīgās valsts valodu un, otrkārt, lai viņš braucot varētu ņemt līdzi arī kādus materiālus par dibināmo valsti. Kas tagad iedomājas, ka ārvalstis ziņu vai nodomu par Latvijas valsts dibināšanu uzņēma mums labvēlīgi, kaut vai indiferenti, tas pilnīgi alojas! Pa lielākai daļai (un tas nav brīnums, jo pirms pasaules kara propaganda par Latviju ārzemēs bija ārkārtīgi vāja: pirmo reiz latviešu vārdu pasaulē iznesa latviešu strēlnieku slavas darbi!) nodomu par Latvijas valsts dibināšanu uzņēma ar izbrīna pilnu neticību vai pat naidīgi. Tamdēļ viens no Ārlietu nodaļas pirmajiem svarīgākajiem uzdevumiem (1918. gada pirmos mēnešos) bija sastādīt memorandumus

iesniegšanai ārvalstīm ar pašām nepieciešamākām ziņām par radāmo Latviju — par tās teritorijas lielumu, iedzīvotāju skaitu, iedzīvotāju nodarbošanos, par tirdzniecību, rūpniecību, izglītības limeni, par ostām utt. Daļu memorandiem vajadzīgo materiālu atsūtīja Nacionālās padomes galvenā valde Valkā, otra daļa ziņu un datu bija jāapkopo turpat Pēterpilī, skraidot pa publisko bibliotēku, Iekšlietu ministrijas arhīvu un citām iestādēm. Sakrātos materiālus apstrādāja Arveds Bergs, kas visā visumā sastādīja arī ārvalstu pārstāvjiem Pēterpilī iesniedzamos memorandumus. Tādus memorandumus nodeva Zviedrijas sūtnim Pēterpilī ģenerālim Brandstrēmam, Ziemeļamerikas Savienoto valstu vēstniekam Davisam R. Francim Pēterpilī, Anglijas pārstāvim Pēterpilī F. O. Lindbergam un Francijas vēstniekam J. Noulensam Pēterpilī. Delegācijā, kas veda sarunas ar Anglijas un Amerikas pārstāvi, bija arī Z. Meierovics.

Nākamās Latvijas valsts doma vēl konkrētākas formas pieņēma Nacionālās padomes otrajā sesijā, kas notika jau Pēterpilī 1918. gadā, proti, no 15. līdz 18. janvārim un lielinieku spaidu dēļ konspiratīvā kārtā. Iztirzāja nākamās Latvijas valsts iespējas, īpaši starp 2 tuvākajām lielvalstīm, ar kurām Latvijai agrāk bijuši saduras punkti, proti, starp Vāciju un Krieviju. Z. Meierovics šajā sesijā piedalās, pārstāvēdams Zemnieku savienību (kopā ar J. Gulbiti). Arī šoreiz sesijas prezidijā līdzās Arv. Bergam un prof. J. Rancānam ievēl arī Z. Meierovicu, kur viņš var parādīt savu veiklību ne vien kā sēžu vadītājs, bet arī kā attapīgs orators un domstarpību izlidzinātājs. Tas ir smags brīdis latviešu tautas vēsturē. Lielinieki Brestā ved miera sarunas ar Vāciju, pie tam Latvija ir viens no nežēlīgākajiem upuriem uz šī savdabīgā miera altāra — to draud saskaldīt 4 daļās, kas nozīmē latviešu tautas drošu nāvi! Ko šajā brīdī latvieši

var gaidīt no lielnieciskās Krievijas, tāpat kā no tai naidīgās imperiālistiskās Vācijas? Un pati Nacionālā padome, kuru reprezentē patriotiskie viri, — kāds reāls spēks ir tai aiz muguras, ar kuru tā varētu pastiprināt savas prasības? Šajā situācijā ir skaidrs Z. Meierovica apsvērtais domu gājiens, ka mums jāatmet cerības uz vāciešiem un krieviem, ka mēs nedrīkstam atkāpties no Latvijas viedokļa un ka jāprasa Latvijas patstāvība. Nacionālai padomei jāprotestē pret Latvijas sadalīšanu Brestas miera sarunās un pret Latvijas interešu neievērošanu. Tūlīt proklamēt neatkarīgu Latvijas valsti Z. Meierovics taktisku iemeslu dēļ atrod par nevēlamu. Valstij vajadzīga teritorija, tauta, spēks. Bet pēdējā mums nav. Lielinieki stāv par Latvijas saistišanu pie Krievijas. Ja nu proklamētu Latvijas valsts neatkarību, būtu jāorganizē valsts pārvaldība, jānodibina ministrijas, kuras lielinieki apcietinātu. Runātājs norāda uz somiem un ukraiņiem, cik tiem ejot grūti ar valsts noorganizēšanu, bet mums trūkstot pat tā spēka, kas viņiem. Līdzās sēžu vadības darbam Nacionālās padomes otrā sesijā Z. Meierovics piedalās vēl debatēs, kad sesijas ceturtajā dienā, 18. janvārī, apspriež jautājumu par Latgales pievienošanu Latvijai. Viņš var runāt kā aculiecinieks, jo bijis ne vien iepriekšējā gada pavasarī Rēzeknes kongresā, bet arī visu laiku pēc tam ar latgaliešu vadošajām organizācijām uzturējis ciešākos sakarus. Runātājs iepazīstina Nacionālās padomes locekļus ar tiem soļiem, kas no baltiešu puses sperti Latgales pievienošanas lietā. Pēc runātāja ieskata, par Latgales apvienošanu ar pārējām tautas daļām stāv visi Latgales demokrātiskie elementi, kā arī Latgales lielinieki. Taktisku iemeslu dēļ Nacionālai padomei līdz šim nebija vēlams būt aktīvai šajā lietā. Tiklīdz apstākļi būs grozījušies, Nacionālā padome darīs visu iespējamo, lai panāktu tautas un zemes

apvienošanās. Iepriekš jātiek skaidribā par to, ko grib paši latgalieši, pie kādas orientācijas viņi pieturas. Latgales pievienošanās pārējai Latvijai, pēc Z. Meierovica ieskata, vispirms ir pašu latgaļu lieta.

Raksturīga Z. Meierovicam kā politiķim, kas pašlaik ieiet plašākā darbības lokā, ir viņa runa, slēdzot Nacionālās padomes otro sesiju Pēterpilī 1918. gada 18. janvārī. Arī šeit prāts it kā slēdzis derību ar sirdsjūsmu, bet pār visu valda skaidrs politiķa nākotnes skats. Atskatīdamies uz noslēgto sesiju, Z. Meierovics liecina, ka Nacionālā padome veikusi lielu darbu tik grūtos apstākļos, kādus latvieši pašlaik pārdzīvo. Mērķēdams uz notikušajām konspiratīvajām sēdēm, Z. Meierovics saka: «Ar tām idejām, kuras Nacionālā padome rakstījusi uz sava karoga, bijām spiesti it kā slēpties no naidīgās varas, no terora. Cerēsīm, ka tā būs pēdējā Padomes sesija, kurai bija jāstrādā tik grūtos apstākļos.» Nacionālās padomes sēdēm telpas bija devusi, starp citu, latgaļu biedrība Pēterpilī. Z. Meierovics, pateicies par tautiešu latgaļu viesmīlību, turpina: «Noslēgtā padomes sesija galvenā kārtā darbojās ar divi jautājumiem: pirmais — iekšējs organizēšanās jautājums un Nacionālās padomes darbības paplašināšana nākotnē: otrais, plašākais — Latvijas nākotne; latvju tautas liktens. Mēs visi esam pārliecināti, ka Nacionālā padome augs, taps liela un spēcīga. Arī mazkrievu rada Kijevā no mazas tapusi par lielu; lai tagad viņa lielinieku apspiesta, tomēr viņas ideja dzīvo. Arī pie Nacionālās padomes nāks jauni slāņi klāt, nāks visi, kam dārgs tautas liktens, kam dārga brīvā, neatkarīgā Latvija! Drūms likās tautas liktens šini sesijā. Dūmos izgaist viss, ko latvieši cēluši. No vienas puses — terors, no otras — ienaidnieku pakavi un krievu karaspēka laupīšanas.

Notikušā Padomes sesijā esam noskaidrojuši savu

stāvokli visai Latvijai, kā okupētā daļā, tā šaipus frontes... demokrātiskā Latvijas republika — mūs saista, lai kādi būtu spaidi. Saka, ka politiku izšķir intereses, — to nevar noliegt. Bet cerēsim, ka arī otrs princips — tautu pašnoteikšanās — dzīvos. Par to mums jāstāv! Mēs nedrīkstam zaudēt cerību, ka mūsu mērķiem nebūtu panākumi. Ja pulcēsim ap sevi plašas masas, mēs panāksim savu ideju, ja ne pilnā mērā, tuvākā nākotnē, tad vismaz nedalītu Latviju.»

Z. Meierovics, gatavodamies savam ārzemju ceļojumam, 1918. gada ziemu un pavasari pavada Pēterpilī, uzturēdams sakarus ar abiem valsts domniekiem, kā arī Nacionālās padomes Ārlietu nodaļu Pēterpilī un Nacionālās padomes centrālo valdi Valkā, cik tas vēlāk vācu okupācijas dēļ bija iespējams.

1918. gada jūlija pirmajā pusē visi apstākļi ir tiktāl noskaidrojušies, ka Z. Meierovics var gatavoties atstāt Pēterpili, lai kā Nacionālās padomes pilnvarotais caur Stokholmu dotos uz Londonu. Ir arī pēdējais laiks. Pirmkārt, notikumi rietumu frontē 1918. gada vasaras vidū jau tiktāl skaidri, ka sabiedroto galīgā uzvara tikpat kā droša, reizē ar ko gaidāmas miera sarunas, kad nāksies izšķirt arī Latvijas likteni. Bez tam uzturēšanās Pēterpilī sāka palikt bīstama arī pašam delegātam, jo bija saprotams, ka viņa darbība nevarēja palikt apslēpta arī lieliem. Tie visi bija dibināti iemesli pasteigties.

1918. gada 12. jūlijā Z. Meierovics saņēma šādu Nacionālās padomes Ārlietu nodaļas sastādītu, nodaļas priekšsēdētāja J. Goldmaņa un sekretāra J. Seska parakstītu pilnvaru ar attiecīgiem zīmogiem un pilnvarotā fotogrāfiju:

«Latviešu Nacionālā padome, kura pagaidām ir Latvijas augstākā valsts iestāde un apvieno sevī visas latviešu nacionālās partijas un centrālās sabiedriskās iestādes,

sūta uz Angliju kā savu pilnvaroto priekšstāvi šī raksta uzrādītāju, Latviešu Nacionālās padomes locekli *cand. rer. merc.* Zigrīdu Meierovicu. Meierovica kungam ir tiesības Latviešu Nacionālās padomes vārdā stāties sakarā ar Anglijas valdību un valsts vīriem, piedalīties un runāt Latviešu Nacionālās padomes vārdā konferencēs un apspriedēs.

Pie tam Meierovica kungs strādās tādā garā, ka visur aprādis suverēnās un nedalitās Latvijas vajadzību ar viņas patstāvības internacionālu garantiju. Šādas Latvijas valsts nodibināšanu Latviešu Nacionālā padome var panākt, balstoties uz Angliju un tās sabiedroto palīdzību un aizstāvniecību starptautiskās konferencēs un pie nākošā miera liguma. Šīni ziņā Meierovica kungs dos visus aizrādījumus un ziņas, kas pareizi apgaismo Latvijas iedzīvotāju politiskos centienus.

Tāpat Meierovica kungam ir uzdots noskaidrot Latvijas saimnieciskās intereses, kuras nevar pieļaut, ka Baltijas jūra tiktu par slēgtu jūru, bet prasa, ka caur Latvijas teritoriju ietu pilnīgi brīva satiksme starp Vakarēiropas valstīm un Krieviju.

Sevišķa vērība Meierovica kungam jāpiegriež tam, lai panāktu palīdzību izpostītās Latvijas saimnieciskai atjaunošanai, attīstot viņas ekonomiskos spēkus, kā arī tam, lai Latvijas ekonomiskā neatkarība tiktu nostādīta uz drošiem pamatiem, kas viņu aizsargātu pret kaimiņu valstu ekonomisko iesaīdu.

Latviešu Nacionālā padome cer, ka viņas pilnvarotais priekšstāvis pie Anglijas valsts vīriem un sabiedrības atradis piekrišanu un palīdzību, jo viņa jūt, ka viņas centieni saskan ar anglu tautas centieniem, kuri prasa tiesas un taisnības uzvaru un nodrošinātu nākotni mazajām tautām.»

Tā bija oficiālā pilnvara. Protams, tā nebija ne galvenā, ne vienīgā, kas pašķīra ceļu Z. Meierovicam viņa

braucienā. Ar J. Goldmaņa un citu patriotu palīdzību Pēterpili, vēl līdz Z. Meierovica aizbraukšanai 1918. gada pavasarī un vasarā, Anglijas pārstāvji Pēterpili bija par to informēti un varēja par to ziņot savai valdībai. Svarīgākais tomēr palika — pats cilvēks. Īsto pilnvaru pats Z. Meierovics nesa sev līdz — viņš bija laikmeta aicināts vīrs, kas spēja un gribēja darīt, un, ar ko viņš satikās, ar ko runāja, tam viņš neapzināti iedvesa arī ticību un uzticību savam darbam un aicinājumam.

Bet Z. Meierovics devās savā misijā ne tikai kā politiķis, bet arī kā latviešu nacionālās kultūras apliecinātājs. Ārzemēm bija jārāda ne vien Latvijas politiskās un saimnieciskās iespējas, bet arī latviešu savdabīgā māksla un kultūras pirmatnība. Šajā ziņā Z. Meierovicam nāca palīgā kāds svarīgs notikums toreizējā mākslas dzīvē: latviešu mākslinieku gleznu izstādes sarīkošana Maskavā, pēc tam Pēterpili. Nacionālās padomes aprindās radās nodoms dot savam Vakareiropas delegātam līdz, braucot uz ārzemēm, lielvalstu ārlietu ministriem latviešu mākslas albumu. Tukšos bēgļu dzīves apstākļos tādus albumus sagatavot nenācās viegli. Mākslinieks J. Kuga (tagadējais Akadēmijas rektors) sameklēja kādu speciālistu, kas gleznas nofotografēja un pēc tam ar saviem palīgiem reproducēja. Kugas kundze izbrauca uz laukiem pie radiem, kur pēc mākslinieka J. Madernieka ornamentiem noauda īpašu audeklu albumu iesējumiem. Mākslinieks Z. Vidbergs gādāja par franču tekstiem zem gleznu reprodukcijām, Kirhnera fabrikā ar izdevēja A. Gulbja palīdzību latviešu meistari veica albumu iesiešanu, tā kā Meierovics varēja paņemt līdz kā jauku ciemkukuli sešus grezni iesietus latviešu mākslas albumus. Šis, pats par sevi sīks fakts, savukārt liecina par patriotisko noskaņojumu toreiz arī plašās latviešu mākslas aprindās: katrs gribēja savu ziediņu pienest topošai Latvijai!

Īsi pirms aizbraukšanas Pēterpils draugi un domu biedri sarīko Z. Meierovicam atvadišanās vakaru. Dziļi izjustu runu Z. Meierovicam veltī Adolfs Klīve. Savā runā viņš uzsver, ka Meierovica personā latvju tauta izmet vilņos vienu no saviem labākiem ziediem, lai viņš nestu latvju tautas sveicienus lielām un vecām tautām un ar viņu līdzdalību sagatavotu latvju tautai gaišāku nākotni, nodibinot neatkarīgu patstāvīgu Latviju.

Zviedru kuģis «Runeberg» aizveda Z. Meierovicu no Pēterpils uz Stokholmu. Šo pavadišanu atceroties, Latvijas tagadējais sūtnis Anglijā Kārlis Zariņš raksta: «Nekādu svinīgu izvadišanu toreizējais režims neatļāva, tāpēc Meierovica aizbraukšana notika visā klusībā. Un tomēr — raksturīgi bija novērot, ka Meierovics kāpa kuģī paceltu galvu un stipru pārlicību, ka varēs viņpus Baltijas jūras kaut ko darīt izpostītās Latvijas zemes labā... Meierovicam bija noteikts mērķis, un tamdēļ viņa prāts bija mierīgs un skats modrs un cerību pilns.»

Ar pilnvarām un 500 angļu mārciņām nodrošināts, Meierovics devās ceļā. Z. Meierovics nebija lāga pārbraucis robežu, kad lielinieki Maskavā jau izdarīja kratišanu viņa dzīvokli un meklēja viņu. Šis upuris, par laimi Z. Meierovica dzīvībai un Latvijai, bija izsprucis no viņu nagiem. Liekas, ap 17. jūliju viņš jau ir Stokholmā, jo vēlāk kādā ziņojumā Nacionālās padomes Ārlietu nodaļai atzīmē, ka 24. jūlijā paliek nedēļa, kopš uzturas Stokholmā. Tam, ka Z. Meierovics uzturas Stokholmā, ir dažādi iemesli. Vispirms no Bergenas (punkts, caur kuru notika kuģu satiksme ar Angliju) nebija šajā laikā (jūlija otrā pusē) vēl neviens kuģis gājis uz Angliju, otrām kārtām — savu uzturēšanos Stokholmā Z. Meierovics izmantoja Nacionālās padomes informācijas biroja nodibināšanai un dažu sakaru nodibināšanai ar zviedru sabiedrības pārstāvjiem. Mums jāatgādina, ka Stokholma

pasaules karā piederēja pie neitrāliem centriem, kur tiklab centrālvalstis (Vācija ar palīgiem) un sabiedrotie attīstīja dzīvu propagandu saviem mērķiem par labu. Šo sacensību propagandā starp abām karotājām pusēm raksturo arī Z. Meierovica ziņojums 1918. gada augusta sākumā Ārlietu nodaļai Pēterpili: «Centrālās valstis,» raksta Z. Meierovics, «gan diezgan sen atpakaļ saorganizējušas savus propagandas birojus, un tagad to dara arī sabiedrotie. «*Forden Bundt*», vācu koalīcijas plašai iestādei, — stājas pašlaik pretim jaunais sabiedroto birojs «*Bloke*». Stokholmā vecai vāciem draudzīgai telegrāfa aģentūrai līdzās uzsākusi savu darbību uz sabiedroto ierosinājumu nodibinātā jaunā telegrāfa aģentūra. Ļoti interesantas cīņas notiek ap presi. Angļu propagandas informācijas enerģiskam priekšstāvim Stokholmā Mr. S. Vaiatam jau izdevies dažus jo iespaidīgus un vecus preses vadoņus dabūt zem savas iespaidu sfēras, par piemēru, «*Aftenblat Tidningen*», «*Dagans Nyheaten*», «*Stokholmas Tidningen*» utt., kā Stokholmā, tā arī provincē, īsi sakot, te sākusies un attīstās cīņa organizēti uz visas līnijas. Cīņas galvenie momenti ir nākošā miera problēma, kuru starpā jo redzamu vietu, it sevišķi Stokholmas centrā, ieņem no Krievijas atdalīto un zem Vācijas okupācijas varas padoto mazo tautu nākotnes jautājums. Tā kā tagad Stokholmā darbojas svešautību priekšstāvniecības informācijas biroju veidos — leiši, igauņi, poļi, somi, ukraiņieši, pat ebreji, indieši *etc.* Abas koalīcijas piegriež šo tautu priekšstāvjiem zināmu tiesu vēribas, un katra vēlas silti turēt tās, kuras viņiem pieslejas.» Šie ir galvenie iemesli un apstākļi, kas, pēc Z. Meierovica domām, skubina arī latviešus nekavējoties nodibināt savu Informācijas biroju Stokholmā.

Ar Z. Meierovica iniciatīvu tāds Informācijas birojs arī tiek nodibināts (tā galvenie līdzstrādnieki ir dzejnieks

K. Ieviņš un E. Antones jaunkundze), viņš atstāj tam nepieciešamos naudas līdzekļus un par visu ziņo Ārlietu nodaļai Pēterpilī. Arī citādi Z. Meierovics atrod uzticības personas sakaru uzturēšanai starp Stokholmu un Latviju, bet no Stokholmas ziņas varēja sasniegt Pēterpili. Tas bija nepieciešams, lai Ārlietu nodaļas darbinieki rikojoties zinātu galvenos apstākļus un noskaņojumu pašā Latvijā.

Z. Meierovics, kaut arī tik īsu laika periodu uzturēdamies Stokholmā, kā liecina augšminētais, pierāda apbrīnojamas orientēšanās spējas un politiķa veiklību sakaru nodibināšanā. Ar Anglijas sūtni Stokholmā seru Esmē Hovardu Z. Meierovicam ir pusotras stundas gara audience, kurā viņš informē sūtni par Nacionālās padomes līdzšinējiem soļiem un turpmākiem nodomiem patstāvīgas Latvijas valsts nodibināšanā. Sūtnis interesējas par visiem jautājumiem sīkumos un norāda Z. Meierovicam, cik nepieciešama ir pareizu ziņu izplatīšana par latviešu turpmākiem politiskiem mērķiem, iepazīstina Z. Meierovicu ar Anglijas propagandas ministrijas pārstāvi S. Vaiatu Stokholmā, ar kuru Z. Meierovicam vēlāk ir vairākas apspriedes. S. Vaiats ir labvēlīgi noskaņots pret Z. Meierovica paustajām idejām un gatavs veicināt Latvijas valsts propagandu no Stokholmas, kā arī iedod Z. Meierovicam siltu ieteikšanas rakstu propagandas ministram Londonā. Z. Meierovics par to visu ziņo Ārlietu nodaļai Pēterpilī, tā nodibinādams sakaru starp Anglijas propagandas vadītāju Stokholmā un latviešu vadošiem politiskiem darbiniekiem Pēterpilī.

Z. Meierovics Stokholmā griežas arī pie pilsētas galvas Kārļa Lindhagena, kas ir parlamenta opozīcijas vadonis un izrāda dzīvu interesi par mazo tautu brīvību, viņš informē Z. Meierovicu par valdošām politiskām tendencēm pašā Zviedrijā un norāda, kas pašlaik darāms pēc viņa ieskata, lai sagatavotu Eiropas domu Baltijas

valstu turpmācai patstāvībai. Arī zviedru prese informē sabiedrību par Latviešu Nacionālās padomes priekšstāvja Z. Meierovica ierašanos Stokholmā. Lielais zviedru laikraksts «*Afton Tidningen*» 1918. gada 31. jūlija numurā ievieto plašu interviju ar Z. Meierovicu, kurā viņš sniedz ziņas zviedru publikai par Nacionālo padomi un latviešu politiskajām prasībām. Intervijā siki apgaismota vācu rīcība Baltijā. Latviešu politiskās prasības pieminētais zviedru preses izdevums formulē šādos 3 punktos: 1) latvieši prasa nacionālo brīvību; 2) latvieši liedzas atzīt Brestļitovskas miera līgumu; 3) latviešu pievienošana Vācijai nonāvētu nacionālo kultūru.

1918. gada 4. augustā Z. Meierovica vadībā, piedaloties Stokholmas latviešiem, notika Informācijas biroja dibināšanas sapulce. Arī šī instance darija svētīgu darbu topošās Latvijas valsts labā. Birojs palika arī pastāvīgs sakaru uzturētājs sākumā starp Z. Meierovicu un Nacionālo padomi, bet vēlāk — starp Z. Meierovicu un Pagaidu valdību, Informācijas birojs ne vien pats propagandēja Latvijas valsti, bet arī vāca visādus vēsturiskus materiālus par Latviju. Visus rakstus, kas 1918.—1919. gadā zviedru un norvēģu presē parādījās par Latviju, Informācijas birojs sakrāja nākamai Latvijas valsts vēsturei. Informācijas birojs, neraugoties uz dažiem nelabvēlīgiem apstākļiem, turpināja savu darbību līdz tam laikam, kamēr Latviešu pagaidu nacionālās padomes izauklēto domu par patstāvīgu Latviju un Nacionālās pādomes valsts dibināšanas darbu nepārņēma tās idejiskā mantiniece Tautas padome 1918. gada 17. novembrī.* Tas jāpiebilst sakarā ar Z. Meierovica mūža darbu, jo, kā redzējām, Z. Meierovics bija Informācijas biroja iniciators un dibinātājs.

* Ligoņņu Jēkabs. Latvijas valsts dibināšana. — R., 1925., 385. lpp.

Bet Bergenas ostā jau stāvēja tvaikonis, gatavs, lai izbrauktu uz Angliju. Z. Meierovics devās tālāk uz sava uzdevuma galveno vietu. Arī Stokholmā pāris nedēļās viņš bija veicis tik daudz Latvijas labā, ka citam pietiktu mēnešiem ko strādāt.

Zigfrīds Meierovics ar sievu Annu un bērniem –
no kreisās – Gunārs, Rute, Helmutis. 1921. gada sākums

Zigfrīds Meierovics (pirmais no labās) sarunā ar Lietuvas
delegācijas pārstāvjiem Bulduru konferencē 1920. gadā

Latvijas delegācija Parīzē Latvijas *de iure* atzīšanas laikā 1921. gada 26. janvārī.
Pirmajā rindā no kreisās – M. Valters, Z. Meierovics, J. Lagzdiņš,
otrajā rindā no kreisās – O. Grosvalds, G. Bisenieks, J. Tepfers

Zigfrīds Meierovics (pirmajā rindā trešais no labās) savā darbības laikā
Daugavpili

Pēc vainaga nolikšanas atstājot nezināmā kareivja kapu Romā 1925. gadā.
No kreisās – V. Munters, Meierovica kundze, V. Šūmanis, Z. Meierovics,
Šūmaņa kundze, K. Stafeti

Zigfrida Meierovica sagaidīšana 1925. gada 22. jūlijā. No kreisās –
sūtnis V. Šūmanis, Z. Meierovics, Šūmaņa kundze, Igaunijas sūtnis Itālijā
Jirgensons, Meierovica kundze, Itālijas valdības pārstāvis grāfs Naselli,
sūtniecības darbinieks K. Stafeti, Itālijas ārlietu ministrijas pārstāvis Mameli

Pieminekļa atklāšana katastrofas vietā 1925. gadā.
 No kreisās – Druķu saimnieks Pauls Minders, Anna Meierovica ar bērniem
 Gunāru, Ruti, Helmutu, Kārlis Ulmanis

Zigrīda Meierovica piemineklis Meža kapos. Atklāts 1929. gada 26. janvārī.
 Tēlnieka Ž. Smiltnieka mets

LONDONĀ. VĒSTURISKĀ AUDIENCE. LATVIJAS VALSTS «DE FACTO»

1918. gada 12. augustā mūsu jaunais diplomāts jau staigāja pa Londonas ielām. Z. Meierovics, kas nekad nemēdza par grūtībām sūroties, savās atmiņās «Pirmais ieguvums diplomātijā» («Latvijas valsts pirmie pieci gadi», Rīgā, 1923., 27. lpp.) raksta par savu darbību Londonā no 1918. gada augusta līdz 1919. gada janvāra sākumam: «Darbs bija ārkārtīgi grūts, daudz atbildības vajadzēja ņemt uz sevis. Ar Latviju nevarēju sazināties, jo tā atradās vācu okupācijā.»

Šim ārkārtīgi grūtajam uzdevumam Dievs bija izredzējis vīru ar ģeniālām dāvanām savā jomā, kas savai tautai izdarīja neaizmirstamu pakalpojumu, kura spējas atsvēra rutinu, tālredzīgais sirdsprāts — diplomātisku divkosību. Kā Z. Meierovicu uzņēma Londonā paši latvieši? Kādi pretinieki tam bija jāuzveic vecās diplomātijas laukā?

Bijušais Latvijas sūtnis Londonā G. Bisenieks, šos laikus atceroties, raksta*: «Ar Z. A. Meierovicu sastapos otrā dienā (t. i., 1918. gada 13. augustā — Lt.) pēc viņa iebraukšanas Londonā, lai censtos panākt Latvijas neatkarību. Starp latviešu emigrantiem bija diezgan daudz tādu, kas jau bija stipri komunistiski noskaņoti un par Latvijas neatkarību negribēja neko dzirdēt. Dažas dienas vēlāk Meierovics iepazīstināja latviešu koloniju ar pašreizējo stāvokli dzimtenē.» Ilgi vēl pēc ziņojuma beigām «*Imperial*» viesnīcas telpās, kas bija paredzētas

---

* Latvijas Vēstnesis. — 1927., Nr. 190.

sapulces vietai, latviešu emigrantu grupas pārrunājušas dzirdēto, un, kā G. Bisenieks liecina, — viens bijis visiem skaidrs, ka «Latvija atsūtījusi spēcīgu un veiklu cilvēku savu interešu aizstāvēšanai». Londonas emigrantiem bijis pavisam neparasti dzirdēt no pilsonības priekšstāvjiem tik saistošu, īsu, kodolīgu un objektīvu lietu izgaismojumu. Pret debatēs izvirzīto domu un uzskatu atreferējumu Z. Meierovica beigu runā nevienam no klātesošiem nebijis nekas, ko iebilst.

Tajā pašā reizē bijušais sūtnis G. Bisenieks atklāj arī dažas interesantas Z. Meierovica personīgās īpašības. Viņš uzsver Z. Meierovica spējas ātri orientēties nepazīstamos jautājumos. Ja kāda lieta Z. Meierovicam bijusi neskaidra vai maz pazīstama, viņš nekad neuzskatījis zem sava goda to izrādīt un ievākt ziņas no citiem. Vienalga, vai jautājums bijis politisks, saimniecisks vai finansiāls, pēc dažiem teicieniem Z. Meierovics jau to izpratis un pats bez liekām grūtībām attīstījis tālāk. Kā otru Z. Meierovica raksturīgu īpašību G. Bisenieks uzsver neatlaidību, kas īpaši parādījusies jau viņa pirmā darbības laikā Londonā, kā arī *de iure* atzīšanas gadījumā un vēlāk.

Londonā Z. Meierovicam nācās cīnīties ne tikai ar pašu tautiešu «vēsumu» dibināmās Latvijas valsts jautājumos. Vēl smagāk gāja ar citu valstu, respektīvi, Krievijas, vecajiem diplomātiem, kas joprojām Londonā pie angļu valdības ieņēma savas vietas. Lai par to runā pats Z. Meierovics (Skat. «Latvijas valsts pirmie pieci gadi», Rīgā, 1923.): «Slavenās Albiona salu valsts kopiespāids par Latviju bija tas, ka uz zemeslodes atrodas Krievijai agrāk piederīgās provinces, kuras uz Brestļitovskas miera līguma pamata anektējusi Vācija, ka šīs Baltijas provinces, starp citu, apdzīvo latvieši, kas pieder it kā

pie slāvu, it kā pie ģermāņu rases, un ka lielākā daļa latviešu ir vienīgais lielinieku organizētais stiprais atbalsts, bet pārējie latvieši esot vācu draugi un ejot kopā ar Baltijas muižniekiem. Kamēr pēdējie soloties Baltijas pievienošanu Vācijai, tikmēr pirmie cīnoties par Latvijas atpakaļiegūšanu komunistiskai Krievijai. Latvijas nostādīšanai aprakstītā nepareizā gaismā sevišķi nopelni piekrit Krievijas bijušiem valstsvīriem-emigrantiem, kas par vienīgo Latvijas jautājumu pareizu atrisinājumu uzskatīja Brestļitovskas miera anulēšanu un Baltijas guberņu atpakaļ atdošanu it kā dzimstošai konstitucionāli monarhistiskai, vienotai un nedalāmai, lielai Krievijai.»

Pret šādu uzskatu mūri vai pareizāk — uzskatu cietoksni nācās cīnīties latviešu jaunajam pārstāvim, kam nebija ne līdzekļu, ne pieredzes, ne spēcīgu sakaru, vienīgi liela, spoža sirdsdedze. Z. Meierovicam nācās izklie dēt šos it kā neaizskamos ieskus un pierādīt patstāvīgas Latvijas valsts idejas nepieciešamību. Vispirms Z. Meierovics nodibina ciešus sakarus ar Somijas priekšstāvi Dr. Holsti, ar Igaunijas priekšstāvi profesoru Piipu (leišiem vēl pārstāvja Londonā nebija), bet ar Polijas pārstāvi Dmovski bija grūti saprasties, jo poļu stāvoklis daudz labāks par latviešu. Starp nodibināmo valstu — Somijas, Igaunijas un Latvijas — pārstāvjiem visgrūtākais stāvoklis Latvijai, vislabvēlīgākais — Somijai. Somi varēja atsaukties uz autonomiju, ko viņi bija baudījuši pie krieviem. Arī Igaunijas neatkarība bija jau pasludināta. Z. Meierovicam nebija aiz muguras neapšaubāmas autoritatīvas organizācijas, kas būtu izteikusies par Latvijas suverenitāti, bet Nacionālās padomes darbība nevarēja vēl izpausties tā, ka tā būtu atradusies tautas teritorijā, saistījusies ar kādiem varas faktoriem. Ar Brestļitovskas miera līgumu Latvija bija sadalīta trīs daļās: Kurzeme bija jau formāli pieskaitīta Vācijai, Vidzemes stāvoklis

bija nenoteikts, bet tur atradās vācieši, Latgale bija palikusi par Krievijas daļu.

«Anglijā,» saka Z. Meierovics, «atradu priekšā daudz ienaidnieku. Paši stiprākie no tiem bija vairāk redzami Krievijas priekšstāvji ar pēdējās nelielinieciskās valdības ministru prezidentu Kerenski priekšgalā. Viskrievijas apvienotājiem bija lieli sakari, bagāti līdzekļi, daudz cīņas biedru ar norūditu erudīciju kā atklātā, tā sevišķi aizklātā diplomātijā. Bez tam viņiem bija tā lielā priekšrocība būt juridiski atzītiem, jo Anglija vēl tai brīdī nebija šai valdībai savu atzišanu atņēmusi. Opozīcijā pret mums apvienojās tiklab monarhisti, kā kadeti, tā arī sociālisti-revolucionāri un citi, kas izlietoja visu savu iespaidu, lai manu darbu jauktu.»

Profesors A. Piips, vēlākais Igaunijas ārlietu ministrs, atcerēdamies Londonas laikus, savās atmiņās* pastāsta: «Londonā *«Royal Societies Club»* telpās (1918. gada rudenī) katru trešdien ēd pusdienas trīs cilvēki. Viņiem dažreiz pievienojas vēl ceturtais. Viņi visi runā un domā vienu: kā iegūt savām tautām pilnīgu brīvību. Viņus šie visi pazīst. Viņi ir trīs sazvērneki, pa pusei atzīti jauno Baltijas valstu pārstāvji. Viens no viņiem jūtas Londonā kā mājās. Viņa valsts ir atzīta, īsta (Dr. Holsti, Somija). Otrs ir tikko atbraucis. Viņš ir pavisam viens, un viņa valsts ir pilnīgi neorganizēta un pilnīgi citu varā. Bet viņa tauta un viņš pats ir optimisti: viņi cer uz labāku nākotni un prasa sev pilnīgu brīvību un neatkarību. Tas ir tas pats jaunais ekonomists, kopā ar kuru mēs pagājušo gadu cīnījāmies Pēterpilī par demokrātisko pašvaldību. Tagad mēs šie, Londonā, avangardā tāpat cīnāmies par mūsu tautu starptautisko stāvokli! Bet kā pa šo gadu

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935.

viņš, mans jaunais draugs, ir izaudzis! Viņš, Z. Meierovics, ir tagad jau divi reizes sastapies ar Kerenski un runājis ar viņu kā līdzīgs ar līdzīgu, ko Kerenskis nekādi nevarēja saprast. Tie bija grūti laiki. Darbs bija smags, bet šinīs dienās starp trim konspiratoriem arī radās tā ciešā draudzība, kurai bija liela nozīme vēlāk, atvieglinot savstarpējo saprašanos, kad šīs pašas personas bija 2 gadus no vietas savu valstu ārlietu ministri. Sirsnīga draudzība un kopdarbība sākās ar Meierovica atbraukšanu Londonā. «Pirmais mans gājiens bija pie jums,» — saka viņš, apmeklējams mani igauņu legācijas vienkāršajā dzīvokli, kur mēs spriedām, ko darīt, un nolēmām kopā darboties kā viens cilvēks: tik vienādas mums toreiz izlikās Latvijas un Igaunijas intereses. Drīz vien sastapāmies ar citu atsvabināto valstu pārstāvjiem, sevišķi tuvu ar Dr. Holsti. Gandrīz ikdienas satiekoties un vismaz reizi nedēļā kopā pusdienojot, apspriedām mūsu nākamības darbības plānus — aizstāvēt antantes un sabiedriskās domas priekšā mūsu prasības.»

Bet krievu diplomāti un emigranti nebija vienīgie, ar kuriem Z. Meierovicam nācās cīnīties Londonā. Baltijas muižniecības taustekļi stiepās tālu, arī Londonā šai muižniecībai bija savi draugi un aizstāvji, kas, cik spēdami, kavēja Z. Meierovica darbu un visādiem argumentiem apkaroja Latvijas patstāvības domu.

Anglijas Ārlietu ministrijā Z. Meierovics bieži satiekas ar profesoru Simpsonu, vēlāko šķīrējtiesnesi Latvijas un Lietuvas robežu nokārtošanā. Anglijas Ārlietu ministrijā Z. Meierovicam jāastopas ar diviem uzskatiem: pirmais, ka Latvijai vajadzētu kļūt par Krievijas federācijas sastāvdaļu, ko visādi centās pierādīt tādi krievu politiķi kā Kerenskis, Miļukovs, Nabokovs un citi (abi pēdējie kadetu partijas ievērojami lideri). Otra, daudz vājāka tendence bija — redzēt Latviju kā patstāvīgu

valsti. Kad Z. Meierovics, apbruņojies ar saviem datiem un memorandiem par Latviju, pūlas aizstāvēt Latvijas patstāvības ideju, krievu bijušie un esošie valdības vīri un politiķi gan ar pretiesniegumiem, gan ar draudiem mēģina atspēkot Z. Meierovica prasības un viņa iesniegtos datus. Sākas diplomātisks karš — no vienas puses Z. Meierovics, no otras — jau pieminētā krievu politiķu un diplomātu plejāde. Angļi informē gan Z. Meierovicu par krievu iesniegumiem, gan arī otrādi — krievus par Z. Meierovica datiem un memorandiem. Ši spēkošanās rakstos un iesniegumos aptver gan politiskās, gan kultūrālās, bet sevišķi saimnieciskās dzīves parādības.

Pats Z. Meierovics par šo diplomātisko cīņu liecina: «Krievi palika asi un vietām aizrāvās pat tik tālu, ka viņi centās nopietni pierādīt, ka Krievijas nodevēji — Latvijas šovinisti — esot tiši sakūdijuši latviešu strēlniekus, sūtīdami tos uz Pēterpili, lai gāztu Kerenska valdību, kas, diemžēl, esot arī izdevies, un tagad, drupinādami Krieviju, sapņojot par savu patstāvību. Tamlīdzīgi komiski gadījumi bija vairāki. Viens no tādiem, ar ko Krievijas priekšstāvji biedināja Anglijas valdību, bija tas, ka Krievijas pagaidu valdība esot nolēmusi saukt mani pie atbildības par valsts nodevību. Protams, ka šādi lielgabalu šāviņi uz gudro angļu diplomātu galvām atstāja tikai negatīvu iespaidu,» noslēdz Z. Meierovics, «un tādā kārtā krievu nemākulība arī savukārt noderēja man par palīgu.»

Tas viss varēja pamudināt neatlaidīgo Z. Meierovicu tikai karstāk nodoties savam darbam. Gan ar Nacionālās padomes Ārlietu nodaļas palīdzību Pēterpili, gan caur paziņām Z. Meierovics bija jau saņēmis daudz sabiedrisku darbinieku un zinātnieku adrešu, par kuriem bija zināms vai no kuriem bija sagaidāms, ka tie vairāk vai mazāk labvēlīgi noskaņoti topošai Latvijai. Visas šīs

personas Z. Meierovics apgādāja ar ziņām un memorandiem, ko viņš saņēma no Ārlietu nodaļas Pēterpili, bet par visām lietām Z. Meierovica nolūks bija dabūt audienci pie Anglijas ārlietu ministra Balfoura un panākt no tā puses Latvijas valsts atzišanu. Apmēram 8 mēnešu laikā priekšdarbi šajā lietā bija tiktāl veikti, ka 1918. gada 23. oktobrī plkst. 4 un 36 min. pēc pusdienas Anglijas ārlietu ministrs pieņēma garākā audiencē Z. Meierovicu, kas tad ministram varēja ziņot par savas audiences mērķi un nolūku. Kabinetā ieejot, lords Balfours nāca pretim, apsveicinājās un jautāja Z. Meierovicam, kādā valodā viņš vēloties sarunāties, angļiski vai franciski? Z. Meierovics lūdza atļauju runāt angļiski, atvainodamies, ka arī angļiski viņš runājot ne sevišķi labi. Šīs audiences sarunu pēc Z. Meierovica atzīmēm un atstāstījuma uzrakstīja šī darba autors 1924. gadā, vācot materiālus grāmatai «Latvijas valsts dibināšana». Atreferējumu pēc tam izskatīja Z. Meierovics, tā ka tas uzskatāms par autentisku, ko lietas svarīguma dēļ negrozītu sniedzu arī šajā grāmatā.

Z. Meierovica uzrunai bija šāds saturs:

Sir! Šini liktenīgā Latvijas momentā, Latviešu Nacionālā padome man uzdevusi — lūgt Lielbritāniju un viņas stipros sabiedrotos aizstāvēt Latviju, lai par viņu vai kādu viņas daļu citi negūtu virskundzību.

Latviešu tauta zina to kā faktu, ka Vācijas griba ir padarīt Baltijas jūru par vācu jūru un ka šāda politika stāv pretim civilizētās pasaules interesēm. Pašiem latviešiem šāda politika nozīmē saimniecisku verdzību un nacionālu iznīcināšanu. Latvijas tauta ir bijis viens no kavēkļiem vācu dziņai uz austrumiem jau vairāk kā septiņus gadu simteņus, un viņa pretosies tam arī nākotnē. Tik ilgi, kamēr šāda tendence pastāv vācu politikā, nevar nekas kopējs būt starp latviešiem un vāciešiem.

Latvija ir bijusi vienmēr uzticīga Krievijai. Ieinteresēta Krievijas nākotnē, Latvija ir upurējusi visu šinī karā ar entuziasmu un labprātīgi. Bet Krievijas attiecības pret Latviju nav šo uzticību attaisnojušas. Krievu armija vairāk reizes ir nodevusi mūsu tautu un iznīcinājusi mūsu zemi. Krievijas lielinieku valdība nodevusi Latviju un pārdevusi to Vācijai. Šis ir loģisks iznākums no tās politikas, kādu Krievija veda pret latviešiem: denunciācija, pārkrievošana un centralizācija. Krievijai nav bijušas uz Latviju jebkādas citas kā tikai iekarošanas tiesības. Šīs tiesības tagad ir zaudētas un latviešu jautājums ir tagad starptautisks jautājums. Ne rases, ne nacionālas, ne kulturālas, ne reliģiskas, ne sabiedriskas saites latviešus nesaista ar Krieviju un slāviem. Latviešu Nacionālā padome, pabalstīta no visas tautas, ir uzdevusi man lūgt Viņa Majestātes valdību neatdot Latviju Krievijai pēc pilnīgas uzvaras par Vāciju.

Ar lielu gandarījumu es norādu faktu, kaut gan Vācija ir ieguvusi no Krievijas virskundzības tiesības par visām latviešu zemēm, latviešu ilgstošais naids un pretošanās Latvijas sadalīšanas mēģinājumiem ir spieduši vācu valdību atstāt šādus nodomus, un tā mēģina atkal apvienot visas latviešu zemes zem savas pagaidu valdības.

Krievijas zemes ieņem valdošo stāvokli Baltijas jūrā. Rīga, Latvijas galvaspilsēta, ir dabīga starpniece starp Austrum- un Vakareiropu. Latviešiem ir tikai mazs vārds citu pasaules tautu starpā, bet es lūdzu atļaut izteikt Latvijas vēlēšanos pēc jūru brīvības, un es varu Jums, ļoti cienījamais kungs, apgalvot, ka Latviešu Nacionālā padome ir gatava garantēt katru pretimnākšanu visām zemēm, kuras vēlētos lietot Latvijas ostas tranzīta vajadzībām.

Latviešu Nacionālā padome ir strādājusi, cik tālu tas bijis iespējams, reorganizējot latviešu kaujas spēkus, kas

izkaisīti pa visu Krieviju, ar nodomu pretoties vācu politikai, un šis darbs tiks turpināts, kamēr tiks iegūta pilnīga uzvara. Latviešu Nacionālā padome iedrošinās cerēt, ka pēc vispārējā miera noslēgšanas nodibināsies mazo tautu savienība abpus Baltijas jūras un ka šī savienība pievienosies ligai, kura pastāvēs no visām brīvām un civilizētām tautām, pabalstīta no Lielbritānijas un viņas sabiedrotiem. Mums ir cieta pārliecība, ka šādā ceļā rāsies stiprs aizsargvalnis, kurš būs kā garantija pret katru vācu iespaidu Baltijas jūras krastos un tālāk zemē.

Latviešu Nacionālā padome izsaka savu stipro ticību, ka saites, kuras daudz gadu simteņus saistījušas Lielbritāniju, jūras ķēniņieni, tiks turpinātas un stiprinātas civilizācijas, visas pasaules un mierīgas cilvēces labā.

Uzmanīgi noklausījies Z. Meierovica runu, Balfours atbildēja:

«Viņa Majestātes valdības vārdā varu Jums apgalvot, ka Lielbritānija ar dziļu simpātiju seko latviešu nācijai viņas tagadējā grūtā stāvoklī un ka viņa Majestātes valdība būs nomodā par to, lai Latvija netiktu pievienota pie Vācijas. Es ceru un domāju, ka izsaku arī Lielbritānijas valdības uzskatus, ka Baltijas valstu līga būs tas satversmes veids, radīts uz kopīgu ekonomisku interešu pamatu, kas visvairāk būs saskaņots ar latviešu tieksmēm un nodrošinās Latvijas plašu nacionāli kulturālu un politisku attīstības iespējamību.

Viņa Majestātes valdība ir nolēmusi atzīt pagaidām līdz Miera konferencei Latviešu Nacionālo padomi par Latvijas valdību, kamēr miera konference neizšķirs galīgi vispārīgo Latvijas likteni. Es vēlreiz gribu Jūs pārliecināt par tām simpātijām, ar kurām mēs sekojam latviešu nācijai un jūsu zemei.»

Pēc šīs garākās uzrunas ministrs griežas vēl ar dažiem citiem jautājumiem pie Meierovica, vēlēdamies paskaidrojumus.

Balfours: «Vai Jūs domājat, ka pēc Krievijas reorganizēšanās ir paredzama draudzīgas «alianses» nodibināšanās starp jums un Krieviju?»

Meierovics: «Tā kā Latvija ir ekonomiski ieinteresēta Krievijas «aizmugurē» un Krievijai ir vajadzība sūtīt un saņemt preces caur Latvijas ostām, tad man liekas, ka «alianses» nodibināšanās starp mums un Krieviju ir neizbēgama, bet, cik šīs attiecības būs draudzīgas, ir grūti spriest, kamēr mēs nezinām, kāda Krievija nākotnē būs. Protams, ka ar anarhistiski lielniecisko Krieviju jeb ar Krieviju, kuras tieksmes ir apspiest mazās tautas, mums nevar būt nekā kopēja.»

Balfours: «Vai ir iemesls Latvijai būties no lielniecisma iesaistīta, ja Vācija evakuētu no jūsu zemes savus policijas spēkus?»

Meierovics: «Man trūkst pēdējo ziņu, lai varētu noteikti atbildēt uz Jūsu jautājumu, bet es pielaižu, ka iemesls būties no lielniecisma ir gan, jo pēc Vācijas policijas spēku evakuēšanas lielnieki spiestos uz vakariem, lai no mūsu kaimiņu zemēm dabūtu pārtiku, kuras lielnieciskajā Krievijā nav un kuru no rītiem, jaunas ziemeļaustruma frontes dēļ, lielnieki nevar dabūt. Bez tam mūsu kareivji Latvijā ir no vācu okupācijas varas atbruņoti un tāpēc it sevišķi pirmā laikā līdz kareivju apbruņošanai mums nebūs iespējamības pietiekoši nosargāt robežu pret paredzamām lielnieku apbruņotām ekspedīcijām. Es esmu jau pieprasījis savai valdībai dot man par šo jautājumu sīkas instrukcijas, un, tiklīdz saņemšu, es nekavēšos Jums zināmus darīt manas valdības ieska-tus šinī lietā.»

Balfours: «Vai latviešu kareivju starpā ir daudz lielnieku un kur viņi atrodas?»

Meierovics: «Man ar prieku ir jākonstatē, ka lielniecisms, kas vienai mazai latviešu tautas daļai ātri pielipa,

tikpat ātri arī pāriet. Pēc pēdējām ziņām no latviešu kareivjiem Krievijā apmēram desmitā daļa, respektīvi, ap 2000 cilvēku ir vēl atkarīgi no lielinieciskās Krievijas un atrodas Ļeņina Krievijas daļā, kamēr pārējās deviņas desmitdaļas ir vai nu neitrālas jeb kaujas kopā ar sabiedrotiem Arhangeļskas un Volgas frontēs. Viena daļa latviešu kareivju atrodas Ukrainā, kur viņi tika nosūtīti pagājušā gada rudenī sakarā ar toreiz gatavotiem politiskiem un stratēģiskiem plāniem, un viņu starpā lielinieku nav. Beidzot kāda daļa latviešu strēlnieku palikuši Latvijā, kur viņi pēc vācu ienākšanas atbruņoti un demobilizēti — arī viņu starpā lielinieku nav.»

Balfours: «Vai Latvijā latviešu starpā daudz lielinieku?»

Meierovics: «Cik latviešu vispārīgi lielinieku ir, tie visi atrodas Ļeņina Krievijā, tā ka pašā Latvijā lielinieku tagad nemaz nav, varbūt dažas atsevišķas personas.»

Balfours: «Pateicos jums daudzkārt. Man ir liels prieks iepazīties ar jums kā ar latviešu nācijas priekšstāvi, un es ar lielu interesi noklausījos jūsu runā. Es ar dziļu simpātiju jūtu līdzī latviešiem un ceru, ka Latvijas nākotne tiks saskaņota ar latviešu nācijas vēlēšanos un nopelniem.»

Meierovics: «Atļaujiet man, Sir, izsacīt jums manu dziļi sajūsto pateicību par tiem vārdiem, kurus jūs tik laipni sacijāt Latvijas labā. Es uzskatu par savu patikamu pienākumu nekavējoties paziņot jūsu «message» manai valdībai, un es esmu pārliecināts, ka tas brīdis, kad latviešu tauta pēc ilgām, grūtām ciešanām saņems šo svarīgo ziņu, būs mūsu nacionālā svētku diena, jo Latvija tagad zina, ka par viņas likteni stāv nomodā stiprā Lielbritānija.»

Šīs 20 minūtes ilgās audiences vēsturiskās sekas bija tās, ka drīz pēc tam, proti, 1918. gada 11. novembrī, Z. Meierovics saņēma rakstu, ar kuru Anglija *de facto* atzina Latvijas valsti! Tas bija vaiņags ne vien Z. Meierovica

pirmajiem diplomātiskajiem pūliņiem, bet arī Nacionālās padomes un tās Ārlietu nodaļas darbībai. Ja pasaules pirmā lielvalsts savu izšķirošo vārdu par Latvijas likteni bija teikusi, tad nu ne vien Eiropas politikā, bet arī pašā Latvijā pat mazticīgiem varēja būt skaidrs ceļš, kurā virzīsies Latvijas tautas turpmākā vēsture. Un, ka taisni šis Anglijas atzītais *de facto* bija izšķirošais, — pierāda Versaļas miera konference, kur jau visi sabiedrotie — Francija, Itālija un Beļģija attiecās pret Latvijas pilnvarotiem kā *de facto* atzītais valsts pārstāvjiem, piešķirot viņiem pienācīgas tiesības...

1918. gada 18. novembrī Latvijas galvaspilsētā Rīgā notika Latvijas valsts proklamēšana. Latvijas likteņa tālāko veidošanu savās rokās ņēma jauns nodibinājies politisks orgāns — Tautas padome, turpinot agrāk tik veiksmīgi ievadīto darbu. Z. Meierovics kalpoja Latvijai un pārgāja pagaidu valdības pilnā uzticībā un darbā. Latvijas valsts dzīves radišanas un organizēšanas darbs notika jaunā Ministru prezidenta, enerģiskā un dedzīgā patriota, agronoma Kārļa Ulmaņa vadībā. Z. Meierovics, panācis Latvijas *de facto* atzīšanu, tagad pielika visas pūles, lai gatavotos Versaļas miera konferencei un informētu ārzemes, īpaši Amerikas Savienoto Valstu tautiešus, par jauno Latviju, sagaidot no tiem kādu materiālu atbalstu Latvijas celšanai. Latvijas pirmajam pārstāvim Amerikā un vēlākam Latvijas sūtnim Maskavā K. Ozolam Z. Meierovics 1918. gada decembrī raksta, cik lielas ir jaunās pagaidu valdības finansiālās grūtības, un mudina Amerikas latviešus vākt ziedojumus, kā arī ieteic viņiem sūtīt delegāciju uz Parīzi, lai «pārspriestu ar Latvijas miera delegāciju visus svarīgos kopējos jautājumus un iepazīstinātu mūs ar Amerikas latviešu domām un vēlēšanām».*

---

* Ozols K. Latvijai topot. — R., 1935., 60. lpp.

Kādā no Amerikas latviešu organizācijām 1918. gada decembra beigās nosūtītajā uzaicinājumā Z. Meierovics raksta: «Asaru un ciešanu pilns gads ir pagājis no tā laika, kad Latviešu Nacionālā padome uzsāka savu aktīvo cīņu par suverēno nedalīto Latviju, vajāta no vāciem un lieliniekiem. No savas pirmās pastāvēšanas dienas Latviešu Nacionālā padome atzina, ka Latvijas brīvību no Vācijas un Krievijas centralizēšanas un denacionalizēšanas var panākt vienīgi, atbalstoties uz Sabiedrotiem, un pie šīs orientācijas viņa turas šodien un turēsies nākotnē. Lielais darbs vēl priekšā. Sarkanās Krievijas pulki laužas brīvas Latvijas robežās un cenšas izplatīt lielniecisko anarhismu pār nomocīto un izpostīto Latviju. Vācu landesvēristi zemes iekšienē pulcina pēdējos spēkus, lai pasargātu savas privilēģijas. Kaut gan visā pasaulē iestājies ilgi gaidītais uzvaras miers, ieroči vēl tiek krustoti Latvijā, cīnoties pret ārējiem un iekšējiem ienaidniekiem par tiesu un taisnību. Zeme ir izpostīta un samīdīta no kara pulkiem, kuri ilgus kara gadus citkārt ziedošos Latvijas laukus un zeltītās dzimtenes druvas tagad pārvērtuši par tuksnesi un pelnu drupām. Mūsu uzdevums ir — rūpēties par politisko un ekonomisko Latvijas atbrīvošanu un atjaunošanu. Durvju priekšā ir miera konference, kurā, starp citu, arī tiks izspriesta Latvijas nākotne, un lielā mērā tas atkal atkarāsies no mums pašiem, cik mēs prasīsim, gribēsim un varēsim aizstāvēt Latvijas skaisto nākotni. Tie ir galvenie lielie uzdevumi, kuri latviešu tautai un Latvijas pagaidu valdībai jāveic bez kavēšanās. Lai ikviens aizmirstam mūsu sīkās, ikdienišķās pretešķības un izšķirības un lai visi, kam dārga Latvijas nacionālā patstāvība, apvienojamies kā viens vīrs, jo dzimtene to no mums prasa! Par Latvijas republikas valdības galvu un zemkopības ministru ir ievēlēts Kārlis Ulmanis. Šī ziņa liecina, ka latviešu tauta pēc

gadusimteņu ciņām guvusi uzvaru un nokratijusi vācu un krievu jūgu un ka Latvijas nākotne atrodas pašas nācījas rūditās un drošās rokās...»

Šis aicinājums vienādā mērā apgaismo tā laikmeta vēsturisko situāciju, kā arī paša Z. Meierovica noskaņojumu un ideālismu. Dzimtene prasa — tā ir viņa devīze tagad. Bet Parīzē pie pasaules miera galda jau sēdās lielvalstu delegāti. Tur kritis kauliņi arī par Latviju. Kas viņu aizstāvēs?

1919. gada janvāra sākumā Z. Meierovics jau bija Parīzē.

PARĪZĒ. DARBS PASAULES MIERA KONFERENCĒ

Kad Latvijas miera delegācija 1919. gada 23. janvārī pulcējās uz pirmo sēdi Parīzē, laikā, kad jaunā Latvijas valsts pārdzīvoja traģiskākos brīžus savā tapšanā, kad ienaidnieks ieņēmis visu Latviju un tikai šaurā zemes stūrītī pagaidu valdība vēl spēj attapties un organizēt pretspēku, tad būtiski, ka šīs miera delegācijas pirmais protokols iesākas taisni ar Zigfrīda Meierovica ziņojumu par viņa priekšstāvniecību Londonā un Parīzē. Pasaules pirmā lielvalsts, Anglija, bija atzinusi Latviju *de facto* te, Parīzē, pie Pasaules miera konferences galda vajadzēja panākt, lai Latvijas valsti uzskatītu par pilntiesīgu locekli jauno valstu saimē, lai, zemes un valstis dalot, uzklausītu viņas balsi un ievērotu viņas tiesības. Parīzē atradās lielas un mazas delegācijas, bez Baltijas tautām tur delegācijas bija sūtījuši baltkrievi, ukraiņi, armēņi, gruzīni un citi. Mūsu delegācijai bija grūts uzdevums panākt, lai šajā ļaužu pūlī, kur cilvēki nāca un gāja, dzirdētu Latvijas atsevišķo balsi un ieinteresētu lielvalstis par viņas stāvokli.

Zigfrīds Meierovics, kā liecina Latvijas sūtnis Parīzē Dr. O. Grosvalds, bija Latvijas miera delegācijas istā dvēsele, priekšnieks bija J. Čakste. «Ar savu enerģiju un uzņēmību,» saka Dr. O. Grosvalds, «cilvēku pazišanu un veiklību, apstākļu ātru apsvēršanu un izmantošanu viņš savam diplomātiskajam darbam bija kā radīts.» Arī Parīzē, tāpat kā Londonā, vieni no visstiprākajiem un sīvākajiem jaunās Latvijas valsts pretiniekiem bija krievu emigranti ar P. Miļukovu un Kerenski priekšgalā. Savas nesekmīgās politikas sekas viņi gribēja labot tādējādi,

ka, izmantodami savus sakarus un savu stāvokli kā bijušās pilsoniskās Krievijas priekšstāvji, viņi visiem spēkiem pretojās agrāko pie Krievijas saistīto tautu pašnoteikšanās tiesībām un patstāvībai. Kā Antantes bijušajiem sabiedrotajiem viņiem bija vaļā arī Eiropas, sevišķi franču lielie preses orgāni.

Iepriekšējā nodaļā jau redzējām, cik sekmīgi Z. Meierovicam veicās Londonā, nodibinot sakarus ar ievērojamiem politiķiem un valstsvīriem. Tamdēļ, mūsu miera delegācijai ierodoties Parīzē, tai jau vienā otrā vietā ceļš bija pavērts. Pirms braukšanas uz Londonu Z. Meierovics vairākus mēnešus gatavojās, mācīdamies angļu valodu. Ar labu atmiņu un gara spējām apdāvināts, viņš drīz vien ieguva nepieciešamo prasmi angļu valodā, ko, uzturoties Londonā, ievērojami padziļināja. Atbraucot Parīzē, kā aculiecinieki stāsta, Z. Meierovics tikko runājis franciski, bet, tikai dažus mēnešus nodzīvojis Parīzē, Z. Meierovics tā ievingrinājies franču valodā, ka pilnīgi tekoši varējis sarunāties ar franču politiķiem.

Starp tām personām, ar kurām Z. Meierovicam, kā arī citiem latviešu miera delegācijas locekļiem Parīzē nācās tikties, jāmin franču ievērojamais vēsturnieks un latviešu draugs profesors Seņjoboss, zinātnieki Apels, Meijē, Olērs, pulkvedis Diparkē, bijušais Anglijas sūtnis Zviedrijā Esmē Hovards, prof. Simpsons un citi. Tāpat mūsu delegācija (priekšsēdētājs J. Čakste, pārējie locekļi — Z. Meierovics, M. Skujenieks, A. Bergs, O. Grosvalds un J. Seskis) uztur sakarus un strādā ciešā kontaktā ar igauņu delegāciju.

Mūsu delegācijas galvenās prasības bija: 1) atļaut Latvijas delegācijai piedalīties miera konferencē; 2) palīdzēt pagaidu valdībai atbrīvot Latviju viņas etnogrāfiskās robežās; 3) atzīt Latviju *de iure* kā patstāvīgu valsti. Šajā virzienā delegācijai bija daudz intensīva darba.

Sūtnis Dr. O. Grosvalds savās atmiņās liecina: «Vispirms bija jāizstrādā un jāiesniedz Miera konferencei vai atsevišķām vēstniecībām un sūtniecībām oficiālas notas. Kā neatzītas valsts pārstāvniecība delegācija uz tām nekādas atbildes nesaņēma, tā ka šī aktivitāte bija, tā sakot, vienpusīga, un iesniedzēji nevarēja pārbaudīt savu rakstu iespaidu. Tad bija jā sastāda memorands par Latviju, uzdodot visas vēsturiskās un statistiskās ziņas, un Latvijas politikas programma. Šai darbā ļoti aktīvu dalību ņēma M. Skujenieks. Bija jāsniedz ziņas preseī, jānodibina sakari ar žurnālistiem un jāatsauc galvenā kārtā no krievu avotiem nākušās nepareizās un tendenciozās ziņas par Latviju. Latvijas delegācijai trūka līdzekļu un sakaru ar franču presi, tāpēc šis darbs bija ārkārtīgi grūts. Bija jāgādā par latviešu kareivjiem, kas ar krievu ekspedīcijas korpusu bija atvesti Francijā un nu vēlējās pārbraukt dzimtenē. Pēc daudzu formalitāšu pārvarēšanas tas beidzot izdevās... Bet svarīgākais delegācijas diplomātiskā darba uzdevums bija — sakaru nodibināšana ar politiski iespaidīgiem diplomātiem un politiķiem. Un te nu galveno lomu spēlēja Meierovics...»*

Uzturēdamies Parīzē, Z. Meierovics nebūt nepārrauj sakarus ar Londonu, ar turienes latviešiem un politiķiem. Laiku pa laikam viņš atkal atgriežas Londonā. Tā bijušais Latvijas sūtnis Maskavā K. Ozols savā Londonā tolaik rakstītā dienasgrāmatā atzīmē: «1919. gada 25. februārī no Parīzes atbrauca Z. Meierovics, no Stokholmas — A. Ķeniņš. Abi Londonas latviešu pārstāvniecībā sniedza ziņojumus. Meierovics par stāvokli Parīzē, pastrīpodams, ka Anglija un Japāna labvēlīgi izturas pret Baltijas tautām, Amerika — nenoteikti, bet Francija — noraidoši.

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 134. lpp.

Ar Meierovicu satikos pirmo reiz. Iespajds ļoti labs. Īsts diplomāts.»

Nākamajā dienā Z. Meierovics ievada sarunas ar K. Ozolu, vai tas neuzņemtos darbu Latvijas pārstāvniecībā Amerikā un nedotos turp. Pārrunās tomēr noskaidrojas, ka K. Ozola spēki pašlaik noderīgāki Parīzē, tamdēļ Meierovics no sava priekšlikuma atsakās.

1919. gada 22. martā nonācis Parīzē, K. Ozols apmeklēja Latvijas delegācijas sēdekli 8 av. *Camoe'ns Passy*, kur satiekas un iepazīstas ar priekšsēdētāju J. Čaksti un citiem delegācijas locekļiem. Nākamā diena, 23. marts, ir svētdiena, un tad J. Čakstes vadībā notiek izbrauciens uz Versaļu, kur bez K. Ozola piedalās arī Z. Meierovics, M. Skujenieks, O. Grosvalds, K. Zariņš, Grišans un citi. Staigājot pa Versaļas pilim un parkiem, J. Čakste stāsta delegācijas dalībniekiem notikumus no franču galma, parādidams savas spīdošas zināšanas vēsturē. Kad 25. martā K. Ozols sastopas ar Z. Meierovicu, Z. Meierovics lūdz Ozolu uzņemties Latvijas lietu pārzināšanu un aizstāvēšanu Amerikas presē. Par mūsu miera delegācijas darbību K. Ozols raksta savā dienasgrāmatā: «Delegācijas darbība vēl klusa. Daudz kavēkļu, dažādu šķēršļu. Nekur vēl brīvi netiekam, visur jālaužas iekšā. Tāds darbs it sevišķi grūts.»

Par Z. Meierovica lomu mūsu miera delegācijā Parīzē stāsta arī sūtnis K. Zariņš savās atmiņās. Nedaudz mēnešus uzturoties Londonā un diendienā satiekoties ar politiķiem, Z. Meierovics Parīzē bijis jau izvērties par īstu diplomātu. Šajā lielajā pasaules centrā Versaļā, kas izšķir vai visas pasaules likteni, Z. Meierovics juties kā zivs ūdenī. «Ar apbrīnošanu,» saka sūtnis K. Zariņš, «novērojām šī cilvēka spējas.» Kaut arī delegācijas vadītājs bija J. Čakste, delegācijas darbību, pēc sūtņa K. Zariņa vārdiem, vadījis Z. Meierovics, kas ar savu humoru

aizrāvis sev līdzīgu un grūto darbu darījis patīkamāku un vieglāku.

Delegācijas pūliņi tomēr nepalika bez sekmēm. Daļu no sava uzdevuma viņa veiksmīgi veica. Tā 10. martā Latvijas, Igaunijas un Lietuvas pārstāvjus bija pieņēmis audiencē Francijas parlamenta ārlietu komisijas priekšsēdētājs Franklēns Buijons, iespaidīga persona franču ārlietu politikas lietās, bet 16. martā sekoja ilgi gaidītā un jau agri pieprasītā audiencia pie Pasaules miera konferences priekšsēdētāja Klemanso, kas pieņēma kopā Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Ukrainas un Gruzijas pilnvarotos un tiem paziņoja, ka par jaunajām valstīm drīz spriediņot Miera konference un šoreiz pielaidiņot konferences arī ieradušos jauno valstu delegātus. Viņš no savas puses pabalstiņot Baltijas valstu nodibināšanos. 6. maijā panāca to, ka Miera konference iecēla sevišķu Baltijas komisiju, kurai par priekšsēdētāju izvēlējās Anglijas pārstāvi Esmē Hovardu, bet kā Francijas pārstāvis iegāja Žils Nūlanss un citi. To, ka mūsu un citu Baltijas valstu delegāciju darbs nebija bijis veltīgs, pierāda vēl tas, ka Miera konference Baltijas valstu jautājumu bija atdalījusi no citu jauno valstu lietām, piešķirot pirmajām sevišķu uzmanību.

Kad pēc 1919. gada 16. aprīli Liepājā notikušā puča Andrievs Niedra telegrāfiski aicina Z. Meierovicu uzņemties ārlietu ministra posteni viņa kabinetā, Z. Meierovics ātri un noteikti atbild, ka viņš nekādu dalību Andrieva Niedras kabinetā neņems, ka viņš savas pilnvaras saņēmis no Tautas padomes un turpinās savu darbu, tāpat kā Latvijas miera delegācijā, Tautas padomes norādītās robežās. Kad 1919. gada 21. maijā delegācijas priekšsēdētājs J. Čakste atgriežas Latvijā, delegācija par savu priekšnieku ievēl Z. Meierovicu. Delegācija savas darbības laikā iesniedza Miera konferencei 34 notas, no

kurām lielākā daļa bija Z. Meierovica sastādītas vai inspirētas.

Jūnija sākumā beidzot bija pienācis laiks, kad Miera konferences Baltijas lietu komisija aicināja Latvijas pārstāvjus pie sevis. Pieņemšanas dienu noteica 10. jūnijā. Mūsu pārstāvji bija trīs: Z. Meierovics, Dr. O. Grosvalds un J. Seskis, kuri minētās dienas rītā iegāja Francijas Ārlietu ministrijas namā. Pēc Z. Meierovica uzrunas un deklarācijas, kurā tas prasīja atzīt Latvijas pilnīgu neatkarību, Baltijas lietu komisijas priekšsēdētājs Esmē Hovards paziņoja, ka Latvijas galvenā prasība — pilnīga neatkarības atzišana — vēl neesot izpildāma. Turpretim citādi lielvalstis arī uz priekšu (sakarā ar Latvijas *de facto* atzišanu) izpildīšot tai dotos solījumus un parādišot savu labvēlību. Latvijas stāvokļa galīga nokārtošana neesot iespējama bez Krievijas valdības piekrišanas, bet krievu valdības lieta toreiz pati atradās pārejas stāvoklī. Līdzīgu atbildi saņēma arī igauņu delegācija. Politiskie apstākļi Eiropā 1919. gada vasarā vēl nebija tiktāl nobrieduši, lai lielvalstis Baltijas valstīm piešķirtu *de iure* atzišanu. Nācās vēl nogaidīt.

Bet Latvijā pa to starpu bija norisinājušās svarīgas pārmaiņas. Mūsu armija noorganizējusies pakāpeniski spieda atpakaļ lielinieku armiju no tās ieņemtajām pozīcijām. 20. maijā atsvabināja Rīgu, 8. jūlijā pagaidu valdība ar Ministru prezidentu Kārli Ulmani priekšgalā atgriezās Rīgā. Z. Meierovics saņēma no valdības galvas uzaicinājumu ierasties Rīgā un uzņemties Ārlietu ministrijas vadību.

Z. Meierovics nekavējoties paklausīja šim aicinājumam. Nepilnu gadu viņš bija uzturējies pasaules politikas lielākajos centros, Londonā un Parīzē, katru dienu bija saticies ar rūdiem, pieredzes bagātiem lielu un mazu valstu politiķiem, bija veicis vēsturisku darbu jaunās

Latvijas valsts labā, panācis, ka pasaules pirmā lielvalsts atzist Latviju *de facto*, kopā ar Latvijas pārējo miera delegāciju sagatavojis augsni Latvijas *de iure* atzīšanai! Tie bija panākumi, ar kuriem varēja lepoties jebkuras valsts diplomāts, bet par visām lietām šis laiks bijis ārkārtīgi svarīgs pašam Z. Meierovicam: Londonā un Parīzē uzturoties un diplomāta darbu strādājot, viņš bija beidzis, tā sakot, praktiskās diplomātijas akadēmiju! Kur citi mācījās gadiem, viņam pietika nepilna gada. Tā pats liktens jaunajai Latvijas valstij laimīgā kārtā bija izaudzinājis pirmklasīgu diplomātu, lai, visgrūtākajos apstākļos strādādams, pilnīgi jaunu vagu dzīdams, viņš veiktu darbu, kas paliek neizdzēšams Latvijas vēsturē.

Latvijas miera delegācijas iesāktais darbs Parīzē turpinājās līdz 1919. gada 15. decembrim. Savas darbības laikā delegācija iesniedza Miera konferencei vairāk nekā 30 oficiālas notas. Turpmāk Latvijas miera delegācijas pienākumus uzņēmās Parīzē nodibinātā Latvijas pagaidu sūtniecība. Bet darbs, ko Z. Meierovics bija ievadījis, kā to vēsture bija paredzējusi, arī viņam pašam bija jāpabeidz.

1919. gada 3. jūlijā Z. Meierovics atstāja Parīzi, lai atgrieztos Latvijā kā tās ārpolitikas vadītājs.

PIRMAIS ĀRLIETU MINISTRS. LATVIJAS «DE IURE»

Sūtnis V. Šūmanis, kas 1919. gada vasarā uzturas Rīgā, lai palīdzētu Ārlietu ministrijas organizēšanas darbā, savās atmiņās stāsta, ka Z. Meierovica atbraukšanas dienā tam bijis uzdots ministru sagaidīt ostā, kur šim nolūkam viņa rīcībā bijis nodots viens no nedaudzajiem valdības automobiļiem. Bet gadījumam par spīti, V. Šūmanis, kāpjot mašīnā, atrod tur priekšā kādu Amerikas palīdzības misijas locekli, kas automobili sekvestrējis savām vajadzībām. Kamēr abi automobiļa reflektanti strīdas katrs par savām tiesībām, Z. Meierovics, atbraucis vienkāršā ormanī, jau pietur pie Ārlietu ministrijas durvīm. Viņš bija jau pārāk piedzīvojis savā darbā, lai kādā situācijā nerastu pats vajadzīgo izeju.

Lielinieku armija bija atspiesta Latvijas austrumos, ar latviešu uzvaru beigušās varonīgās Cēsu kaujas, noslēgts Strazdu muižas pamiers, bet Latvijā brieda atkal baigi notikumi. Vācu muižniecība nekādi nevarēja aizmirst sava agrākā stāvokļa zaudēšanu Latvijā un negribēja rēķināties ar jaunajiem apstākļiem. Atkāpušies Jelgavā, vācieši pretim visiem solījumiem un rakstītiem līgumiem ne par ko negribēja atstāt Latvijas teritoriju, bet Bermonta-Avalova vadībā organizējās uz jauniem uzbrukumiem pagaidu valdībai.

Protams, ka šo stāvokli redzēja un saprata arī pagaidu valdība. Bet, no vienas puses, viņas rokas saistīja vēl arvien ar lieliniekiem vedams karš, no otras puses — saskaņā ar Strazdu muižas līgumu bija jāuzgaida, lai vācieši labprātīgi atstātu Latviju, ko tie apgalvoja Sabiedroto priekšā, ka darīšot. Vācieši darija visu, lai

apvainotu mūsu valdību un stiprinātu savu stāvokli. Mūsu Ārlietu ministrijai 1919. gada vasarā un rudens sākumā nebija tikpat kā nekādu sazināšanās līdzekļu ar ārpusauli, izņemot radio staciju Pētera baznīcas tornī. Resoram, kā sūtnis V. Šūmanis stāsta savās atmiņās, nebijis arī diplomātisko šifru, tādēļ Latvijas palīgā saucieni toreizējiem Eiropas likteņu noteicējiem Fošam, Klemanso, Lloid-Džordžam, prezidentam Vilsonam un citiem bija jānosūta no Pētera baznīcas torņa atklātā valodā. «Daudzreiz gadījās, ka nākošā dienā Vācijas pārstāvniecība piesūtīja ministrijai radiotelegrammas tekstu ar savām protesta notām par Vācijas karaspēka apvainošanu. Šīs protesta notas bira katru dienu kā no pārpilnības raga un bija pa lielākai daļai ieturētas tonī, ko grūti būtu dēvēt par diplomātisku. Starp daudzām citām epizodēm varētu minēt valodu karu ar vācu pārstāvniecību 1919. gada augustā. Kad uz vācu valodā rediģētām notām sākām atbildēt latviešu valodā, vācu pārstāvniecība sūtīja mūsu notas atpakaļ un ieteica tās pārrediģēt kaut latīņu vai spāņu valodā! Meierovicam bija pietiekoši spēka un izturības atbildēt uz šādu nicināšanu ar noteiktu korektību.»*

1919. gada oktobra sākumā Bermonts-Avalovs uzsāka savu karagājienu pret Rīgu ar iemeslu, ka viņa nolūks ir iet uz Latgali ciņā pret lieliniekiem! Protams, tas bija viltus, lai dabūtu Latviju zem vācu dūres. Rīgas apšaudišanas dēļ daļa valdības iestāžu evakuējās uz Cēsīm. Vairāk nekā mēnesi Rīga bija pakļauta ienaidnieka ugunij. Ārlietu ministrijas centrālās iestādes turpina darboties Rīgā visu apšaudišanas laiku. Z. Meierovicam kā Ārlietu ministrijas atbildīgajam vadītājam bija

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 128. lpp.

uzdevums informēt ārvalstis par Bermonta-Avalova uzbrukuma īsto dabu un nolūku, lai viņš nesaņemtu no tām atbalstu. Šo uzdevumu Ārlietu ministrija veic sekmiģi, jo, izņemot Vāciju, neviens neatbalsta Bermontu-Avalovu. Krievu brīvprātīgās armijas virspavēlnieks rietumu frontē ģenerālis Judeņičs Bermontu-Avalovu izsludina par nodevēju un līdz ar to atrauj tam jebkādu atbalstu, kas varētu nākt no angļu vai franču puses. Franču un angļu militārās misijas Rīgā noteikti ir Latvijas valdībai labvēlīgas un izšķirošā brīdī Sabiedroto kara kuģi sniedz arī militāro atbalstu!* Smagās, ar lieliem upuriem saistītās cīņas šajās pārbaudījumu dienās ne vien saliedēja latviešu tautas vienību, bet piespieda arī ārvalstu pārstāvjus ticēt jaunās Latvijas dzīvības avotiem! Novembra pirmajā pusē Latvijas armija pāriet uzbrukumā, atsviež Bermonta-Avalova armiju no Rīgas, iztīra Kurzemi un vajā viņa dezorganizētos pulkus virzienā uz Lietuvu un Vāciju. Divpadsmitā stundā, lai nokārtotu lietas, kuras jau izšķīris latvju kareivju zobens, ierodas Sabiedroto militārā misija ar franču ģenerāli Niseli priekšgalā, kurā bez frančiem piedalās vēl angļu, itāļu, amerikāņu un japāņu militārie pārstāvji. Tā izkārtō vācu pēdējo pulku iziešanu no Baltijas valstu robežām. Tomēr Vācijā atkal ģenerāļa Eberharda vadībā notika Bermontam-Avalovam līdzīga militāro spēku koncentrēšanās, bet, pateicoties mūsu Ārlietu ministrijas enerģiskajam protestam un Sabiedroto darbībai, šādas jaunas armijas organizēšana bija jāizbeidz.

1920. gadā mūsu Ārlietu ministrijai bija pilnas rokas darba, gatavojot līgumus ar Vāciju un Krieviju. 1920. gada 15. jūlijā parakstīja miera līgumu ar Vāciju, kur 5. pants paredz, ka Vācijas valdība «apņemas atlidzināt

---

* Latvija desmit gados. — R., 1928., 58. lpp.

Latvijai zaudējumus, kurus Latvijas robežās nodarījušas vācu vai vācu pavēlniecībā stāvošas karapulku daļas». Zaudējumu lielumu noskaidros īpaša komisija, kas aprēķinās arī vērtības, kādas vācu okupācijas vara būtu ieguldījusi Latvijā. No Bermonta-Avalova armijas nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas Vācija kratījās nost, apgalvodama, ka šī armija rikojusies ne vien bez vācu valdības piekrišanas, bet pret viņas rīkojumu! Tāpat Vācija apņēmas turpmāk nepielaist savā teritorijā tādu pulku bruņošanu, kas uzbruktu Latvijai. Nokārtotas arī abu valstu tirdznieciskās attiecības, pievienojot noteikumu, ka Vācija atzīs Latvijas neatkarību, tiklīdz Latviju būs atzinusi *de iure* kāda no Sabiedroto valstīm, kas parakstījusi Versaļas miera līgumu. Sarežģīts, ilgas pārrunas prasošs bija miera līgums ar Krieviju, kuru parakstīja 1920. gada 11. augustā. Tagad Latvija ieguva arī savu juridisko neatkarību no Krievijas. Bez tam, ņemot vērā Latvijas izpostīšanu 1914.—1917. gadā pasaules kara laikā, Krievija atsvabina Latviju no atbildības par Krievijas parādu un citām saistībām, piemēram, krievu valsts ārējiem un iekšējiem aizņēmumiem, utt. «Visas šādas Krievijas kreditoru prasības tai daļā, cik tas attiecas uz Latviju, vēršamas pret Krieviju.» Abi šie līgumi, kas stājās spēkā 1920. gada oktobrī, pieder pie svarīgākajiem ārlietu politikas panākumiem Latvijas valsts pastāvēšanas pirmajos gados.

Uzturoties Londonā un Parīzē, Z. Meierovics jau bija nodibinājis draudzīgas personīgās attiecības ar Igaunijas un Somijas valstsvīriem. Arī Lietuva mūsu valsts tapšanas pirmajās dienās bija nākusi ar palīdzīgu roku. Šos pirmos sakarus vajadzēja izveidot, dot tiem juridisku formulējumu. Tas notika pa daļai Baltijas valstu pirmajā konferencē Helsinkos 1920. gada janvārī, bet sevišķi Bulduru

konferencē, kas pēc Latvijas ierosinājuma sanāca 1920. gada augustā Bulduros, kur Z. Meierovics jaunu ideju un projektu izstrādāšanā ņēma visdzīvāko dalību. Ja tur izstrādātais politiskā līguma projekts, kas ir nepārprotams solis uz Baltijas valstu savienību, tālāk nav virzījies, tad pie tā nav vainīgs Z. Meierovica pārliecības trūkums, bet citi apstākļi. Bez politiskā līguma projekta Bulduru konferencē vēl izstrādāja rezolūcijas par Baltijas valstu saimnieciskās politikas saskaņošanu, pavalstniecības, optācijas un pilsoņu tiesību konvenciju projektus, satiksmes noregulēšanas projektus un citus. Var teikt, ka Bulduru konferencē izstrādātie projekti par Baltijas valstu tuvināšanu politiskā un saimnieciskā dzīvē vēlāk praksē bagāti tika izmantoti visādos konkrētos gadījumos un liecina par tās iniciatora politisko tālredzību un praktisko saprātu.

Vēl visos šajos darbos un pienākumos Z. Meierovicam nedeļa mieru pats svarīgākais — panākt no lielvalstu puses Latvijas tiesību atzišanu. Lai šo lietu pavirzītu, Z. Meierovics 1920. gada 6. novembrī izbrauca no Rīgas uz Vakareiropu, lai galvenos politiskos centros noskaidrotu, kādi iemesli vēl kavē Latvijas *de iure* atzišanu un kā tie novēršami? Vispirms ministrs ierādās Ženēvā. Te Z. Meierovics gūst iesaistītu, ka Tautu savienība grib nostiprināties par orgānu ar starptautisku nozīmi. Otrs iesaistīts, ko viņš gūst, ir tāds, ka Tautu savienība ar visiem spēkiem grib uzturēt mieru pasaules valstu starpā. Lai panāktu Latvijas *de iure* atzišanu, pēc politiķu domām — vajadzēja panākt Latvijas uzņemšanu Tautu savienības locekļu starpā. Bet mūsu pilnvaroto iesniegto lūgumu šajā lietā Tautu savienība atlika. Uzņemamās valstis bija sadalītas 3 grupās: 1) tūlīt uzņemas; 2) noraidāmās un 3) tādas, kuru uzņemšana pagaidām atliekama. Izrādījās, ka uzņemšana Tautu savienībā

un Latvijas *de iure* atzišana atradās kā burvju lokā — viena bez otras nebija iespējama! Pārbaudot noteikumus, ko prasa no uzņemamām valstīm, noskaidrojās, ka Latvijas stāvoklis atbilst tiem tādā ziņā, ka ievēroti noteikumi par teritoriju, ka valsts robežas nospraustas, ka pastāv stabila valdība, pastāv demokrātiska valsts iekārta; armijas, jūras un gaisa spēku ziņā Latvija nav pārkāpusi nevienu Tautu savienības pastāvošo noteikumu. Latvijas uzņemšanai Tautu savienībā stāvēja priekšā viens liels kavēklis: Sabiedroto valstis nebija atzinušas Latviju *de iure*! Vienīgā, kas Latviju bija atzinusi, bija Padomju Krievija uz miera līguma pamata. Šī iemesla dēļ Latvijas uzņemšana Tautu savienībā toreiz tika atlikta.

Bet Z. Meierovica diplomātiskais vēriens redzēja, ka arī šajā braucienā Latvijas labā var ko iegūt, un viņš arī nekavējās darīt. Vispirms Z. Meierovics panāca, ka Latvijai deva tiesības iestāties par pilntiesīgu biedru visās starptautiskās tehniskās organizācijās, ar ko Latvija, pēc diplomātu sprieduma, bija jau nogājusi pusceļu starp *de facto* un *de iure* atzišanu. Ar to Latvija bija ieguvusi tiesības iestāties starptautiskā Sarkanā Krusta organizācijā, starptautiskās higiēnas organizācijās, pasta un dzelzceļa ūnijā, finansiālās organizācijās, kas radītas pēckara tautu saimnieciskās dzīves atjaunošanai. Otrs brauciena praktiskais panākums bija tas, ka jautājums par Latvijas uzņemšanu Tautu savienībā izvirzījās atklātā sēdē, kurā noskaidrojās, ka nav vairs nekādu dibinātu iemeslu pret Latvijas *de iure* atzišanu. No Tautu savienības apakškomisijas pieminētie «kādi» apstākļi, kas it kā kavējot Latvijas atzišanu, palika bez satura! To visu Z. Meierovics prata ar preses palīdzību paust atklātībā un tā panākt Vakareiropas simpātijas par labu mūsu atzišanai. Ari

tas, ka Tautu savienībā balsošanā piedalījās jau 5 valstis, to starpā Itālija izteicās par mūsu uzņemšanu, nāca mūsu starptautiskajam stāvoklim par labu.

Z. Meierovics kā Latvijas valsts pilnvarotais protestēja Tautu savienībā pret lēmumu pagaidām vēl atlikt Latvijas uzņemšanu, vēl vairāk tamdēļ, ka tajā pašā reizē Tautu savienībā uzņēma pat tādas valstis, kurām nebija pat kārtīgu robežu, piemēram, Albāniju, nerunājot jau nemaz par to, cik Latvijas kulturālais līmenis stāvēja nesamērīgi augstāk par Albāniju!

Pēc nobalsošanas par Latvijas uzņemšanas atlikšanu Latvijas pārstāvji ar Z. Meierovicu priekšgalā demonstratīvi atstāja Ženēvas reformācijas zāli un aizbrauca no pilsētas, paziņojot, ka nav ievērotas Latvijas dibinātās prasības. Bet Z. Meierovica gudrais prāts arī šajā neveiksmē guva savu mācību: viņš saprata, ka Latvijas uzņemšana vai neuzņemšana Tautu savienībā visā visumā atkarīga no Sabiedroto lielvalstīm. Jāaizrāda, ka Tautu savienībā toreiz bija 41 valsts, kuras savukārt sadalījās vairākās grupās, pirmā — Sabiedrotie, otrā neitrālie, trešā — Dienvidamerikas valstis (14).

Kā agrāk, tā arī šoreiz savā diplomātiskajā darbā Z. Meierovics parādīja lielu sīkstumu, neatlaidību un ticību uz lietas labu izdošanos. No Ženēvas Z. Meierovics devās uz Romu. Tur jau darbojās Latvijas sūtnis Dr. M. Valters, lai Itālijas valdības aprindās sagatavotu augsni Latvijas atzīšanai *de iure*. Romā Z. Meierovics tika uzņemts ļoti silti. Ziņojot par savu braucienu Satversmes sapulcei (stenogrammas III burtnīca), Z. Meierovics stāsta: «Mūs saņēma nevis kā *de facto*, bet kā galīgi *de iure* atzītas valsts pārstāvjus. Izrādījās, ka Itālijas domas par Latvijas atzīšanu ir pilnīgi nedalītas. To apliecināja Itālijas suverēns — karalis, Itālijas valdības pārstāvji Džioliti un grāfs Sforca, parlamenta priekšsēdētājs de

Nikola un citi. Itālija, šī valsts, kas vēl nesen tik ilgi bija karojusi par savu brīvību, cīnīdamās par savu atzišanu 35 gadus, vislabāk saprata mūsu vēlēšanos un tieksmes pēc tautas un nācijas augstākām tiesībām, proti, pēc valsts.»

Romu Z. Meierovics atstāja pārlicībā, ka Itālijas valdībā un itāļu sabiedrībā Latvijas jaunā valsts atradusi patiesu draugu un centienu atbalstītāju. Bet atlika vēl pats grūtākais — panākt Francijas un Anglijas labvēlību. No Romas Z. Meierovics devās uz Parīzi. Līdz šim Francijas valdības politika nebija Latvijai labvēlīga: savos dziļākos centienos Francija tiecās uz vecās Krievijas restaurēšanu ar intervences, blokādes un citu līdzekļu palīdzību. Bet dzīves notikumi nebija pagājuši gluži bez iespaida ne uz franču valdību, ne sabiedrību. 1920. gada beigās politiskais noskaņojums Francijas valdības aprindās bija tāds, ka tiklab visi intervences mēģinājumi, kā citi soļi, kas gribēja veicināt vecās Krievijas atjaunošanu, palika bez sekmēm. Tāpat arī blokādes politika neveda pie mērķa. Izgaisa arī franču sabiedrības cerības, ka Krievijā notiks sacelšanās pret lieliniecisko režīmu. Tādējādi arī laiks bija nācis mūsu nolūkiem palīgā, un, iebraucot Parīzē un panākot audienci pie Francijas ministru prezidenta Miljerana, Z. Meierovics ieguva solījumu, ka Francija interesēsies par mūsu atzišanu. Bet, kā katrā valstī, tā arī Francijā bija mums savi pretinieki, jo vairāk tamdēļ, ka Parīzē tolaik bija kādi 150 000 krievu emigrantu, vecās Krievijas piekritēju. «Ja mūsu jautājums būtu iepriekš diskutēts Francijas parlamentā,» saka Z. Meierovics savā ziņojumā Satversmes sapulcei, «varbūt pret mūsu atzišanu būtu izteicies parlamenta vairākums, kaut gan senātā mums bija nodrošināts labvēlīgs iznākums. Turpretim valdība un valsts prezidents ne tikai vārdiem, bet arī darbiem pierādīja, ka Francija, būdama

uzticama līdz beidzamam brīdim savam agrākam sabiedrotam Krievijai, beigu beigās ir sapratusi, ka Krievija šo uzticību ir laužusi, tāpēc Francijas valdība nostājās par mums.» Kā Z. Meierovica diplomātiskās darbības ievērojams panākums šoreiz atzīmējams tas, ka Francijas valdība tomēr ņēma savās rokās iniciatīvu par Latvijas *de iure* atzišanu. Un tas daudz ko nozīmēja. Proti, 1920. gada 29. decembrī Francijas valdība izsūtīja pieprasījumus Anglijas, Itālijas un Japānas lielvalstīm atzīt Baltijas valstis *de iure*. Sākās diplomātisko cīņu intensīvākais, asākais posms šajā virzienā.

Visstūrgalvīgākā likās šajā ziņā būt Anglija. Tas nenozīmē, ka Anglija būtu mainījusi savu agrāko labvēlīgo izturēšanos pret mums, bet bija jāņem vērā angļu daba («Anglijas politika ir lēna, bet droša») un daži tiri laikmetīgi apstākļi. Tamdēļ Z. Meierovics 1920. gada beigās atstāja Parīzi un devās uz Londonu, kur palika līdz 1921. gada 23. janvārim.

Anglija pašlaik veda sarunas ar Padomju Krieviju par tirdzniecības sakaru nodibināšanu, bet krievu emigranti atraisīja pēdējās slūžas, lai nopludinātu ūdeņus uz savas aģitācijas dzirnavām. Cik spēdami, tie propagandēja neuzticību Baltijas valstīm. No nezināmiem avotiem angļu sabiedrībā cirkulēja valodas par lielinieku gaidāmo iebrukumu Baltijas valstīs, par Baltijas valstu bēdīgo saimniecisko stāvokli utt. Z. Meierovicam bija pilnas rokas darba, izskaidrojot šo ziņu nepareizību vismaz angļu politiskajās aprindās.

Parīzē lietas labā strādāja mūsu sūtnis Dr. O. Grosvalds un par visu informēja Z. Meierovicu Londonā. Tie apstākļi, kas toreiz kavēja Latvijas un citu Baltijas valstu atzišanu, galvenos vilcienos bija šādi: 1) Mēs gan esam pierādījuši savu politisko gatavību, kaujas laukā izcīnīdami savu brīvību un noorganizēdami savu valsti,

bet ne tā vēl savu saimniecisko neatkarību: mūsu budžets noslēgts ar deficītu, mūsu izdevumi lielāki par ienākumiem, utt. 2) Pret Baltijas valstu atzišanu noteikti nostājās opozīcijā Savienoto valstu prezidents Vilsons, bet tas bija ievērojams faktors mūsu pretinieku rokās, ko tie arī nekavējās pret mums izmantot. 3) Pret Baltijas valstu atzišanu uzrādīja arī tādu argumentu, ka Polijas un Lietuvas robežu lietā pastāv strīds, un tamdēļ arī Latvijas un Igaunijas *de iure* atzišana jāatliek līdz šā strīda noskaidrošanai. 4) Vēl viens arguments pretinieku pusē bija — ka Krievijas nākotne neesot vēl paredzama un tamdēļ vajagot līdz tam laikam atlikt Baltijas valstu atzišanu, kamēr būs skaidra Krievijas situācija.

23. janvāra rītā Z. Meierovics iebrauca Parizē, kur isi pirms tam jau bija ieradies mūsu sūtnis Romā — Dr. M. Valters. Reizē ar Z. Meierovicu Parizē ieradās arī mūsu sūtnis Londonā — G. Bisenieks, kabineta šefs J. Lazdiņš un ministra adjutants J. Tepfers. 1921. gada 24. janvārī bija nolikta Augstākās padomes sēde, kurā vajadzēja izšķirties Latvijas liktenim. Tajā piedalījās Anglijas pārstāvji: Lloids-Džordžs un ārlietu ministrs lords Kersons, no Francijas — Briāns, Itālijas — grāfs Sforca, Japānas — vēstnieks vikonts Iši un Beļģijas ārlietu ministrs Žaspērs. Neraugoties uz Z. Meierovica pūliņiem Londonā, lorda Kersona stūrgalvība vēl nebūt nebija mainījusies mums par labu. Tātad Augstākās padomes sēde mūsu valdības pārstāvjiem ar Z. Meierovicu priekšgalā vēl bija jāgaida ar lielām rūpēm.

Sākās Augstākās padomes sēde, Baltijas valstu jautājums bija liekams dienas kārtībā. Padomes priekšsēdētājs, Francijas ārlietu ministrs Briāns, to arī liek priekšā, bet lords Kersons lūdz vārdu: «Kamdēļ tagad pacelt Baltijas valstu jautājumu? Ir jāizlemj svarīgāki jautājumi: Francijai ir svarīgi, kā izlems vācu jautājumu un kā tā

dabūs naudu; Itālijai svarīgi, lai Austrijai palīdzētu nostāties uz kājām, un tur mēs (angļi) dosim naudu. Ja dienas kārtība tik gara, tad laiks nav tērējams ar blakus lietām. Drīz Londonā izlems austrumu jautājumus, tad varēs apspriest arī Baltijas valstu jautājumus.»

Tā Augstākās padomes pirmajā sēžu dienā, 24. janvārī, Baltijas valstu jautājumu nākas noņemt no dienas kārtības. Sēdes vadītājs, lai nespilētu attiecības, to bez vārda runas noņem. Otrā sēdes dienā, 25. janvārī, Briāns atkal izmēģina Baltijas valstu jautājumu likt dienas kārtībā, bet — velti! Bet Briāns nepiekāpjas. Trešās — 26. janvāra sēdes dienas kārtībā Briāns patvarīgi ieliek jautājumu par jauno valstu atzišanu *de iure*. Vispirms izšķīra Anglijas lietas, tad Briāns paziņoja, ka nākamais punkts dienas kārtībā — Baltijas valstu atzišana. Vispirms Briāns deva vārdu Filipam Bertelo, kas sniedza pārskatu par Baltijas valstu līdzšinējo stāvokli, beigās nākdams pie slēdziena, ka Baltijas valstu atzišanu prasa visi pašreizējie politiskie apstākļi, jo citādi varētu atkal draudēt karš, nemieri, lieliniecisms. Šis atzinums, cik vērojams, bija pa prātam arī Anglijas valdības galvam Lloid-Džordžam, bet Anglijas ārlietu ministrs lords Kersons jau agrāk te minētu iemeslu dēļ bija pret Baltijas valstu atzišanu.

Tad vārdu lūdza Itālijas valdības pārstāvis grāfs Sforca, kurš turēja dedzīgu runu un minēja vairākus jaunus svarīgus motīvus Baltijas valstu atzišanai par labu. Viņš atspēkoja visus Kersona iebildumus un, savu runu beidzot, paziņoja, ka Itālijas valdība jau tiktāl esot pārliecināta par atzišanas vajadzību, ka Itālija ilgāk vairs negribot kavēties. Gadījumā, ja Augstākā padome negribētu Baltijas valstis vēl atzīt, Itālija izlūdzoties sev brīvas rokas, t. i., viņa neatkarīgi no citām lielvalstīm Baltijas valstīm dotu savu *de iure* atzišanu!

Minētais atstāstīts pēc Z. Meierovica paša vārdiem.* Par sēdes beigām Z. Meierovics atstāsta (turpat): «Francija ir par atzišanu. Beļģija paskaidro, ka viņa arvien mēdz saskaņoties ar Franciju. Japānas pārstāvis īsi ziņo, ka viņa valdība to pilnvaro balsot par atzišanu. Tad Lloids-Džordžs, kas pa tam visu laiku bija snaudis, lūdz vārdu un brinās, kāpēc Itālijas pārstāvis tā uztraucies, jo neviens taču neesot pret atzišanu. «Tad Anglija ir par to?» — jautā Briāns, un ar to pietiek. Kersons klusēja, jo bija runājis viņa premjērs.» Nu Latvijas *de iure* bija noticis fakts!

Par nervoziem brīžiem, kādi vēl 26. janvārī bija jāpārdzīvo Latvijas pārstāvjiem Parīzē, savās atmiņās stāsta sūtnis Dr. O. Grosvalds. Jau no rīta viņi abi ar Z. Meierovicu devušies uz Francijas Ārlietu ministriju ievākt ziņas par izredzēm. Ministrijas augstākie ierēdņi bijuši aizņemti konferencē, bet Krievijas nodaļas vadītājs Grenārs, agrākais Francijas ģenerālkonsuls Maskavā, tiem paskaidrojis, ka Latvijas jautājums Augstākā padomē vēl nav izlemts un par grūtībām, kas radušās pēdējā brīdī *de iure* atzišanai. Vēl pēc pāris vizītēm abi mūsu pārstāvji ļoti nospīestā garastāvokli atgriezušies savās darba vietās — Z. Meierovics «*Maurice*» viesnīcā, kur tas mitis, bet Dr. O. Grosvalds — sūtniecībā.

Pievakarē (26. janvārī) no Francijas Ārlietu ministrijas politiskās pārvaldes direktors grāfs Peretti piezvanījis sūtnim Dr. O. Grosvaldam: «Varu jums paziņot patikamo vēsti, ka nupat Augstākā padome atzinusi Latviju *de iure*. Novēlu jums laimes.» — «Šī brīža sajūtas grūti aprakstīt,» saka savās atmiņās sūtnis Dr. O. Grosvalds, «bet man liekas, ka klausāmais stobriņš sāka

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 172. lpp.

drusku tricēt manās rokās.» Nekavējoties sūtnis jauno ziņu pa tālruni pasaka ministram viesnīcā. «Man liekas, vēl šodien dzirdu mierīgo, nosvērto balsi, ar kādu Z. Meierovics saņēma paziņojumu,» stāsta savās atmiņās sūtnis Dr. O. Grosvalds. «Likās, it kā viņā nebūtu ne mazākā pārsteiguma, ne uzbudinājuma. Un tomēr šai ziņai vajadzēja atstāt dziļu iespaidu uz viņu. Tas bija viņa gudrā un neatlaidīgā darba kronējums, attaisnojums un atbalsts.»

Z. Meierovics ziņu vispirms pārbaudījis; apstiprinājies, ka Latvija un Igaunija tiešām atzītas *de iure!* Latvijas pārstāvji ieradušies viesnīcā, lai apsveiktu ministru ar gūtajiem darba panākumiem. Apstiprinājies, ka atzišanās iniciatīva piekritusi Francijai un Itālijai. Nākamajā, 27. janvāra dienā, Z. Meierovics noturējis kopīgu apspriedi ar kolēģi un cīņas biedru, kas līdztekus bija cīnījies par savas valsts atzišanu, — Igaunijas sūtni Pustu. Pārrunājuši situāciju, kas radusies līdz ar abu valstu juridisku atzišanu, un darbus, kas tuvākajā nākotnē šajā virzienā darāmi abām valstīm. 28. janvārī pienācis oficiāls atzišanas raksts no Augstākās padomes (Anglijas, Francijas, Itālijas, Japānas un Beļģijas) Francijas ministru prezidenta Briāna kā padomes priekšsēdētāja parakstīts. 1. februārī mūsu sūtniecība, Z. Meierovicam piedaloties, rīkojusi dineju franču valdības pārstāvjiem, bet 2. februāra rītā Z. Meierovics ar saviem pavadoņiem atstājis Parīzi, lai atgrieztos Latvijā, kur to sauca ilgas un darba panākumu prieks un gaidīja sajūsminātā tauta.

Bet pats Latvijas atzišanas darba smaguma cēlētājs — ko viņš izjuta brīdī, kad joņojošs ātrvilciens nesa to preti dzimtenei? Bez šaubām — iekšēju gandarījumu, ko jūt

pēc katra grūta, veiksmīgi izdarīta darba. Bet nekādā ziņā — vēlēšanos lepoties ar padarīto vai apstāties pie tā, kas paveikts. Kā arvien, arī tagad Z. Meierovics bija kūsājošas enerģijas pilns, un skaidrā doma, formulējot to, kas padarīts, viņam sprauda stigu turpmāk darāmajam darbam. Pēc atgriešanās, ziņojot par savu braucienu Satversmes sapulcei (1921. gada 18. februāra sēdē), Z. Meierovics tikpat sausi, cik objektīvi vērtē sava darba panākumus tā: «Mēs esam *de iure* panākuši, mūsu turpmākais uzdevums ir šo ieguvumu nostiprināt. Mūs ir atzinušas 13 Eiropas valstis, bet mūs vēl nav atzinusi Amerika. Tas ir apstākļi, ar ko ir ļoti nopietni jārēķinās. Mēs varam cerēt, ka tuvākā nākotnē Ziemeļamerika Latvijas *de iure* atzišanai piegriezīs vajadzīgo vērību. Daudz vieglāk būs panākama *de iure* atzišana Dienvidamerikas valstīs, kas ir apliecinājušas savu sirsnību Ženēvas konferencē. Esmu pārliecināts, ka panāksim *de iure* atzišanu arī no Ziemeļamerikas, kad beigsies tagadējā valdība un nāks jauna. (Faktiski tas notika 1922. gada 28. jūlijā, atkal lielā mērā ar Z. Meierovica nopelnu! — Lt.) Mēs nedrīkstam atdusēties uz līdz šim gūtiem lauriem: mums jānostiprina *de iure* ar visiem līdzekļiem. Pirmais uzdevums ir panākt Latvijas tiesisko atzišanu visā pasaulē, un otrs — radīt ciešākas saites ar ārvalstīm, noslēdzot ar tām starptautiskus līgumus, kas līdz šim nebija iespējams, pie tam pašu galveno vērību piegriezīsim saimnieciski tirdznieciskiem līgumiem, jo mēs dzīvojam laikmetā, kur saimnieciskie jautājumi un ekonomiskie apstākļi noteic visu politiku.» (Sk. stenogrammas III burtnīca.)

Tik skaidrs un pārredzams Z. Meierovicam tēlojās viņa nākamais darba lauks.

◆

Kad Rīgā pienāca ziņa par Latvijas *de iure* atzišanu (27. janvārī), sabiedrību pāršalca prieka brāzma: te labi saprata, cik sen jau šis *de iure* bija pelnīts un ka tas kavējās tikai dažu lielvalstu ierunu dēļ, otrkārt — tas bija liels morāls gandarījums sabiedrībai par visiem līdzšinējiem upuriem Latvijas labā, treškārt — ar to bija pašķirts ceļš turpmākam Latvijas politiski saimnieciskajam darbam. Spontāni Rīgas bulvāros un galvenajās ielās drūzmējās ļaužu masas un sākās manifestācijas. Izdevējs A. Gulbis attēlo savus iespaidus par manifestāciju Vienības laukumā: «Tur bija jau sapulcējušies tūkstošiem ļaužu — vienkāršā tauta, mākslinieki un profesori; tur es sastapu arī veco Barona tēvu, pusaklo Ansi Bandrēviču. Tās bija tautas gaviles, ka Latvija atzita *de iure* un uzņemta citu civilizēto tautu saimē kā pilntiesīgs loceklis. Slēdza veikalus, un visa Rīga saplūda pa ielām. Sagrupējās milzīgs gājiens ar simtu biedrību un organizāciju karogiem, papriekš uz Satversmes sapulces prezidenta mītni, pēc tam uz tām lielvalstu sūtniecībām, kas bija pirmās atzinušas Latviju *de iure*. Pat vēlā naktī nerima tautas gaviles. Un Latvijas *de facto* un *de iure* atzišanu panāca — Zigfrīds Meierovics.»

Viņa darbības lauks ar katru dienu kļuva plašāks!

MINISTRU PREZIDENTS UN ĀRLIETU MINISTRS

Dzīve traucās uz priekšu, bet, kamēr mūsu ārējā politika centās nostiprināt Latvijas starptautisko stāvokli, iekšējā sadzīvē arvien vairāk sāka izpausties dažādu grupu nesaskaņas un nevienprātība. Jo asi tas kļuva manāms jau 1921. gada pavasarī un galvenokārt sakarā ar agrārreformu. No vienas puses, nepatika iekšlietu ministra noteiktā rīcība pret komunistiem, no otras — partiju ķildās un savstarpējos uzbrukumos gurdi veicās likumdošanas darbs. Satversmes sapulces 17 locekļi atdalījās no kopējās sociāldemokrātu frakcijas un nodibināja savu mazinieku partiju, kas bija ar mieru piedalīties pozitīvā likumdošanas darbā. Kopā ar latgaliešiem tie radīja valdības krīzi, 1921. gada 3. jūnijā līdzšinējais ministru kabinets atkāpās, bet 9. jūnijā Z. Meierovics cēla Satversmes sapulcei priekšā sava kabineta deklarāciju. Reizē ar ministru prezidenta amatu Z. Meierovics arī jaunajā kabinetā paturēja ārlietu ministra portfeli — jomu, kurā viņš jau daudzkārt bija pierādījis savas spožās spējas.

Protams, ministru prezidenta amatu Z. Meierovics uzņēmās ar partijas ziņu un piekrišanu. Rodas jautājums, kādas bija Z. Meierovica personīgās un politiķa īpašības, kuru dēļ grupu pārstāvji Z. Meierovica personā, neraugoties uz viņa jauniem gadiem, redzēja īsto vīru, kam uzticēt valdības kuģa stūri? Zināmā mērā uz šiem jautājumiem savās atmiņās atbildi dod viņa kabineta loceklis, tieslietu ministrs V. Holcmanis.* Vispirms tā ir Z. Meierovica prasme apvienot dažādas grupas kopējā ar iepriekšēju

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 220. lpp.

programmu paredzētā darbā. Neraugoties uz to, ka Z. Meierovica ministriju apkaro parlamenta kreisais un labais spārns, viņš tomēr prot noturēties, tā ka viņa pirmais kabinets darbojas līdz pirmās Saeimas sanāksmei.

Kāda ir politiskā programma, kuru grib realizēt Z. Meierovics un kura zināmā mērā raksturo mums Z. Meierovica vispārējo politisko līniju?

Uz āru — saimnieciska un politiska saprašanās ar kaimiņu valstīm; saimniecisku un politisku līgumu noslēgšana ar mūsu kaimiņiem: Igauniju, Lietuvu un Somiju. Valdība grib panākt patiesu saprašanos ar Krieviju. Attiecībā uz iekšpolitiku — valdība grib gādāt par zemes drošību, samazināt aizmugures iestādes, saīsināt dienesta laiku aktīvajā armijā, cik tas vajadzīgs vienīgi labai apmācīšanai un valsts apsargāšanai. Kā raksturīga laikmeta zīme pret tā laika dzīves kaitētājiem — spekulantiem un šiberētājiem — ir valdības programmā formulētais nodoms «spert stingrus soļus pret tiem parazitiskiem elementiem, kas, nenodarbodamies ar ražīgu darbu, bet dzidami dažādus tumšus veikalus, apdraud valsts veselīgo organismu un demoralizē godīgos un strādīgos pilsoņus.» Vietējās policijas iecelšana notiks saziņā ar pašvaldības iestādēm. Lai tās varētu sekmīgi cīnīties pret žūpiņas izplatīšanos, tām dos tiesības lemt par dzertuvju atvēršanu un par dzērienu pārdošanas laika ierobežošanu. Latgalē atbildīgo ierēdņu iecelšana paredzēta saziņā ar Latgales lietu departamentu. Valsts iestādēs Latgalē latgaliešu izloksnei piešķiramas līdzīgas tiesības kā valsts valodai. Lai nostiprinātu naudas kursu, vērsīs uzmanību, lai ievestu vienīgi nepieciešamās preces. Valūtas jautājuma nokārtošanu valdība grib panākt ar emisijas bankas nodibināšanu. Tirdzniecības un rūpniecības jomā valdība pabalstīs privāto iniciatīvu, atceļot šķēršļus, kas

traucē saimniecisko uzņēmumu attīstībai. Valsts piedalīsies tikai tādos rūpniecības uzņēmumos, kurus privātā iniciatīva nespēs veikt.

Par vienu no tā laika svarīgākajām reformām — agrārreformu — valdības deklarācijā teikts: «Valdība turpinās agrārās reformas izvešanu dzīvē, noraidot ārējos iespaidus, pasteigs zemes izdališanu jaunsaimniecībās, ciktāl tās būs nodrošinātas ar inventāru un darba spēku, piešķirs uz dzimtipašuma vai mūža nomas tiesībām dzirnavas, dārzus, kaļķu ceļus, zivjudiķus utt. tiem rentniekiem, kas būs apzinīgi un ar lietpratību saimniekojuši, un nodos rezervētus kulturālus muižu centrus valsts iestādēm vai sabiedriskiem uzņēmumiem. Valdība pasteigs Zemes bankas nodibināšanu, lai darītu pieejamu lētu kredītu ēku būvēšanai, inventāra iegādāšanai un zemes uzlabošanai.

Zīmējoties uz sociālo likumdošanu, valdība solās gādāt, lai algoto darba spēku nostādītu tādos apstākļos, kas vislielākā mērā veicinātu intensīvu saimnieciskās dzīves uzplaukšanu un normālu tālākattīstību. Tāpēc valdība apvienos valsts darbu sociālā likumdošanas laukā Darba ministrijā, nekavējoties izvedīs dzīvē Latvijas likumdošanas iestādēs pieņemtos likumus, piemēram, par strādnieku apdrošināšanu utt. Starp citu, valdība centīsies likumdošanas kārtībā ievest 8 stundu darba dienu pilsētās un darba laika normēšanu uz laukiem, izdot noteikumus par darba aizsardzību, attiecinot tos arī uz amatniecības, transporta, būvju un citiem uzņēmumiem. Izglītības laukā valdība vispirms rūpēsies par tautas vispārīgās izglītības līmeņa pacelšanu, par pamatskolu izveidošanu, par krietnu skolotāju sagatavošanu utt. Mākslas ziņā valdība solās vispirumā kārtā atbalstīt nacionālās mākslas iestādes, bet sevišķi Latgales teātrus. Arvien turot acu priekšā nacionālās kultūras vienības

ideālu, valdība, cik vien iespējams, rēķināsies ar visu aprindu garīgām interesēm un vajadzībām.»

Kā naudas gabals, zemē gulēdams, atstāj tur savu seju, tā šajā Z. Meierovica valdības deklarācijā, kuras galvenais saturs tikko tika izklāstīts, redzams laikmeta sociālo spēku samērs un to atspoguļojums praktiskā dzīvē. Ja deklarācija arī nespēj visumā mums izteikt Z. Meierovica paša politiskos uzskatus, tomēr tā mums rāda, cik tālu, ejot uz kreiso pusi, īpaši sociālās likumdošanas laukā, Z. Meierovics varēja to akceptēt kā politiska darba apvienotājs un vadītājs un aizstāvēt to ar savu politisko pārliecību. Deklarācija Z. Meierovicam nebija tikai kaili solījumi vai tālas nākotnes sapņi. Tas bija koalīcijas līguma akts, kuru Z. Meierovics kā valdības galva pildīja pēc labākās pārliecības, un, kā viņa kabineta locekļi liecina, nav bijis gadījuma, kad Z. Meierovics būtu atkāpies no šīs vienošanās. Tas jāņem vērā, runājot par Z. Meierovica elastīgo raksturu, kas tomēr savos zināmos politikas principos bija stingrs un negrozāms. Uzņēmies ministru prezidenta un valdības galvas amatu, Z. Meierovics parasti nostājās pāri visām partijām un grupām un ņēma vērā vienīgi zemes un tautas intereses. Ar savu prasmī saliedēt, kā arī ar milzīgajām darba spējām Z. Meierovics prata kabinetā saistīt diezgan pretišķīgas politiskas grupas, no kurām katra viņā redzēja savu uzticības vīru un interešu aizstāvi, kas praktiskā darbā darija visu iespējamo.

Neraugoties uz to, ka Z. Meierovica kabinetam parlamentā bija jāsaņem uzbrukumi gan no kreisās, gan labās puses, viņš tomēr vadīja sava kabineta darbu līdz pirmās Saeimas sanāksšanai, 1921. gada 7. novembrim, kad atkāpās, lai dotu iespēju sastādīt valdību ar parlamenta gribu. Koalīcijas sastāvs zināmā mērā jau noteica politisko līniju, kas savā darbībā bija jāievēro

Z. Meierovicam — viņam vajadzēja iet vidusceļu un izsargāties no pārāk straujiem soļiem pa kreisi vai pa labi. Sociālās likumdošanas paplašināšana, agrārās reformas neatlaidīga turpināšana, normālu apstākļu nodibināšana saimnieciskā un kultūras dzīvē — tā bija konkrēti pildāma programma Z. Meierovica valdībai. Bijušais iekšlietu ministrs, Z. Meierovica kabineta loceklis V. Holcmans, raksturo Z. Meierovicu kā ministru prezidentu viņa darbā: «Kā tālredzīgs valstsvīrs Meierovics saprata, ka valsts varai jāstāv pāri šķirām un iespējamības robežās jākalpo visiem iedzīvotāju slāņiem. Šī cenšanās vienot un samierināt bija Meierovica raksturīga īpašība, un tādēļ viņam arī viegli bija vadīt koalīcijas kabinetu, jo tāda kabineta vadišanai viņš bija kā radīts.»*

Kā ministru prezidents Z. Meierovics darbojās no 1921. gada 19. jūnija līdz 1923. gada 26. janvārim, bet pēc tam pēc 5 mēnešu ilga pārtraukuma (dodot vietu J. Pauļuka kabinetam) no 1923. gada 28. jūnija līdz 1924. gada 26. janvārim, kad nodibinājās V. Zāmeļa kabinets. Izņemot 1924. gada 10 mēnešus, Z. Meierovics kā ārlietu ministrs darbojās visu laiku, sākot no Latvijas nodibināšanās 1918. gadā līdz savai nāvei.

Pret saviem kolēģiem ministriem Z. Meierovics kā ministru prezidents izturējās kā pirmais starp līdzīgiem. Katram ministram bija noteikta diena nedēļā, kad vajadzēja ziņot par sava resora darbību ministru prezidentam. Pēc tam, kad ministrs bija referējis, kopīgi pārrunāja svarīgākos jautājumus un izšķīra svarīgākās lietas. «Bet šajās sarunās,» liecina V. Holcmanis, «kabineta locekļi nekad nesaņēma rīkojumus no valdības galvas. Draudzīgā domu izmaiņā Z. Meierovics vienojās ar

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 223. lpp.

saviem ministriem par tālāko darbu. Ministri bija it kā darba kabineta locekļi, bet tajā pašā laikā viņi reprezentēja arī tās partijas, kuru pārstāvji viņi bija.»

Arī sūtnis V. Šūmanis savās atmiņās konstatē, ka ar Z. Meierovicu bijis patīkami diskutēt par dažādiem jautājumiem. Ātrs un noteikts pats savos slēdzienos, Z. Meierovics labprāt uzklausa darba biedru domas un iebildumus un, cik iespējams, ņem tos vērā galīgā lēmuma pieņemšanā. Nekad viņš nemīl savus uzskatus uzspiest. Darbiem apkrauts, pildot reizē ministru prezidenta un ārlietu ministra amatus, Z. Meierovics ne ikreiz Rīgā spēj sagatavot visus materiālus starptautiskām konferencēm. Tad viņš gatavo tos vēl vilciena vagonā. «Ar lielu attapību un apbrīnojami ātrām orientēšanās spējām Meierovics tika galā ar dažkārt lielām dokumentu kaudzēm, izlobidams no tām vajadzīgo kvintesenci nākošās dienas darbam.» (V. Šūmanis.)

Jāatzīmē arī Z. Meierovica kā politiķa lielā spēja nodibināt sakarus ar ārvalstu vadošajiem valstsvīriem. Jau mūsu miera delegācijas laikā Parīzē (1919. gada pavasarī) Meierovics bija sastapies un iepazinies ar daudziem ievērojamiem vīriem. Vēl plašāka kļuva šī iepazīšanās 1920. gada rudenī, kad Meierovics brauca uz Vakarēiropu, panākdams Latvijas *de iure*. Ar prezidentu Vudro Vilsonu Meierovics satikās jau Londonā, ar Huveru — Parīzē. Tāpat Londonā Meierovics jau iepazistas ar mūsu vēlāko šķirējtiesnesi Lietuvas robežlietās profesoru Simpsonu. Biežas sarunas Meierovicam bija arī ar tādiem vadošiem politiķiem kā Bonar-Lo, bet sevišķi ar Lloid-Džordžu, kas, pēc Dr. Bilmaņa vārdiem*, bija patiess Latvijas draugs — jau Latvijas grūtos laikos. Kad Meierovics 1921. gada sākumā klauvēja pie Augstākās

---

* Jaunākās Ziņas. — 1925., Nr. 195.

padomes durvīm, tad Lloid-Džordžs drošinājis Meierovicu (pēc Dr. Bilmaņa liecības), tam uzsaukdams: «*I am for you!*» (Es esmu jūsu rīcībā!). Vēl Meierovics iepazīstas ar tādiem ievērojamiem angļu politiķiem vai sabiedriskiem darbiniekiem kā Robertu Sesilu, Askvitu, Hanonu, ģenerāli Bertu un citiem. Angļu politiķis Čemberlens, 1921. gada sākumā ierodoties Londonā, saņem Meierovicu ar vārdiem: «*You are not a stranger in this country*» («Jūs vairs neesat svešinieks pie mums!»), ko pie angļiem uzskata par lielu komplimentu. Kad Anglijas karalis Džordžs V pieņem Z. Meierovicu audiencē, paredzēto 15 minūšu vietā karalis sarunājas ar Meierovicu vairāk nekā pusstundu, un viņš atstāj uz valdnieku savas personības spilgtāko iespaidu. Arī starp Francijas valstsvīriem un politiķiem Z. Meierovicam ir daudz draugu un labu paziņu — kā maršals Fošs, Briāns, Puankarē, Erio, Penlevē un citi. Visas šīs draudzības un tuvās pazīšanās nav izskaidrojamas tikai ar valstsvīru pienākumu pildīšanu, bet lielā mērā ar Z. Meierovica personības pievilcību, gara spraigumu un dziļo inteliģenci.

Pie starptautisko konferenču galda Z. Meierovics dalībniekus pārsteidz ar savu lietišķību un priekšmeta pazišanu. Ženēvā Z. Meierovicam jāvada sēde, kurā, starp citu, jāizšķir Abesīnijas uzņemšana Tautu savienībā. It kā garā paredzēdams nākamos laikus un visus tos sarežģījumus, ko Eiropai radīs Abesīnijas uzņemšana Tautu savienībā, Z. Meierovics ir pret to. Sākumā visi apstākļi Z. Meierovicam liekas sveši. Tad viņš atrod grāmatas par Abesīniju — kāda nakts, veltīta Abesīnijas studijām, — un «nākošā dienā Z. Meierovics vada komisijas sēdi ar tādu autoritāti un lietpratību Āfrikas jautājumos, ka pārsteidz klātesošos». Kad beidzot jautājums izlemts, Francijas senators de Žuvenels komisijas vārdā

pateicas Meierovicam par lielo kompetenci un izpratni, ar kādu tas prezidējis tik sarežģītā lietā!

1925. gada vasarā Z. Meierovics ierodas Romā, lai ar Itālijas valdības galvu Musolini pārrunātu muižnieku sūdzības jautājumu Tautu savienībā. Tā ir abu politiķu pirmā satikšanās. Sūtnis V. Šūmanis, kas piedalās šajā vizītē, liecina, ka viņš nekad neaizmirsīšot Meierovica pirmo sarunu ar Musolini. Noteikti un īsi formulēti jautājumi, no vienas puses, un tikpat īsas un precīzas atbildes, no otras. Kādu 20 minūšu laikā iztirzāti dažādi visai svarīgi Latvijas jautājumi un nospraustas tālākas rīcības linijas, kā arī galvenos vilcienos panākta vienošanās par tirdzniecības līgumu. Z. Meierovica spējīgā, markantā personība atstāj dziļu iespaidu uz Itālijas valsts dzīves vadoni Musolini, kas nevar atturēties, neizteicis par to savu apbrīnu.

Bet līdztekus šim ministru prezidenta un ārlietu ministra diplomātiskajam darbam noritēja tīri praktisks valsts saimnieciskais darbs, kas izpaudās konvencijās un tirdzniecības līgumos.

KONVENCIJAS UN TIRDZNICĪBAS LĪGUMI

Z. Meierovica darbā viegli izšķirami divi virzieni: viens — viņa darbības skaidri diplomātiskā puse. Tā jau redzama no viņa pirmajiem soļiem — manām to Vidzemes Zemes padomē, Nacionālajā padomē, bet sevišķi, sākot no vēsturiskā brauciena 1918. gada rudenī uz Londonu, vēlāk Parīzē, Pasaules miera konferences laikā, Latvijas *de iure* atzišanā, Latvijas uzņemšanā Tautu savienībā. Ģeniālās iedzimtās gara dāvanas te apvienojas ar lielām darba un gribas spējām un veido tos panākumus, kas ieraksta uz visiem laikiem Z. Meierovica vārdu Latvijas valsts celšanā.

Bet Z. Meierovica darbībā bija vēl otra, ne mazāk ievērojama puse — viņa valsts saimnieciskās dzīves saprašana un kārtošana, kas izpaudās viņa tirdznieciskajos līgumos ar ārvalstīm. Un šī darba īstais iniciators, apsvērējs un darītājs taču bija Z. Meierovics, jo, kā saka mūsu tagadējais ārlietu ministrs V. Munters* — «visa līgumu politika saistīta ar ārlietu resora vadītāja vārdu, jo viņam pieder iniciatīva un izšķirošā ietekme kontrahentu un sarunu momenta izvēlē, sarunu gaitā un noslēdzamo līgumu saturā. Tāpēc mēs nevaram atšķirt mūsu tirdzniecības līgumu pirmsākumu no Meierovica, kas nepārtraukti stāvēja Ārlietu ministrijas priekšgalā no valsts dibināšanas dienas līdz 1924. gada sākumam un tādējādi ir uz saviem pleciem iznesis visu ļoti atbildīgo tirdzniecības politikas darbu».

Tikko pēc *de iure* atzišanas, vēl pirms uzņemšanas

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 95. lpp.

Tautu savienībā, Latvija sāka rosīgi piedalīties starptautiskajā sadarbībā — vispirms Spānijā, Barselonā 1921. gada pavasarī notikušajā Satiksmes un tranzīta konferencē. Latvija paraksta šīs konferences deklarāciju par karoga lietošanas tiesībām valstīm bez jūras robežām, tāpat svarīgo konvenciju un noteikumus par tranzīta brīvību. Visai raksturīgi šoreiz tas, ka pirmā starptautiskā konvencija, kurai pievienojas Latvija, attiecas tieši uz valstu satiksmes un tranzīta jautājumiem, kā to prasa Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis.

Ar Igauniju un Lietuvu pēc robežu noteikšanas (ar pirmo 1920. gada 22. martā Valkā parakstīta konvencija, ar otro — 1921. gada 26. martā — prof. E. J. Simpsona lēmums) bija jānokārto pilsoņu tiesību un optācijas jautājumi, tāpat vēršot uzmanību uz pilsoņu īpašumu stāvokli pierobežas joslā. Ar Igauniju izstrādāto konvenciju parakstīja 1920. gada 19. oktobrī, ar Lietuvu — 1921. gada 14. martā. Praktiskā dzīve tomēr drīz rādīja, ka, ņemot vērā Baltijas valstu ģeogrāfisko tuvumu, iedzīvotāju saimnieciskos un citus sakarus un administrācijas tradīcijas, jānokārto vēl daudz citu jautājumu, kas atvieglotu kaimiņu valstu satiksmi savā starpā. Šajā nolūkā Latvijas, Igaunijas un Lietuvas ārlietu ministri 1921. gada 11.—13. jūnijā Rīgā rīkoja konferenci, kur izstrādāja savstarpējos līgumus, ko parakstīja jau tā paša gada 12. jūlijā.

1. Konsulāro līgumu ar Igauniju un Lietuvu, kas noskaidro konsulu tiesības un kompetences, viņu funkcijas, aizstāvot pilsoņu intereses tiesu, mantojumu un kuģniecības lietās.

2. Konvenciju par noziedznieku izdošanu un juridisko palīdzību.

3. Konvenciju par dažiem starptautisko privāttiesību jautājumiem ar Igauniju un Lietuvu.

4. Konvenciju par pasta, telegrāfa un telefona satiksmi ar Igauniju un Lietuvu.

Pie kādiem principiem turējies Z. Meierovics, slēdzot ar kaimiņu valstīm saimniecības līgumus, viņš paskaidro garākā runā Satversmes sapulcē (2. sesijā, stenogrammas 1434. lpp.) sakarā ar Anglijas un Čehoslovākijas noslēdzamo tirdzniecības līgumu. Pirmais princips, uzsver Z. Meierovics, kas likts pamatā visiem mūsu attiecīgajiem līgumiem un nolīgumiem saimnieciskās lietās, piemēram, miera līgumā ar Padomju Krieviju un Vācijas pagaidu miera līgumā, ir vislielākais labvēlības princips. Tas nozīmē, ka attiecīgai valstij, ar kuru slēdz līgumu, piešķir tās pašas labvēlības un priekšrocības, kādas bauda kāda trešā valsts tai pašā zemē. Šis princips, pēc Z. Meierovica apliecinājuma, ievērots visos mūsu tirdznieciskajos līgumos jau tādēļ vien, ka mēs šo labvēlības principu esam piešķīruši ar miera līgumiem Krievijai un Vācijai. Tādēļ būtu grūti iedomāties, ka mēs varētu ar kādu citu valsti, galvenokārt — kādu citu lielvalsti — noslēgt tirdznieciskus līgumus, pamatojoties uz kādiem citiem principiem, jo nav paredzams, ka tādas valstis atteiktos no tām priekšrocībām, kādas mēs jau esam piešķīruši Krievijai un Vācijai. Otrs princips, kas tāpat ievērots mūsu tirdznieciskajos līgumos, ir tirdzniecības un kuģniecības brīvības princips.

Šis princips bija uzsverams ne vien kontrahentu interešu, bet arī Vakareiropas dēļ. Jau no Latvijas valsts nodibināšanas sākumiem tur (sevišķi Anglijā) izskanēja bažas, vai tikai Latvija neradis barjeru tirdznieciskā un vispār saimniecības ziņā starp savu aizmuguri un Vakareiropas valstīm? Uz to Z. Meierovics noteikti atbild (1919. gada 6. oktobrī ziņojumā Tautas padomei): «Mums nav ne mazāko nodomu atgriezt Krieviju no Baltijas jūras ostām. Neatsakoties no Latvijas suverenitātes

principa ne par vienu matu, mēs radīsim Krievijai iespēju apmierināt viņas ekonomiskās vajadzības ar Baltijas ostām.»

Šim pašam jautājumam Z. Meierovics pieskaras Satversmes sapulces 3. sesijas 8. sēdē, ziņodams par savu ceļojumu Latvijas tiesiskās atzišanas lietās. Izteicis atzīnību Sabiedrotajiem, ar kuru uzvaru varējusi nodibināties brīvā Latvija, konstatējis, ka viņi ir bijuši mūsu pirmie draugi, kuru draudzībai mums jāatbild ar tādu pat patiesu draudzību, Z. Meierovics pievēršas Vācijai, tās ārlietu ministra Simonsa runai, kur tas izteicies par mākslīgām Sabiedroto radītām barjerām. Sarunā ar Vācijas ārlietu ministru pēdējais Z. Meierovicam apliecinājis, ka viņa politika ir pret jaunām valstīm kā pret barjeru starp lielām saimnieciskām vienībām, kādas ir Vācija un Krievija. Vācija vēlētos, lai šīs valstis būtu par tiltiem starp viņu un Krieviju. «Latvijai,» saka Z. Meierovics, «ši prasība tiktāl pieņemama, ka tā saimnieciskā ziņā negrib būt par barjeru starp valstīm. To Latvija apliecinājusi vispirmā kārtā ar tiem pašiem līgumiem ar Krieviju un Vāciju. Mēs esam devuši vajadzīgās garantijas tā saucamam saimnieciskam tiltam. Mēs gribam būt par tiltu, bet ne par barjeru starp Krieviju un Vāciju, kā arī pārējām valstīm saimnieciskā ziņā.»

Analizējot un vērtējot Z. Meierovica tirdzniecības politiku,* mūsu tagadējais ārlietu ministrs V. Munters apskata Z. Meierovica tirdzniecības sistēmas pamatus, kur viņam savas saimnieciskās politikas sākumā jau bijis jāizšķiras par divām lietām: proti — vai nu par savstarpības (reciprocitātes), vai vienlīdzības (paritātes) principu. Savstarpību varēja izmantot tikai tad, ja rokā bija zināmi

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 93. lpp. u. c.

ieroči vai vismaz pievilināšanas līdzekļi, ar kuru palīdzību varēja ietekmēt tirdznieciski politiskos kontrahentus. Tādu Latvijai nebija. Tās muitas tarifs bija primitīvs, tajā bija tikai viena likmju sleja, ko piemēroja visām valstīm, likmes nevarēja grozīt (pazemināt) bez Saeimas piekrišanas. Turpreti paritātes princips solīja daudz labākas izredzes, tādēļ Latvija pamatoti izšķīrās par to. Ņemusi to par savas līgumu politikas pamatprincipu, Latvija līgumslēdzējām valstīm nevarēja piedāvāt neko vairāk kā vienlīdzīgus sacensības apstākļus. Te nu nāca šai politikai talkā Z. Meierovica spējas un tālredzība kontrahentu izvēlē. Pēc Krievijas un Vācijas, ar kurām bija jāslēdz miera līgumi, ar pirmo jākārto arī robežu lietas, — kā nākamā līgumslēdzēja valsts bija Čehoslovākija (1922. gada 3. oktobrī), tad Lielbritānija (1923. gada 22. jūnijā), Ungārija (1923. gada 19. novembrī), pagaidlīgums par ekonomisko un muitas ūniju ar Igauniju (1923. gada 1. janvāri), tirdzniecības līguma sagatavošana ar Lietuvu (1925. gada vasarā) un pēdīgi Z. Meierovica paša vēl parakstīti 3 līgumi ar Japānu, Beļģiju un Itāliju. Ja ņem vērā īso laika periodu vai to, ka apmēram 10 mēnešus kabinetu maiņas dēļ Z. Meierovics nemaz nebija ārlietu ministra amatā, tad minētie praktiskie panākumi valsts saimnieciskajā politikā jāatzīst par vairāk nekā apmierinošiem. «Politiskās izejsituācijas pareiza novērtēšana, loģiski uztvertie mūsu ģeopolitiskā stāvokļa un saimniecisko iespēju secinājumi, reālo izdevību izpratne un to ātra un pareiza izmantošana — tās bija īpašības, kas palīdzēja Meierovicam ar tālredzīgu skatu likt drošus pamatus šai svarīgajai ārpolitikas nozarei,» — Z. Meierovica tirdznieciskās politikas nopelnus vērtē ministrs V. Munters.

Tāpat par pareizu ministrs V. Munters atzīst Z. Meierovica kā mūsu ārpolitikas vadītāja politisko orientāciju.

Pats Z. Meierovics to nosauca par Latvijas orientāciju (sk. runu 1921. gada 21. februārī Satversmes sapulces sēdē). Uz āru šī orientācija balstījās uz Baltijas valstu sadarbības principu, uz draudzību ar Vāciju un Krieviju. Un vēl pagājušā, 1937. gadā, runājot par Z. Meierovica ārpolitikas orientāciju*, mūsu ārlietu ministrs V. Munters spriež, ka «šie elementi arī tagad noteic mūsu ārējo politiku». Bet, ja mainīgā valstu dzīvē, kur dažreiz strauji mainās politisku spēku samērs un stāvoklis, kādas valsts politikas vadītājs var savā darbā ielikt tik drošus pamatus, ka tos nespēj aizskalot straujie laiku ūdeņi, tad šis darbs ceļ pieminēkli darītājam — paliekamāku nekā laika-biedru pateicība.

---

* Sējējs. — 1937., Nr. 3.

ĢIMENES DZĪVE. LIKTENĪGAIS BRAUCIENS

Zigfrīds Meierovics apprecas, kā jau minējām, 1910. gadā. Viņa izredzētā ir Anna Filholda, pēc Anri Gri liecības,* «provinces jaunava, maiga, atklāta, sirsnīga», kas tam patik, jo viņa ideāls ir: vienkāršība un mājas siltums, ģimene.

Pasaules kara laikā dzīve tomēr šķir ģimeni. Meierovica kundze ar bērniem no Maskavas atgriežas Latvijā, kad 1918. gada jūlijā Z. Meierovics no Pēterpils izbrauc uz Zviedriju, lai no turienes savā misijā dotos tālāk uz Londonu. Zināmu ieskatu, lai arī vienpusīgu, par viņa ģimenes dzīvi sniedz krājumā «Z. A. Meierovics»** publicētās Z. Meierovica vēstules pirmās laulības kundzei Annai laikā no 1918. gada beigām līdz 1923. gada septembrim. Tā pirmā no Gēteborgas (1918. gada 13. decembrī) rakstītā vēstule atklāj, cik intuitīvi dziļi Z. Meierovics jau toreiz apzinājies savu vēsturisko lomu un pēc labākās apziņas un spējām centies to pildīt. «Mūsu zemes liktenis un viņas skaistākā un labākā nākotne ir pa lielai daļai ielikta manās rokās.» Varbūt cita mutē tas skanētu kā lielība, bet ne Z. Meierovica, kas nevienu reizi, runājot par savu darbu, nepārkāpj smalkjūtīgas atturības robežas. Z. Meierovics saprot, ka šis lielais vēstures uzdevums prasa upurēt daļu no ģimenes dzīves, un viņš dara to ar cietu pienākuma apziņu. «Es esmu uzņēmis šo lielo vēsturisko darbu (strādāt par nākamo Latviju) un smago atbildību, un tas man uzliek par pienākumu daudz ko

---

* Segodņa. 1925., Nr. 231.

** Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935.

upurēt no mūsu ģimenes dzīves.»* Grūti paredzēt, kad viņš atgriezīsies Latvijā, bet viņš domā, ka tas notiks 1919. gada februārī vai martā.

Intimajā ģimenes dzīvē, ko Z. Meierovics turēja stingri noslēgtu no svešām acīm (par ko, starp citu, liecina arī Anrī Grī: «Viņa privātā dzīvē neviens nedrīkstēja iejaukties. Celiņi uz viņa sirdi bija noslēgti citiem. Tur bija mazs stūrītis, kuru viņš atstāja tikai sev»), atklājas mūsu iekšējais cilvēks, mūsu vienkāršais es, mūsu uzskati un spriedumi par personīgo laimi un dzīves mērķiem. Te parādās arī Z. Meierovics — ne diplomāts, bet vienkāršs mirstīgais, kas, tāpat kā kurš katrs, slāpst otra cilvēka tuvuma un sirds mīlestības. «Cilvēka dzīve pastāv no laimes un darba,» raksta Z. Meierovics savai kundzei, «es esmu pārliecināts, ka man ir bijis un būs darba aizvien pa pilnam. Bet dzīve ir tukša un drūma, ja nav laimes! Ak, kā gribas šīs laimes, bet cik grūti ir viņu iegūt.»

Tik rezignēta izskaņa. Kur tai cēloņi? Vai tā ir Z. Meierovica prombūtne, vai citi iemesli, bet jau pirmajā vēstulē mēs dzirdam kādu disonansi, ko pats autors it kā negrib dzirdēt, pat domās nepielaiž tās iespējamību. Citu reizi viņā runā sirdsapziņas cilvēks, tēvs un vīrs. Un šai raksturīgai vēstules daļai šāds saturs: «Es zinu, ka man nebūs laimes, ja es tevi atstātu un aizietu citur, un es nezinu, vai būs pilnīga laime, kamēr pastāvēs dalītas jūtas, dalīta mīlestība. Es sevi neskaitu par vāju cilvēku, bet man trūkst saprašanas, kā iziet no šī burvja riņķa. Es zinu, ka Tu savas lielās mīlestības dēļ uz mani esi gatava upurēt savu laimi, savu nākotni, bet es tikpat labi paredzu, cik sāpju un cik ciešanu tas Tev maksās. Tu esi jau pārāk daudz manis dēļ cietusi: man Tu esi

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935.

atdevusi savu milestību, savu jaunību, sevi visu... Un vai tā lai būtu mana pateicība, ka es tagad aizietu no Tevis un atstātu Tevi, kā Tu raksti, kā izsviestu putniņu no lizdas savas. Bez tam vēl abi mazie miluļi! Cilvēkam kā augstākam radījumam ir vislielākā milestība un vislielākie pienākumi pret saviem bērniem, un es pilnā mērā izjūtu šo milestību un saprotu šos pienākumus.»

Un turpat, tajās pašās vēstulēs ik uz soļa runā gādīgais ģimenes tēvs, kas iedziļinās visos ģimenes dzīves sīkumos un vajadzībās, kas runā un raksta par iepirkumiem un mājas piederumiem, ko parasti zina tikai mājasmāte, bet ne mājastēvs. Kā Ziemassvētku dāvanu (1918.) Z. Meierovics kundzei nopērk un ar paziņu starpniecību sūta uz Rīgu «zilu drēbi kostīmam un baltu — blūzei, kabatas lakatiņus un dvieļus». Dēlēnam Helmutam viņš nopērk «zilu angļu jūras apģērbu, meitiņai Rūtiņai zilu kleitiņu; bez tam 3 pāri bērnu kurpītes dažāda lieluma, mazākās Rūtiņai, Helmiņam». Uzturoties Londonā Z. Meierovics nopirktu arī gultas segas, bet nezina to lielumu, tāpēc lūdz kundzei, lai tā atsūta vajadzīgos mērus un lielumus.

Tā tas vairāk vai mazāk dzirdami skan visām vēstulēm cauri, kas publicētas atklātībā, arī rūpes, lai mājiniekiem nepietrūktu vajadzīgo eksistences līdzekļu, un norādījumi — kur un kā tos saņemt. Bet pār visām lietām — rūpes un uzmanība par bērniem. «Raksti, kā Tev iet un ko Tu dari? Vai ilgojies arī pēc manis? Ko dara bērniņi? Vai visi veseli? Vai Helmutam nav jākavē skola, un vai viņš dūšīgi mācās? Ko dara Rūtiņa? Kā iet mazam Guniņam? Gribru ticēt, ka visi ir veseli un spirtgi un gaida jau savu papiņu mājās?» (Vēstule no Ženēvas, 1923. gada 26. aprīli.) Arī bērnu veselība vai neveselība tam ļoti ķeras pie sirds. Vilcienā no Briseles uz Berlīni (1923. gada 10. martā) viņš raksta kundzei: «Visvairāk esmu

noskumis par mūsu Helmiņu, ka viņam ar veselību neiet labi. Kad būšu mājās, pārrunāsim, ko ar viņu darīt, lai viņš mums nedarītu sirdsēstus? Arī Rūtiņa un Guniņš, kā redzu, vēl aizvien mocās ar klepu, un Rūtiņai pat vēl bijusi jāpārcieš angīna.» Tikai retumis parādās kāda dobja apakšzemes ieskaņa, kā vēstulē 1922. gada 11. maijā: «Kāpēc Tu vēstules beigās saki, ka jābeidz, lai neaizņemtu par daudz mana laika, vai tad manas vēstules arī var aizņemt par daudz Tava laika? Domāju, ka ne, un tāpat tas arī ir ar Tavām vēstulēm, Ņutiņ: viņas man nekad laiku neaizņem, lai cik garas tās būtu.»

1924. gada februārī Z. Meierovics šķiras no savas pirmās kundzes, lai tā paša gada maijā dotos pa jaunam laulībā ar Kristīni Bakmani. Faktu priekšā ir jāapklust visiem minējumiem, vēl vairāk tiem, kas ietiecas intīmā dzīvē, lai arī ievērojama valstsvīra dzīvē. Ir lietas un parādības, kuras nepakļaujas analīzei. Bet, apprecoties ar Kristīni Bakmani, neizdzisa Z. Meierovica simpātijas pret bērniem, pret pirmo ģimeni. Anrī Grī, uz to atsaucoties, saka:

«Tā mēs redzam (Z. Meierovicā) kā divus cilvēkus. Vienu, kas pieder idejai, otru — pašam sev. (Atgādināsim Z. Meierovica vēstuli, kur viņš runā par darbu un personīgo laimi! — Lt.) Patiesību sakot, tur nav ne divi cilvēki, pat ne divi sejas: viņš tikai stingri šķir savu personīgo dzīvi un savu idejas cīnītāja dzīvi.»

Un tamdēļ tik saprotams, kāpēc Z. Meierovics tā tiecas uz savu ģimeni, uz bērniem un viņu māti — savu pirmo sievu — pēc šķiršanās no viņas un apprecēšanās ar Kristīni Bakmani. Kristīnei jābūt viņa palīgam ciņās, viņa līdzstrādniecei, viņa palīgam — tāda tam trūkst. Viņas vieta līdzās viņam — cīnītāja dzīvē — sākumā pēc piespiedu aiziešanas no politiskā lauka kopīgā

saimnieciskā darbā, kuram Kristīne kā vadītāja (1924. gada 27. janvārī, kad pie valdības nāca V. Zāmuela ministru kabinets, Z. Meierovics palika ārpus tā un uzņēmās akciju sabiedrības «Kr. Bakmans» galvenā direktora amatu, pildot to līdz tā paša gada 19. decembrim, kad, nākot pie valdības H. Celmiņa kabinetam, Z. Meierovics atkal uzņemas ārlietu ministra amatu. — Lt.), bet pēc tam — Z. Meierovicam atgriežoties atkal politiskajā dzīvē — viņa politiskā salona mājasmāte. Anna bija tikai viņa pavarda sargātāja, bet tamdēļ, ka tas bija viņa mājas pavards, bija tik vienkārši un tik saprotami, ka Anna joprojām ieņēma zināmu vietu šajā otrā dzīvē.* Šis ir vienīgais mēģinājums mūsu publicistikā apgaismot šo problēmu Z. Meierovica dzīvē.

1925. gada vasarā Z. Meierovics ar kundzi Kristīni dzīvoja Dubultos viņas nelielā vasarnīcā. Viņa pirmā sieva Anna kopā ar bērniem Helmutu, Gunāru un Ruti vasaru pavadīja pie radnieka Mindera Tukuma apriņķa Druķu mājās, kilometrus 20 aiz Tukuma, pie Raudas dzelzceļa. Tā kā Z. Meierovics ļoti milēja savus bērnus, viņš minētajā vasarā ģimeni apciemojis dažas reizes. Arī sestdien, 22. augustā, Z. Meierovics gatavojies apciemojumam. No rīta abi ar kundzi Kristīni, kas vēl sapirkusi dažas bērniem vedamas dāvanas, izbraukuši no Jūrmalas. Īsi pēc desmitiem rītā Z. Meierovics sakārtojais melnā, nelielā ceļa somā ģimenei vedamās mantas un ar savu «Mercedes» automobili, šoferu Kalniņa vadītu, izbraucis uz Druķiem. Pats Z. Meierovics gribējis braukt ar vilcienu, bet kundze Kristīne, vēlēdamās, lai tas vakarā drīzāk būtu mājās, ieteikusi braukt ar mašīnu, jo vakarā paredzējuši Jūrmalā vēl apmeklēt koncertu. Braukuši ar nelielu ātrumu, nesteigdamies, jo Z. Meierovics

---

* Segodņa. — 1925., Nr. 231.

nemilējis ātru braukšanu. Ap pulksten vieniem dienā izbraukuši cauri Tukumam un devušies pa Tukuma — Raudas lielceļu tālāk uz Druķiem. Braukšanas ātrumu tur vēl samazinājuši, jo bijis norunāts, ka ceļā Z. Meierovicam nāks pretī viņa pirmās laulības kundze Anna kopā ar bērniem. Nobraucot ap 16 kilometru, tiešām redzējuši, ka viņiem apmēram 3 kilometrus pirms Druķiem nākusi pretī kundze Anna ar abiem dēlēniem — 11 gadus veco Helmutu un 5 gadus veco Gunāru, 8 gadus veco meitiņu Rutu un brālēna Mindera 7 gadus veco dēlēnu Verneru, kuriem bez tam bijis līdz visu milulis — liels suns. Ministrs izkāpis no mašīnas, sasveicinājies ar priecīgo ģimeni, pēc tam atkal visi sasēdušies iekšā. Ministrs ar bijušo dzīves biedreni sēdējuši kopā automobiļa galvenajā sēdekli, mazāko dēlu Gunāru Z. Meierovics paņēmis klēpī, lielajiem priekšā uz papildu sēdekļiem ieņēmuši vietas pret ministru brālēna dēls Verners, bet mātei pretim Ruta. Vecākais dēlēns Helmut, kā parasti, tā arī šoreiz nosēdies līdzās šoferim, priekšā. Mašīnā ievietojuši arī suni. Tā tērzēdami, visi braukuši uz Druķu pusi. Braukuši lēnām, jo ceļš bijis nelidzens un bedrains, vedis mazliet kalnup. Braukuši ar ātrumu 10—15 kilometru stundā, nobraukuši jau kādu kilometru no sastapšanās vietas un ap pulksten diviem dienā tuvojušies Brizules muižai, kur ceļš vedis pa mežainu vietu. Pārbraucot kalniņu, ceļš gājis lejup; bet bijis uzbērts augstumā ap diviem metriem, ar nogāzēm abās pusēs. Ceļš bijis vēl nesen labots, un uzbērums pilnīgi miksts. Aiz uzbēruma ceļa labajā pusē bijusi redzama neliela bedre, no kuras izvairoties šofers sagriezis mašīnu mazliet uz kreiso pusi, bet piepeši mašīna sākusi slidēt un svērties uz grāvja pusi. Automobiļa priekšējie riteņi nav varējuši izspiesties cauri smiltim. Šoferis, redzēdams, ka automobiļa stūre vairs neklausā dziļajās smiltis un ka mašīna kuru katru

acumirkli var apsviesties apkārt, un ka briesmas neizbēgamas, sācis saukt, lai lec ārā! Mašīna slidējusi gar grāvja malu, un — nākamā acumirkli apmetusies apkārt. Kad pēc šausmīgā notikuma atkal attapušies, ārā pie automobiļa bijuši kundze Anna, meitiņa Ruta, dēlēns Gunārs, brālēna dēls Verners un suns. Tuvumā nav bijis neviena cita cilvēka. Automobilis apsviedies mikstā vietā, tā priekšējais gals stāvējis ap puspēdu no zemes, atspiedies pret stūres riteni. Kundze Anna palīdzējusi no mašīnas apakšas izlist šoferim, kas atrāvis mašīnas priekšdurvis un atsvabinājis dēlēnu Helmutu. Tad, saņēmis visus spēkus, šoferis mēģinājis pacelt mašīnu, bet tā bijusi tik smaga, ka rokām nav varējis to kustināt. Ar ceļamā koka palīdzību šoferim izdevies beidzot mazliet pacelt mašīnu. Ministrs gulējis zem automobiļa, pussarāvies, ar galvu zem automobiļa karosērijas polsterējuma kreisā pusē, ar sejas kreiso pusi piespiests pie zemes. Paceļot mašīnu vēl augstāk, Z. Meierovicu atsvabinājuši un šoferis to bez dzīvības zīmēm izvilcis no automobiļa apakšas. Izrādījies, ka ministrs Z. Meierovics nospiests ar automobiļa svaru. Drīz atsauc palīgus no Brizūļu muižas un Druķiem. Ieradās arī Tukuma apriņķa priekšnieks un daudz apkārtnes ļaužu. Ar bomjiem izcēla arī automobili uz ceļa. Izņemot salauzto stūres riteni, kam bija saliekti abi kreisās puses spārni, mašīna citādi bija pilnīgi vesela. Mirušo ielika mašīnā un veda uz Tukumu, kur apriņķa ārsts izdarīja liķa apskati un konstatēja, ka ielauzts galvaskauss un kakla skrimšļi. Pēc ārsta sprieduma, nāve iestājusies acumirkli, ko vēlāk apstiprināja arī Rīgā tiesu ārsta Dr. K. Žiglēvica izmeklēšana. Tajā pašā automobili, ar kuru ministrs no rīta spirgts un vesels bija aizbraucis, to mirušu tajā pašā sestdienas (22. augusta) vakarā atveda uz Rīgu. Braucēji pieturēja vienīgi Dubultos, kur ministrs vasaru bija dzīvojis, un Majoros.

Īsi pirms pulksten deviņiem vakarā automobilis ar nelaiķa atdzisušajām miesām ieradās Sarkanā Krusta slimnīcā pie Pāvila baznīcas. Tas pats šoferis, kas šorit bija izbraucis no Rīgas, atveda arī sava traģiskā nāvē mirušā kunga atdzisušās miesas atpakaļ. Izkāpis no mašīnas, šoferis nokrita turpat zemē, līdz nāvei sagrauzts, izsaukdamies: «To es negribēju, labāk būtu es viņa vietā miris!» Sanitāri novietoja liķi operācijas istabā, kur, neraugoties uz vēlo vakara stundu, sāka pulcēties ministri, deputāti un citi. Īsi pirms pusnakts liķi pārnesa liķu kambarī. Līdz nāvei satriekta, pie liķa līdz pusnaktij palika nelaiķa dzīvesbiedrene Kristīne.

Tā bija dziļa un patiesa sēru un sāpju izpausme, kas pēc Z. Meierovica nāves pārņēma plašu latviešu sabiedrību, viņa daudzus draugus un cienītājus. Šī nāve nāca tik negaidīti, notika tik traģiskos apstākļos, izrāva no darba vīru, kas bija Dieva izredzēts savam uzdevumam un bija tik neizsakāmi daudz darījis savas zemes un tautas labā!

Tās bija dziļākās sēras, ko latviešu tauta jebkad pārdzīvojusi par kādu savu politisko darbinieku. Publikas prāti bija tādā mērā satraukti, ka ekstrā telegrammas un laikrakstus, kas nesa ziņas par traģisko notikumu, rautin rāva no rokām. Vecāki Rīgas iedzīvotāji atceras, ka tikai krievu revolūcijas laikā bijis tāds drudžains pieprasījums pēc laikrakstiem. Raksturīgs šajā ziņā ir arī «Jaunāko Ziņu» ekspedīcijas paziņojums 25. augustā, ka «Z. Meierovica nāves gadījumā lasītāju pieplūdums bijis tāds, kāds «Jaunāko Ziņu» pastāvēšanas laikā nav piedzīvots. Mūsu avīze vakar (24. augustā) iznāca apmēram 110 000 eksemplāros, pie kam visi pieprasītāji vēl nebija apmierināti.»

Dziļu skumju pārņemtas bija arī preses atsauksmes par traģiskā nāvē aizgājušo lielo valstsvīru. Mūsu tagadējais Valsts un ministru prezidents K. Ulmanis raksta «Brīvajā Zemē» (1925., Nr. 192.): «Mūsu vidū vairs nestāv tas vīrs, kurš pacēlās par veselu galvu augstāk par mums visiem citiem. Nav vairs tā vīra, kurš ar savu enerģiju, ar savu neizsikstošo darba mīlestību un savām lielām darba spējām darīja dižas lietas, kurš dažkārt ar savu dedzīgo gribasspēku, ar tukšām rokām, dažreiz tālu prom no mums viens pats, bez palīga spēkiem svešu ļaužu vidū darīja brīnumus, jo citu vārdu nav, lai apzīmētu visu to, kas ir padarīts. Tas bija iespējams viņam tamdēļ, ka aiz viņa darbiem, viņa domām, viņa gribas un centieniem stāvēja stingrs, noteikts, nelokāms raksturs.»

«Latvī» (1925., 23. VIII) A. Bergs: «Nenoliedzami, Zigfrīdam Meierovicam bija iedzimtas lielas diplomāta dāvanas, ko laika apstākļi koši attīstīja. Bez šaubām, Meierovics nebija principu cilvēks, kas, zināmos teorētiskos uzskatos nodibinājies, atrodas to valgos. Viņam jau lielā mērā piemita reālpolitiķa vijīgums, bez kura mazas, vēl nenodibinātas valsts diplomāts nevar būt. Meierovicam bija vajadzīgais asais intelekts, lai saprastu lielās politikas linijas un notikumus, un viņam bija arī vajadzīgais asais saprāts un sajūta par realitātēm un īstenības iespējām, lai spētu piemēroties tiem faktoriem, ar kuriem gribot negribot bija jārēķinās.»

«Jaunākās Ziņas» (1925., Nr. 189.) redakcijas ievadā: «Meierovics bija viens no mūsu labākiem politiķiem un valstsvīriem vārda tiešā nozīmē. Varēja piekrist vai nepiekrist viņa politiskam virzienam mūsu ārlietu politikā,

bet to neviens nenoliegs, ka viņa domām netrūka noteiktības, skaidra plāna un stingri izvestas taktikas.»

«Rīgas Ziņas» (1925., Nr. 189.): «Meierovica nāvi Latvija vispirms sajūtīs kā lielu zaudējumu. Un patiešām, Meierovics bija pārvērtis savas personīgas dzīves ceļus vienīgi par Latvijas tautas un valsts labklājības ceļiem. Ir reti tie cilvēki, kas upurē savu personīgo dzīvi, lai atdotu visu sevi tautai un valstij. Un Meierovics piederēja pie tiem retiem. Tanī sfērā, kur Meierovicam bija lemts Latvijas labā strādāt — mēs esam tanī pārliecībā —, neviens cits nebūtu guvis tos panākumus, kādus Latvijai devis Meierovics.»

«Pirmdiena» (1925., 24. VIII): «Meierovica politika bija miera, darba, kultūras politika. Visus mūsu panākumus, mūsu labklājību viņš gaidīja no pašas Latvijas spējām un spēka. Tamdēļ mūsu iekšējā politikā viņa vārds vienmēr bija samierinošs, izlīdzinošs. Uz Latvijas vienotu darbu viņš cēla arī mūsu ārējo politiku.»

«Latvijas Sargs» (1925., 25. VIII): «Paldievs nelaiķim, kas ieguva Latvijai ārvalstu uzticību un kreditu un kas tautām palīdzēja šo uzticību iedvest, izceldams latvju tautas darba spējas.»

BĒRES. ATBALSS EIROPĀ UN PIE MUMS. KRISTĪNES MEIEROVICAS NĀVE

Svētdien, 23. augustā, sešos vakarā Z. Meierovica atdzisušās miesas no Sarkanā Krusta kapličas, klātesot tuvākiem piederīgiem, Valsts prezidentam J. Čakstem, ministru prezidentam H. Celmiņam, valdības locekļiem un diplomātiskajam korpusam, pārved uz nelaiķa dzīvokli Ārlietu ministrijas namā, Kr. Valdemāra ielā 13. Pie šķirsta kapličā runā Māras baznīcas mācītājs Ed. Bergs par pravieša Jesajas vārdiem: «Manas domas nav jūsu domas, un jūsu ceļi nav mani ceļi...» Pēc sēru aizlūguma un korāļa «Tev augstu debess stāv pār zemi» nesēji aizdara šķirstu, pēc tam pārklāj ar valsts karogu. «Talavijas» godasardzes pavadībā šķirstu iznes no kapličas līdz katafalkam uz ielas. Aiz šķirsta nostājas nelaiķa kundze Kristine Meierovica, tālāk valsts un ministru prezidenti, valdības locekļi, deputāti, diplomāti un citi pavadītāji. Ielas ļaužu pārpildītas. Karogi visur pusmastā. Sēru ratus velk seši sērās tērpti zirgi. Sēru procesija no Kr. Barona ielas iegriežas Lāčplēša ielā un iet gar 28. namu, kur atrodas korporācijas «Talavija» mitekļis, tad lēnām dodas uz Elizabetes ielu un beidzot nogriežas Kr. Valdemāra ielā. Sēru namā godasardzes apsardzē šķirsts palika līdz otrdienai, 25. augusta pievakarei, kad to pārnesa uz Māras baznīcu, kur no nelaiķa šķirsta pāris dienas vēl atvadījās tūkstošiem ļaužu, jo bēres bija noliktas ceturtdien, 27. augustā.

Pirmdien, 24. augustā, noturētajā Ministru kabineta ārkārtējā sēdē nolemj: 1) izteikt valdības līdzjūtību Z. Meierovica atraitnei Kristinei Meierovicai kundzei, Zemnieku savienības partijai un Zemnieku savienības

frakcijai Saeimā; 2) valstij segt visus Z. Meierovica bērū izdevumus; 3) līdz bērū dienai — 27. augustam aizliegt visas izprieceas valstī; 4) Z. Meierovica bērū dienā, ceturtdien, 27. augustā, pulksten vienos dienā slēgt visas valsts iestādes, bet pulksten divpadsmitos dienā apturēt visu transporta kustību galvaspilsētas ielās.

Bērū dienā pulksten vienpadsmitos rītā Saeimā bija paredzēta svinīga Z. Meierovica piemiņas godināšana. Saeimas nams bija tērpts sēru krāsās un lauru kokiem, vestibilā divi rožu vainagi — Latvijas krāsās — viens no Saeimas, otrs — Saeimas ārlietu komisijas. Atklādams svinīgo sēdi, viceprezidents A. Alberings aizrāda, ka nelaiķis piederējis ne vien savai ģimenei, bet visai Latvijas valstij, un tajā pašā laikā bijis uzņemts arī pārējo civilizēto valstu izcilu darbinieku saimē. Pasaules karš un Latvijas patstāvības interešu pretrīškība ar dažām kaimiņu valstīm nostādīja mūs pat naidīgās attiecībās. Z. Meierovica uzdevums bija piedalīties šo sarežģījumu likvidēšanā un Latvijai draudzīgu attiecību nodibināšanā ar kaimiņu valstīm. Visos šajos jautājumos Z. Meierovics bijis savu uzdevumu augstumā. Ne vien ārējā diplomātijā, bet arī valsts likumdošanā Meierovics darbojies ar vislielākām sekmēm un tālredzību. «Šodien mēs aizvadām uz mūžību ne šauru aprindu cilvēku, bet neatkarīgās Latvijas valsts vīru,» nobeidz savu runu Saeimas viceprezidents, «lai viņa paš aizliedzīgais darbs ir kā ceļa rādītājs mums, lai viņa persona ir kā spoža rīta zvaigzne, kurai sekojot mēs novedīsim savu valsti spožā, saulainā nākotnē.»

Pulkstens divpadsmitos dienā galvaspilsētā nodārd lielgabala šāviens, kā uz rokas mājienu apstājas tramvaji, automobiļi, ormaņi, gājēji. Visi noņem cepures, kareivji un policisti atdod godu. Visās pilsētas ielās pēkšņi apstājas jebkāda kustība, iestājas 2 minūtes ilgs klusuma brīdis. Tad atskan otrs lielgabala šāviens — sastingusi

galvaspilsēta uzreiz mostas, atkal šķind tramvaja zvani, pīpina mašīnu taures, dārd rati, rikšo ormaņi, steidzīgi trauc gājēji. Neskaitāmi ļaužu bari nostājušies gar ielas malām, pa kurām jāvirzās bērū gājienam uz kapsētu. Daudzi dodas turp kājām; arī tramvaji, kas ved uz Meža kapiem, ir pārpildīti.

Pa to starpu Māras baznīca jau pildījiesies pavadītājiem. Ārpusē baznīcas priekšā nostājušies karavīru, kara jūrnieku godasardze, baznīcas kreisajā pusē četri katefalki, pilni vainagiem. Nepārtrauktā straumē baznīcā plūst — valdības locekļi, diplomātiskais korpuss, Saeimas deputāti, Satversmes sapulces un Tautas padomes locekļi, studentu korporācijas un daudzu citu organizāciju un biedribu pārstāvji. Dievnama plašās telpas pārpildītas līdz pēdējai vietiņai. Altāra telpās, kur novietots zārks, tam abās pusēs nostājas korporācijas ar karogiem, turpat tuvumā piederīgie, valsts un ministru prezidenti ar kundzēm, diplomātiskais korpuss, valdības un Saeimas locekļi. Pēc divu minūšu klusuma brīža, ko baznīcā visi pavada piecēlušies kājās, sākas sēru dievkalpojums, ko notur prāvests V. Roznieks un mācītājs Ed. Bergs. Pēc nodziedātas dziesmas «Es dzīvoju un jums ar' dzīvot būs» runā prāvests par vārdiem: «Kas no jums ir tik liels, tas lai ir jūsu kalps». Runātājs beidz ar vārdiem, ka to vīru tauta nekad neaizmirsīs, kas palīdzējis darināt Latvijas šūpuli. Pēc kora nodziedātas dziesmas «Dusi saldi» pie zārka notur lūgšanu un saka svētišanas vārdus mācītājs Ed. Bergs. Sēru dievkalpojums beidzas ar dziesmu: «Zvans jau tornī iedimdas», un, ērģeļu skaņām dūcot, korporācijas ar karogiem atstāj dievnamu, talavieši paņem uz rokām zārku un nes to uz izeju, priekšgalā prāvests V. Roznieks, mācītājs Ed. Bergu, aiz viņiem nes nelaiķa godazīmes, tad seko piederīgie un citi pavadītāji. Gājiena ceļu kaisa baltiemi ziediem, un orķestris spēlē

«Tur augšā aiz zvaigznēm», tad zārku uzliek ziediem pušķotos bērū ratos, kurus velk seši zirgi. Priekšā iet studentu korporācijas ar 15 karogiem, brauc 4 katafalki ar vainagiem un ziediem, un seko mūzikas orķestris. Kādas 70 organizācijas ar saviem pārstāvjiem un karogiem noslēdz grandiozo bērū gājienu, kas apstājas pie Saeimas nama. Gājienam ap pusčetriem pēc pusdienas nonākot Meža kapos, to sagaida jaunatne ziediem rokās, Rīgas ugunsdzēsēju komandas karavīru godasardze un orķestris, kas, gājienam parādoties, spēlē sēru maršu. Zārku nolaižot kapā, atskan šauteņu salūta šāvieni. Reitera koris dzied «Ak Jeruzāleme, mosties», tad kapa runu saka mācītājs Ed. Bergs. Pie kapa sāpēs sabrūk nelaiķa tuvinieki, raud bērni, daudzu pavadītāju acīs ir asaras. Reitera korim nodziedot «Uz augšu», studenti aizber kapu un pušķo to zaļumiem. Tad seko runātāju un vaiņagu rinda. Pirmais pie kapa runā valsts prezidents J. Čakste, tad Saeimas viceprezidents Alberings, Ministru prezidents H. Celmiņš, Igaunijas ārlietu ministrs K. Pusta, Igaunijas parlamenta viceprezidents Raudzeps, Lietuvas ārlietu ministrs Čarņeckis, Zviedrijas sūtnis Undens, Saeimas ārlietu komisijas priekšsēdētājs E. Cielēns, Zemnieku savienības frakcijas pārstāvis A. Klīve, Ārlietu ministrijas ģenerālsekretārs H. Albats, «Talavijas» pārstāvji, Somijas sūtnis Latvijā Dr. Holsti, Zemnieku savienības vārdā K. Ulmanis, konsulārā korpūsa vārdā Čehoslovākijas konsuls Latvijā — Košeks, Igaunijas Telegrāfa aģentūras direktors Lintrops, Universitātes rektors profesors Tentelis, kalpakiešu vārdā — kapteinis Rembe, studentu rotas vārdā — Muške, Rīgas pilsētas vārdā — Rīgas pilsētas galva Andersons, vēl runā daudzu valsts iestāžu un organizāciju pārstāvji, aroddarbinieki, privātpersonas utt., tā ka kapa kopa beidzot pārvēršas par lielu ziedu kaudzi. Pavisam uz

nelaiķa kapa bēru dienā nolika 150 vainagus. Vēl pār kapu nolaižas pēdējie karogi, tad tiek kopīgi nodziedāta sēru dziesma «Kad kādu brāli vest uz kapu klusu», un ap septiņiem pavakarē milzīgais pavadītāju pulks sāk lēnām atstāt kapsētu, it kā sirdī tomēr negribēdami ticēt, ka šodien kapa smiltis aprakts vīrs, kas daudzus gadus visos valsts darbos bija viens no nepiekusušiem pirmajiem darītājiem.

Galvaspilsētā bēru dienā iestādes un veikali bija slēgti, visām valdības personām un armijai noteica 4 nedēļas ilgu sēru laiku.

Bēru gājiena laikā kādas divarpus stundas vīrs ielām, pa kurām virzījās gājiens, lidoja septiņas kara lidmašīnas, atdodot pēdējo godu tēvzemes karotājam un uzticīgam tautas dēlam.

No visām Eiropas pusēm nāca līdzjūtības un dziļš aizkustinājums par Z. Meierovica negaidīto, traģisko nāvi. Līdzjūtības apliecinājumi gan Latvijas valdībai, gan nelaiķa kundzei Kristīnei Meierovicai gan telegrammu, rakstu un vēstuļu veidā (kopskaitā ap 1500!), gan mutvārdos izsacīti, pienāca no malu malām. Anglijas sūtnis Rīgā sers Vans nodeva Kristīnei Meierovicas kundzei šādu Anglijas karaļa Džordža V līdzjūtības telegrammu: «Ļoti nožēloju dzirdēt par Meierovica kga, kuru man bija prieks redzēt Bekingemas pili vēl pirms kādām 5 nedēļām, nāvi. Lūdzu saņemt manas sirsniģākās nožēlošanas un simpātijas apliecinājumu.» Tāpat savu personīgo līdzjūtību caur Anglijas sūtni Kristīnei Meierovicas kundzei izteica Anglijas ārlietu ministrs Čemberlens. Lietuvas prezidents Svinglginskis: «Pagodinot izteikt savam dārgam draugam un radniecīgai latvju tautai manas tautas un manas personīgās dziļākās nožēlošanas un sirsniģāko līdzjūtību.» Igaunijas valsts vecākais Jaaksons: «Smagā zaudējuma gadījumā latvju tautai un valstij ar

apdāvinātā valstsvīra nāvi, pieminu Meierovica nopelnus pret viņa tautu un Igaunijas-Latvijas savienības noslēgšanā. Sēroju līdz ar jums.» Anglijas Ārlietu ministrija ziņo: «Vēsts par Meierovica traģisko nāvi, kas pienākusi tik drīz pēc viņa vizītes Anglijā, uzņemta Londonas valdības aprindās ar dziļu nožēlošanu. Nelaiķis ieguvis šē daudz draugu.» Amerikas Savienoto Valstu ārlietu ministrs Kellogs: «Dziļām sērām pilda saņemtā ziņa par jūsu ievērojamā valstsvīra un ārlietu ministra Z. Meierovica pēkšņo nāvi. Izsaku savā un manu kolēģu vārdā visdziļākās simpātijas šinī pārbaudījuma brīdī, kas piemeklējis latvju nāciju.» Itālijas ministru prezidents un ārlietu ministrs B. Musolini: «Ar dziļām sērām saņēmu ziņu par ārlietu ministra Z. Meierovica nāvi, kurš nesen bija mūsu viesis Romā. Smagā zaudējuma gadījumā, kuru cietusi Latvija, lūdzu saņemt manu visdziļāko līdzjūtību un izteikt tādu arī Meierovica kundzei un visiem slavenā aizgājēja piederīgiem.» Skirmuts, bijušais Polijas ārlietu ministrs (toreiz vēstnieks Londonā): «Lūdzu saņemt un nodot Meierovica kundzei manas sirsnīgākās nožēlošanas apliecinājumu. Pazinis un kopīgi strādājis ar Meierovica kungu, es saprotu lielo zaudējumu, kas cēlies jūsu zemei ar viņa nāvi.» Zviedrijas sūtnis Undens Rīgā: «Karaliskā valdība man uzdeva izteikt Latvijas valdībai vissirsnīgāko līdzjūtību pie lielā zaudējuma, kuru Latvija cietusi ar ministra Z. Meierovica traģisko nāvi. Izpildot šo manas valdības uzdevumu, es līdz ar to dodu liecību par to, ka nelaiķis tika augsti cienīts arī manā valstī.» Tādā pat garā izteikuši līdzjūtību savu valdību un personīgā vārdā: Igaunijas sūtnis Latvijā Seljama: «Igaunu tauta arvien paturēs dārgā atmiņā neaizmirstamo nelaiķi, kurš tik lielā mērā veicinājis draudzīgu sakaru nostiprināšanu starp mūsu sabiedrotām tautām.» Tāpat līdzjūtību izteica Čehoslovākijas konsuls,

Norvēģijas sūtnis, Beļģijas ārlietu ministrs Vandervelde, Padomju Krievijas ārlietu komisārs Čičerins, tāpat daudz citu ārzemju un iekšzemes valstsvīri, politiķi, sabiedriskās organizācijas, privātpersonas utt.

1925. gada 3. decembrī galvaspilsētas laikraksti nesa ziņu, ka nakti savā dzīvokli Kr. Valdemāra ielā 33 nonāvējusies Zigfrīda Meierovica dzīves biedrene, 28 gadus vecā Kristīne Meierovica, iešaujot no mazā brauņiņa lodi zem sirds kreisā pusē. Pēc ārstu liecības, nāve bijusi acumirkīga. Nelaiķe parasti divas reizes dienā, rītos un vakaros, apmeklējusi sava vīra kapu, braukdama tajā pašā liktenīgajā automobili, kurā viņš 22. augustā dabūja galu. Dienu pirms nāves Kristīne Meierovica bijusi vēl Dubultos, kur apmeklējusi savu vasarnīcu, bet vakarā ierakstījusi dienasgrāmatā: «Biju Zigīta (Zigfrīda) pili atvadīties no viņa.» Savā dienasgrāmatā 1. septembrī sakarā ar vīra nāvi Kristīne Meierovica raksta: «Mēs dzīvojam tik laimīgi. Kamdēļ mūs vajadzēja šķirt? Visskaistākie brīži, kurus es tagad pavadu, tie ir pie Tava kapa.» Kādā citā vietā dienasgrāmatā Kristīne Meierovica atceras, kā Z. Meierovics nācis mājās no Ārlietu ministrijas, kā viņi bieži vakaros sēdējuši kopā un sarunājušies. Viņa kārtojusi vīra papīrus un referējusi, bet viņš tajos atzīmējis savas rezolūcijas. Kristīnes Meierovicas pazišanās ar vīru sākusies 1920. gadā.

Kristīne Meierovica, dzimusi Bakmane, bija muižas pārvalditāja palīga meita, dzimusi 1897. gada 23. novembrī Smiltenes Jāņu muižā, no kurienes viņas tēvs 1907. gadā pārgājis uz Rembati. No šejienes garīgi modrā, apdāvinātā meitene sākusi apmeklēt Rīgā skolu, mācījusies V. Olava komercskolā, bet trūcīgo dzīves

apstākļu dēļ to nav varējusi pabeigt. Agri nostājusies uz savām kājām, cīnīdamās sīvu eksistences ciņu, Kristīne Bakmane iestājusies Orkina korķu fabrikas veikalā, visu laiku neatlaidīgi turpinādama izglītību, īpaši komerczinībās un valodās, kur tai bijušas sevišķas dāvanas. Vēlāk arī vecāki, brālis un divas māsas pārnākuši uz Rīgu.

Kristīne Meierovica bija arī plaši pazīstama sabiedriskā darbiniece, kam devīgu roku, nedaudzinātai, patika palīdzēt mūsu trūcīgajai mākslinieciskajai inteliģencei. Viņa bija dibinātāja un valdes locekle akciju sabiedrībā «*Chr. Bakman*», Rīgas Uniona akciju sabiedrības dibinātāja, akciju sabiedrības «I. Latvijas cukura fabrika» revīzijas komisijas priekšsēdētāja, Latvijas Nacionālās jaunatnes savienības līdzdibinātāja un goda biedre, Talavijas jahtkluba dāmu komitejas locekle, Latviešu sieviešu nacionālās ligas darbiniece utt. Kur vien latviešu sievietes sabiedriskais darbs bija vajadzīgs, Kristīne Meierovica nekavējoties gāja un strādāja, cik bija viņas spēkos.

Kristīni Meierovicu, piedaloties lielam pavadītāju pulkam, pirmdien, 7. decembrī, tātad nedaudz vairāk kā pēc 3 mēnešiem pēc Z. Meierovica nāves, apglabāja Meža kapos līdzās viņas vīram, labajā pusē. Tiesības, ko dzīve tai liedza, nelaiķe, karsti milēdama savu vīru, bija iekarojusi nāvē: būt viņa tuvumā, un šoreiz — vairs nešķirami!

Gādību par Z. Meierovica bērniem, kas pēc tēva nāves palika bez līdzekļiem, uzņēmas valsts. Saskaņā ar Ministru kabineta 1925. gada 28. augusta lēmumu nelaiķa trīs bērniem — Helmutam, Rutai un Gunāram — izmaksājama valsts pensija 200 latu apmērā katram, sākot ar 1925. gada 22. augustu līdz viņu pilngadībai, ņemot līdzekļus no valsts pensiju fonda.

RAKSTUROJUMS. NOZĪME MŪSU VALSTS VĒSTURĒ

Lielas personības kā kalngali paceļas pār savu apkārtni. Ne katrs tos redz, ne katrs spēj nostāties nepieciešamā distancē pret šādām personībām, un, kas tās redz, saskata tās savā īpatnējā skatījumā, savā personīgā aspektā. Tomēr no šiem spriedumiem un vērtējumiem, kas pārbaudāmi pie ievērojamu vīru padarīta darba, gūstam vairāk vai mazāk pareizu ieskatu par attiecīgās personības spējām, talantu, iedzimtām dāvanām, gribu un izturību, godkāribu un darba mīlestību, sava aicinājuma apziņu un laikmeta izpratni, visu to kopā, ko apziņējam par cilvēka personību, raksturu. Arī Z. Meierovica spilgtā personība viņa laikabiedru atmiņās atstājusi tik daudz vērtējoša un bagātīga materiāla, ka nav grūti no tā izveidot Z. Meierovica garīgo seju, viņa raksturu un personību.

No Z. Meierovica jauneklā tieksmēm un īpašībām vispirms atzīmējams viņa noteiktais, nekādos apstākļos neietekmējamais nacionālisms un patriotisms. Raksturīgi, ka jau viņa tēvs, pēc visām liecībām garīgi augstvērtīga, bet trausla personība, savos studiju laikos tuvojies latviešiem, sirsniņi sadraudzējies ar latviešu zinātnieku profesoru Osi Tērbatā, bet vēlāk pārgājis luterismā un apprecējis latviešu jaunavu Annu Filholdu, par kuru pazinēji liecina, ka tā ne vien ārēji bijusi daiļa («Slaiķi noaugusi, ļoti gracioza un īsti skaista»), bet bijusi apveltīta arī ar lielu enerģiju un tālu pacēlusies pāri pār savu apkārtni.* Arī viņas tēvs, Jānis Filholds, bijis ļoti reprezentatīva un liela stila persona. Pēc pazinēju apgalvojuma,

---

* Rīgas Ziņas. — 1925., Nr. 190.

Meierovica sejā un cēlā augumā bija mantots ļoti daudz no viņa mātes un vectēva. Uzaugdams latviešu ģimenē pie tautskolotāja mātes brāļa Roberta, kas sākumā ir skolotājs Pūrē, vēlāk Kabilē, kur Z. Meierovics apmeklē arī pamatskolu, šī latvietība dziļi iesakņojas zēna sirdī un prātā un jau vēlāk, apmeklējot pilsētas skolu Tukumā, izpaužas, kad jaunekļi, patriotiski noskaņoti, gribēdami redzēt mūsu tā laika ievērojamo kritiķi Teodoru Zeifertu, atnāk pie viņa ar kājām uz Olaini, kur visā šajā apmeklējumā Z. Meierovicam piekrit vadoņa loma. Tas ir ievērojams fakts jaunekļa dzīvē un rāda, ka jau tad viņā bija modies aktīvais nacionālisms, kas darbos meklēja savu atraisījumu. Vēl spilgtāk tas izpaužas Z. Meierovica studiju gados, kad viņš piedalās nacionālista V. Olava nodibinātajā korporācijā «Talavija» un dzīvo līdz nacionālās jaunatnes dzīvi. Kad 1911. gadā krievu ķeizars Nikolajs II apmeklē Rīgu un organizācijām tiek dots rīkojums par viņa sagaidīšanu, Z. Meierovics noteikti pasaka talaviešiem: «Mēs, talavieši, caru gaidīt neiesim!» — bet, kad universitātes vadība par to draud korporāciju slēgt, nozīmē tikai obligātos četrus pārstāvjus (Talavijas seniors Raudzeps)*, bet 1918. gada novembra dienās, kad tikko nodibinātajai Latvijai draud briesmas no visām pusēm, Z. Meierovics saka talaviešiem: «Tagad visiem talaviešiem kā vienam jābūt cīnītāju rindās!» Šis nacionālisms skubina arī Z. Meierovicu tūlīt pēc studiju beigšanas strādāt tā laika aktīvākajās nacionālās organizācijās, kā Latviešu izglītības biedrībā, meklēt darbu V. Olava nacionālās skolās, utt., vārdu sakot, nepalikt vis par krievu valsts ierēdni, bet iet to ceļu, kas Z. Meierovicu pievērsa latvietības celmam — zemniecībai — un noveda to Latviešu Nacionālā padomē, kad iesākās viņa lielā vēsturiskā misija.

---

* Jaunākās Ziņas. — 1925., Nr. 189.

No citām Z. Meierovica rakstura īpašībām jāuzsver viņa iedzimtā dabas gudriba. Z. Meierovica mūža panākumos laikmeta liecinieki daudz runā par laimi. Bez šaubām — arī laime pavadija Z. Meierovicu viņa nodomos, bet šo laimes ceļu vispirmām kārtām sagatavoja viņa gudrais prāts. Z. Meierovica iedzimtā primārā dabas gudriba ir tā, kas katrā izšķirošā brīdī intuitīvi nosaka viņam ejamo ceļu un palīdz atrast mērķu sasniegšanai nepieciešamos līdzekļus. Kā viens no Z. Meierovica mūža visgrūtākajiem uzdevumiem, ja studē viņa biogrāfijas un laika dokumentus, jāatzīst Latvijas atzišana *de iure*, kas vaināgo viņa diplomāta darbu. Šo brīdi (1921. gada janvāri) savās atmiņās atceras arī sūtnis un līdzcīnītājs Dr. M. Valters*, uzsvērdams tieši šo īpašību. «Z. Meierovica iespaidi Londonā izlikās smagi, gandrīz bez cerībām. Saruna ar toreiz Lielbritānijas valdībā iespaidīgo lordu Kersonu bijusi nedraudzīga, viņš bijis pat rupjš. Meierovics tēlo visos sikumos nelabvēlīgi noskaņoto lordu, viņa simpātijas pret veco Krieviju, viņa šaubas par jauno valstu dzīvības spējām. Liktos, ka jāatmet domas par *de iure* sasniegšanu jau šai Augstākās padomes sanāksmē — un tomēr, Z. Meierovics ir optimists! Kas viņu uz to pamudina? **Viņa augstā diplomātiskā matemātika, viņa induktīvā uzmanīgu vērojumu un apsvērumu metode** (Izcēlums mans. — Lt). Mēs sēžam visi kopā Parīzē viesnīcas istabā, diezgan drūmi, nepatikami noskaņoti, šaubās, — Latvijas pārstāvji no Parīzes, Londonas, Romas, kas te saaicināti uz kopējām apspriedēm. «Un tomēr,» — atskan mierīgi, pārliecinoši Meierovica vārdi, «lords Kersons nav vienīgais, no kura Padomes lēmums atkarīgs. Ja Briāns pastāvēs, Itālijas ierosinājums atzīt Latviju

---

* Jaunākās Ziņas. — 1935., Nr. 189.

de iure ies cauri, jo Anglija negribēs viena nostāties pret atzišanu! Nav taču nekādu iemeslu mūs neatziť.» Šie vārdi, pēc Dr. M. Valtera novērojuma, noveda pie gala slēdziena. Apsverot visus par un pret, noklausijies visos mūsu ziņojumos, mūsu ārlietu vaditājs noveda rēķinu pie gala slēdziena un šis slēdziens izrādijās par pareizu.» Tātad visgrūtāko uzdevumu priekšā ne jūsma, ne bravūra, lai būtu, kas būdams, bet aukstasinīgs, apsvērējs, matemātisks prāts, kas vēro un aprēķina un tad izdara savu slēdzienu tikpat nemaldīgi kā matemātikas uzdevumā. Bet šādu prātu nevar pats paņemt, to var izkopt, bet lielai dabas ģenialitātei vajaga būt iedzimtai, un tāda bija Z. Meierovicam, kura veda to Eiropas diplomāta slavas kalngalā. Un ne vien augšminētajā, bet arī daudz citos dzīves gadījumos asam novērotājam nepaliek apslēpts, ka Z. Meierovics «ar lielāko induktīvo pašu sīkāko vērojumu summēšanu, ar sausākās analīzes palīdzību spēja nonākt pie skaidras situāciju izpratnes».

Šai iedzimtai gudrībai, šim analizētājam, aprēķinātājam intelektam pievienojās atklāts, pārliecināts spriedums, apbrīnojams takts, ātras apsvēršanas un orientēšanās spējas. Tā tagadējais Valsts un ministru prezidents Dr. K. Ulmanis savās atmiņās par Z. Meierovicu Latviešu Zemnieku savienībā* liecina: «Ar apbrīojamu prasmi Z. Meierovics viegli orientējās sarežģītajos apstākļos (kā ārlietu ministrs) un prata arvien atrast vispareizāko un pieņemamāko izeju. Nekad Z. Meierovics nepadevās izmisumam, bet arvien beidzot atrada tādu izeju, kurai ar visiem spēkiem varēja virzīt pretim notikumus. Arī pagurušos un izmisušos viņš arvien prata uzmodināt ar jaunu un sirsniņu vārdu. Tāpat viņam piemita lielas spē-

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 24. lpp.

jas ātri likvidēt visas domstarpības un iekšējas ķildas. Viņš prata samierināt un darbā apvienot citkārt pat lielākos pretiniekus.» Par Z. Meierovica lieliskajām orientēšanās spējām viņa laikabiedru un līdzstrādnieku atmiņās vēl palikušas daudzas liecības. Te vēl dažas no raksturīgākām. Mūsu toreizējais sūtnis Anglijā G. Bisenieks atceras, ka, 1918. gada agrā rudenī iebraucot Londonā, Z. Meierovics ļoti ātri pratis orientēties turienes dzīves apstākļos. To pašu sūtnis novērojis arī vēlāk, vai nu tas bijis ārzemēs, novērtējot politisko stāvokli, vai arī ministru kabinetā. «Ja Meierovicam kāds jautājums nebija labi pazīstams, viņš nekad neturēja zem sava goda to izrādīt un ievākt ziņas no citiem. Lai arī jautājums bija politiska, saimnieciska vai finansiāla rakstura, pēc dažiem teicieniem Meierovics to jau bija izpratis un attīstīja pats tālāk bez lielām grūtībām.»*

Tieslietu ministrs V. Holcmanis Z. Meierovica kabinetā: «Gribētos atzīmēt vēl vienu Z. Meierovica īpatnību — tā ir brīnišķīgā orientēšanās spēja. Kā Ministru kabineta loceklis un it sevišķi kā Latvijas-Igaunijas robežu komisijas priekšsēdētājs līgumslēgšanas sarunās ar Igauniju esmu novērojis, ka pietika nedaudz vārdu, lai Meierovics saprastu pārrunājamās lietas kodolu. Pat ja dažreiz nācās pārrunāt jautājumus, kas Meierovicam bija sveši, arī tad jau pēc ļoti īsām piezīmēm Meierovics bija lietu izpratis, un dažreiz sēdes laikā uz ausi iečukstētu īsu piezīmju pamata viņš spēja turēt runu, kas savas argumentācijas un priekšnesuma ziņā bija nepārspējama.» To pašu Z. Meierovica rakstura īpašību apstiprina toreizējais departamenta direktors R. Liepiņš: «Apbrīnojama visiem likās Z. Meierovica orientēšanās visos jautājumos. Nereti ierēdnis nebija vēl sācis stāstīt, kad ministrs

---

* Latvijas Vēstnesis. — 1925., Nr. 190.

to pārtrauca ar skaidri formulētu atbildi.»* Ne mazāk raksturīga Z. Meierovicam ir apķēriba, kad pat sarežģītākos jautājumos tas atrod pareizas un izsmeļošas atbildes. Dr. A. Bilmans, vēlākais sūtnis Maskavā, cildina Z. Meierovica labo atmiņu, kuru viņš pastiprinājis ar mazu piezīmju grāmatiņu. Uz tās viņš parasti uzsitis ar zīmuli — zīme, ka jautājums netiks aizmirsts. Visām šim izcilām dāvanām vēl pievienojas Z. Meierovica darbīgums, ko uzsver daudzi. Tā Markus Gailits, toreizējais zemkopības ministrs, liecina: «Z. Meierovics milēja darbu, nodevās tam ar prieku — un darbs viņam pašķirās, vaiņagoja to sekmēm un uzvarām. Visos šais 20 gados, visnebaltākās dienās un grūtākos brīžos, neatminos Z. Meierovicu nokārtu galvu, padotu izmisumam. Aizvien un visur, vissarežģītākās situācijās Z. Meierovics atrada izeju. Likās, visur viņu pavadija talismans, nesatricināma ticība sev un savai laimes zvaigznei. Kur bija Z. Meierovics, darbā vai sabiedrībā, tur nebija vietas grūtsirdībai, pagurumam... Savā valsts darbā nelaiķis nekad un nekur nebaidījās no pretiniekiem, no viņu kritikas. Viņš spējīgākos no tiem nopietnākos gadījumos aizvien pievilka par saviem līdzdarbiniekiem, tā vispusīgi noskaidrojot sarežģītākos valsts jautājumus un rodot isto ceļu. Pēc savas būtības Meierovics nevarēja būt vienpusīgs, šauras partijas cilvēks, valsts un sabiedrības intereses viņš arvien stādīja augstāk. Augstsirdīgs, līdz pārgalvībai atklāts, līdz bezbēdībai drošsirdīgs, apdāvināts ar asu prātu un gaišu skatu — Meierovics vadīja mūsu dārgās Latvijas ārējo politiku no vienas uzvaras uz otru, baudot nedalītu uzticību Latvijā un apbrīnošanu ārpus tās.»** Par Z. Meierovica rakstura apvienotāja īpašībām toreiz izglītības ministrs prof. Dr. A. Kalniņš: «Viens no lielākiem

* Jaunākās Ziņas. — 1925., Nr. 188.

** Jaunākās Ziņas. — 1925., Nr. 188.

Z. Meierovica nopelniem ir tas, ka viņš arvien centies sekmēt mūsu daudzo politisko partiju kopdarbību. Šķiru, resp., partiju cīņas mazināšana ir bijusi arvien Meierovica mērķis. Cik esmu novērojis, viņš nekad nav bijis šaurs partijas politiķis, bet arvien centies nostāties uz plašāka viedokļa, ar ko arī izskaidrojamas visplašāko aprindu simpātijas šai personai.»* Toreizējais valsts kontrolieris R. Ivanovs raksturo Z. Meierovicu ne vien kā liela mēroga valstsvīru ārējās politikas vadībā, «bet arī iekšējo jautājumu šķetināšanā Z. Meierovics pierādījis apbrīnojamu vieglību un spējas, paceļoties pāri partiju šaurajiem viedokļiem un radot bāzi dažādu virzienu politiskam sadarbam». Toreizējais ministru prezidents H. Celmiņš savās atmiņās, runādams par Z. Meierovicu kā parlamentārietī, uzsver viņa arvien ļoti korekto izturēšanos pret viņa uzskatu pretiniekiem: «Ar apbrīnojamu mieru, neielaižoties ne mazākos asumos, Z. Meierovics jo siki apstājās pie katra, pat vismazākā oponenta iebilduma, analizēja to, centās to atspēkot vai arī tam piekrita. Brižam pat likās, ka viņš varēja ņemt dažu labu lietu paviršāki un daudzus iebildumus vienkārši — ignorēt. Taču kā īsts, korekts parlamentārietis viņš ņēma katru savu pretinieku nopietni, cienīja to un nopietni tam atbildēja. Runā Z. Meierovics brīvi, arvien kodolīgi, nopietns un pamatīgs. Parasti viņam priekšā zimite, astotdaļloksnes apmērā, kur uzņemts runas koncepts — tas viss.» Runāja Z. Meierovics viegli, brīvi, graciozi, likās, kolēģu pulkā, ne no katedras, runāja bez piespiešanās, bez patosa, ar zināmu garīgu šarmu, runāja ar gribu, lai viņu klausās, iepriekš necenzdamies klausītāju dabūt savā pusē, runāja tikai to, ko zināja, neatkārtojās runā un

---

* Jaunākās Ziņas. — 1925., Nr. 188..

sacīto nelaboja. Man atmiņā kāda Z. Meierovica runa 1923. gadā, referāts Latvijas kultūras veicināšanas biedrībā par Latviju un tās nākotni, kur viņš sniedza īsu Latvijas politisko vēsturi un slēdzienā pārgāja uz valsts izredzēm. Ja cilvēks piedzimst spirts un vesels, mēs, dabīgi, ticam, ka viņš dzīvos; kāpēc mēs mūsu spirtai, veselai, mūsu pašu radītai valstij gribam atraut šo ticību? Es ticu, ka Latvija dzīvos saules mūžu, un ticu taisni tāpēc, ka viņa ir jauna valsts, kuras mūžs vēl priekšā, — nobeidza Z. Meierovics. Viņa runa vienlīdz atspirdzināja un pārliecināja.

Tātad iedzimtas gara dāvanas, dabas gudriba, lielās orientēšanās spējas, laba atmiņa, nenogurstoša darbība, korektums katrā situācijā, optimisms, attapība, drosme un atklātība ir galvenās īpašības, kas iezīmējas Z. Meierovica raksturā. Bet tas nebija viss. Pamatā jau bija nopietna skolas izglītība un studijas, kuras dzīvē Z. Meierovics papildināja ar čaklu un rūpīgu lasīšanu. Šo rakstura īpašību savās atmiņās apliecina Dr. A. Bilmanis: «Meierovics daudz lasīja. Viņš bija viens no nedaudziem, kas lasa grāmatas. Un kā viņas lasīja: Ārlietu ministrijas arhīvos glabājas daudzas ar Meierovica spalvu rakstītās piezīmes. Lasot kādu rakstu, viņš arvien taisīja savas piezīmes. Ja tas bija raksts par budžetu, viņš aprēķināja visādus % %, pierakstīdams tos uz malas. Varēja redzēt, ka viņš nelasa, kā mēs parasti to darām, uzmetot acis, bet ka viņš lasa visu, rindu pēc rindas, uztver domu pēc domas un domā pats līdz.»

Neraugoties uz to, ka Z. Meierovics bija studējis komerczinības, viņš visčaklāk lasīja filozofijas, dzejas, bet sevišķi vēstures rakstus, ko viņš bija iemīlojis jau no komercskolas. Dziļi atmiņā viņam iespiedās aforistiski izteicieni no klasiķu rakstiem. Labprāt Z. Meierovics

satikās ar gara darbiniekiem, māksliniekiem, rakstniekiem, žurnālistiem utt. Savas darbības laikā Z. Meierovics Ārlietu ministrijā iekārtoja priekšzīmīgu bibliotēku.

Kā valstsvīram Z. Meierovicam bieži bija darišana ar presi. Par Z. Meierovica attiecībām ar to liecina redaktors Jūlijs Druva, apzīmēdams Z. Meierovicu par «preses draugu», kas atzinis, ka sabiedriskā darbā presei ir katrā ziņā viena no pirmajām vietām. Viņš presei veltīja to pašu nopietno vērību, ko ziedoja svarīgajām mūsu ārpolitikas problēmām. Mēs, redaktori, jutām to, kad sēdējām Ārlietu ministrijas namā pie tā paša lielā galda, kur tiek risināti nopietnākie konvenciju ligumu jautājumi, un tvērām viņa vārdus, lai pēc tam paustu tos pa visiem tēvijas stūriem. Tur mēs pieredzējām arī, ka viņš mums šķīļ tās pašas sava cēlā gara asprātības dzirkstis, ko tik bagātīgi kaisīja savu draugu vidū. Viņš turēja mūs par nopietnākajiem līdzdarbiniekiem un tuvākiem draugiem.* Neatrisināmu, neskaidru jautājumu Z. Meierovicam nebija, vienalga, vai runāja par kopējiem soļiem kaujas laukos, par miera sarunām, par Latvijas *de iure* atzīšanu, uzņemšanu Tautu Savienībā vai arī par ko citu. Pret vecākiem un uzticībā pārbaudītiem preses darbiniekiem ministrs bija stipri atklāts, un viņiem bieži nācās vaicāt, vai par to, ko ministrs stāsta, nav vēl pārāgrī rakstīt, uz ko Z. Meierovics tādās reizēs norādīja: «Es to teicu tikai jūsu zināšanai.» Vispār intervijās Meierovics bija ļoti runīgs un žurnālistiem deva plašu rīcības brīvību. (P. Bākulis.)

Daudz skopākas ir ziņas un liecības, kas mums raksturo Z. Meierovica dzīves intīmo pusi, viņu kā ģimenes cilvēku, skaidri privātu cilvēku, atraisītu no valstsvīra

---

* Z. A. Meierovics. E. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 242. lpp.

pienākumiem un stāvokļa. Z. Meierovica studiju biedrs O. Nonācs liecina: «Atklāts raksturs Meierovics nebija: tur viņā izteicās nākošais diplomāts. Varēja nodzīvot ar viņu kopā vai tiešā tuvumā ilgus gadus un tomēr viņu lāgā nepazīt.»* Diezgan vienbalsīgas ir arī citas atsauksmes, ka savu intīmo dzīvi Z. Meierovics stipri turējis nost no svešu skatiem un ģimenes dzīvē pilnīgi piederējis tikai sev un ģimenei. Par to liecina tiklab Annai Meierovicai rakstītās vēstules, kā arī Kristīnes Meierovicas dienasgrāmata, ciktāl tā zināma atklātībā. Tā kāds žurnālists savās atmiņās** raksta par Z. Meierovica vasaras mītni Dubultos: «Vasarā viņu ar kundzi (Kristīni) bieži redzēja pastaigājamies gar jūrmalu, bet reti kāds zināja, kur viņš dzīvo — tik kluss un atturīgs savā privātā dzīvē bija šis spīdošais valsts vīrs.» Z. Meierovica uzskatus par latviešu sievietes uzstāšanos atklātībā toreizējais ministru prezidents H. Celmiņš savās atmiņās*** raksturo tā, ka Z. Meierovics šīni ziņā bijis ļoti konservatīvs un dedzīgi uzstājies pret studenšu uzņemšanu korporācijās. «Z. Meierovics dzīvi izjuta sieviešu šarmu, un sievietes savukārt to bezgalīgi lutināja,» liecina par viņu kāds cits mūsu politisks darbinieks (J. Lazdiņš). Viss minētais attiecināms uz Z. Meierovica impozanto personību, kas visur tam pašķīra ceļu, vai tas bija pie karaļu galmiem, atbildīgiem politiķiem vai valstsvīriem. Kad itāļu valdība 1925. gadā rīko Ženēvā plašu rautu, tur sapulcējas pasaules politikas spīdekļi. «Kardināli greznos tērpos, diplomāti ordeņu zvaigznēm apkaisīti: katra vārds — programma. Tur labākās figūras, ko Eiropas valstis nostādījušas Ženēvas šaha turnīrā. Šajā milzīgo slavenību

---

* Z. A. Meierovics. A. Virzas sakopots rakstu krājums. — R., 1935., 242. lpp.

** Jaunākās Ziņas. — 1926., Nr. 184.

*** Brīvā Zeme. — 1925., Nr. 190.

mudžekli nepiespiesti kustas Meierovics. Rets, kas viņa nepazītu. Nav neviena, kas uzmanīgi, draudzīgi nesaņemtu viņa sveicinājumu: daudzi apstājas, lai apmainītos ar viņu dažiem vārdiem. Šeit nav vairs svarīgi, kādu valsti ministrs reprezentē: no svara izcilā personība. Lūk, Meierovica panākumu noslēpums!» (R. Valdess.)

Z. Meierovica darba cēliens bija iss, pat ar cilvēka mērauklu mērojot. Nepilni 10 gadi! Latvijas valsts dibināšanā un organizēšanā šie desmit gadi tomēr ir ārkārtīgi svarīgi. Nodibināt valsti, iegūt tai citu valstu vidū eksistences tiesības, kas ienes pilnīgu lūzumu vēsturē, izveidot normālas attiecības ar citiem kaimiņiem, ne vien ar draudzīgiem, bet arī ar tiem, ar kuriem nule krustoti šķēpi kaujas laukā, tas nav viegls darbs, un liekas, viena cilvēka spēkiem nemaz nav padarāms. Zigfrīds Meierovics, ar Dieva dotu diplomāta ģēniju apbalvots, veica šo lielo darbu, tā uz visiem laikiem ierakstīdams savu vārdu Latvijas valsts jaunajā vēsturē un savas tautas sirdī. 1929. gada janvārī Meža kapos uzceltais piemineklis ir ārēja atzinības zīme lielajam valstsvīram, bet tā — nepārejošā, neredzamā — tā paliek uz visiem laikiem tautas pateicīgā piemiņā!

MUMS VISIEM LATVIJAS LIKTENIS IR TUVS

Centīgs skolēns un students, aktīvs latviešu bēgļu centrālkomitejas Kultūras biroja, Viskrievijas pilsētu savienības kooperatīvu nodaļas darbinieks, Vidzemes zemes padomes pilnvarotais, Krievijas mazo tautu kongresa Kijevā delegāts no Vidzemes zemes padomes, Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes loceklis un Ārlietu nodaļas sūtnis Lielbritānijā, kur nedēļu pirms Latvijas Republikas proklamēšanas, 1918. gada 11. novembrī, saņem tās *de facto* atzišanu. Nezin, vai vēl kāda valsts ir atzīta kā fakts, pirms pati sevi proklamējusi. Vēl, runājot par Z. Meierovica profesionālo darbību, varētu uzskaitīt — pirmais ārlietu ministrs, viens no Bermonta sakāves organizētājiem, premjers utt. Taču aiz tā visa slēpās cilvēks ar savām spēēm un priekiem, savām bēdām un mīlestību, ar izturību, mieru un dziedātprieku. Tādu mēs Z. Meierovicu ieraugām reti, lai gan it kā apzināmies, ka nav jau iespējams sadalīt cilvēku divās daļās — darbā un ārpus darba. Šīs daļas savijas kopā, izlidzinās vai arī saduras. Tādēļ — pašķirsim nedaudz šo cilvēcisko emociju un rīcības priekškaru. «Grāfs Zigfrīds», kā mēdza rakstīt viens otrs žurnālists, «kurš daudziem neizprotams, dvēseles un jūtu viņojumus paturošs sevi», dzīvoja savu dzīvi.

Mēs katrs nākam no savas bērnības — bieži dzirdēti vārdi, bet ne vienmēr tos cenšamies arī saprast. Un tikai tad, kad kārtējo reizi notiek kaut kas neparasts, atceramies, ka viņam jau šūpulī ielikts... Šķiet, ka

Latvijas politiskajā dzīvē nav otras personības, kas ir nodzīvojusi tik īsu, bet tik spilgtu un piepildītu mūžu gan kā valstsvīrs, gan kā elegants vīrietis, gan kā cilvēks, kura mūžu no bērna dienām lauza un locīja visas tās pretrunas, kas valdīja sabiedrībā. Zigfrīds Anna Meierovics — lielas un traģiskas mīlestības bērns, kurš nevarēja nojaukt lielo un nepārvaramo neredzamo sienu, kas pastāvēja Latvijā dažādu tautību vidū. Siena, kura neizraisīja smagus konfliktus, neradīja grautiņus, kā tas bija citās Krievijas impērijas vietās, kur ik pa laikam notika ebreju slepkavības, taču daudziem cilvēkiem lauza dzīvi un lika smagi dvēseliski ciest. Tā bija arī Meierovicu ģimenē. Pat Annas, Hermaņa Meierovica sievas, nāve un mazdēla bāreņa liktenis nespēja dēlu samierināt ar viņa ģimeni. Tā arī Zigfrīds nekad neieraudzīja savus vecvecākus, tos nav redzējuši arī Helmuti, Rute un Guņārs. Viņi bija izsvītroti no Meierovicu dzimtas lappusēm. Un tāpēc ir pilnīgi saprotamas nepiepildītās bērna skumjas un sirdssāpes, kas ieskanas Zigfrīda Meierovica rakstītajā autobiogrāfijā. «... Tēvs, ļoti mīļodams savu dzīves biedreni, nevarēja pārciest viņas nāvi un palika grūtsirdīgs, tā kā manā 3. dzīvības gadā tas tika ievietots pašos spēka gados vājprātīgo iestādē, kurā viņš smok jau 18 gadus līdz šo baltu dien. Pēc tam tiku pieņemts audzināšanā pie sava onkuļa (mātes brāļa) tautskolotāja Kabilē. Grūti man bija iedzīvoties jaunos apstākļos. Nemaz nevarēju pierast pēc izlutinātās dzīves tēva mājās pie vienkāršajiem, bet tik veselīgajiem zemnieku apstākļiem. Bet daudz grūtāk bija redzēt onkuļa bērnus augot, jo man, kā kāds spēka vecītis sacīja, «jāaug bij bez mātes mīlestības». Daudzreiz dārzā «pie ābeles pieslējos, kā pie savas māmuliņas; birst ābelei baltie ziedi, birst man gaužas asaras». Daudzreiz, ganos iedams, saulei noejot,

dziedāju «aiznes manai māmuļai simtu labu vakariņ!»
Gadi gāja...»

Šķiet, ka tieši mātes mīlestības trūkums bija tas, kas piesaistīja Zigfrīdu pie nopietnās un nosvērtās māsiņas Annas Filholdes (vārds un uzvārds tāds pats kā viņa mātei). Radi savā starpā sprieda, ka šī laulība tomēr nebūtu atbalstāma — samērā tuva radniecība. Mainīt domas lika jaunā cilvēka ierauššanās sevī un drūmums. Radās bažas, vai Zigfrīdu nepiemeklēs tēva liktenis, ja būs jācieš neveiksme mīlestībā. Vēlāk atmiņās Meierovicu laikabiedri rakstīs par «pieguļas būdiņu» Bulduros, kurā jaunais pāris apmetās pēc kāzām. Abi smējušies, ka būda bijusi tik maza, ka guļot vīra kājas bijušas ārpus durvīm. Lai cik bija šaura dzīvošana, lai cik vienkāršs bija ēdiens, taču draugiem vieta atradās vienmēr. Tieši Zigfrīda alkas pēc sabiedrības, vēlme būt starp cilvēkiem, jautriība un smiekli pulcināja citus. Anna bija nosvērta un klusa, nekad neko nepārmeta vīram. Un varbūt tieši šī divējādā Zigfrīda daba — alkas pēc nesaņemtās mātes mīlestības un vienlaicīgi vēlme būt sabiedrības centrā — arī sarežģīja tālāko dzīvi. Tā 1918. gada 13. decembrī, atgriežoties no Londonas, viņš atzīsies sievai, ka ir apjucis savās jūtās. Anna no Maskavas bija atgriezusies ar abiem bērniem Rīgā. «...Cilvēka dzīve pastāv no laimes un darba. Es esmu pārliecināts, ka man ir bijis un būs darba aizvien pa pilnam. Bet dzīve ir tukša un drūma, ja nav laimes! Ak, kā gribas šīs laimes, bet cik grūti ir viņu iegūt. Es zinu, ka man nebūs laimes, ja es Tevi atstātu un aizietu citur, un es nezinu, vai būs pilnīga laime, kamēr pastāvēs dalītas jūtas, dalīta mīlestība. Es sevi neskaitu par vāju cilvēku, bet man trūkst saprašanas, kā iziet no šī burvju riņķa. Es zinu, ka Tu savas lielās mīlestības dēļ uz mani esi gatava upurēt savu laimi un nākotni, bet es tikpat labi paredzu, cik sāpju un cik

ciešanu tas Tev maksās. Tu esi jau pārāk daudz manis dēļ cietusi: man Tu esi atdevusi savu mīlestību, savu jaunību, sevi visu... Un vai tā lai būtu mana pateicība, ka es tagad aizietu no Tevis un atstātu Tevi; kā Tu raksti, kā izsviestu putniņu no savas ligzdas. Bez tam vēl abi mazie mīluliši! Cilvēkam kā augstākam radījumam ir vislielākā mīlestība un vislielākie pienākumi pret saviem bērniem, un es pilnā mērā izjūtu šo mīlestību un saprotu šos pienākumus.

Visu to es Tev rakstu, lai Tu būtu pārliecināta, ka Tu neesi no savas ligzdiņas izsviests putniņš, ka Tu mani vari gaidīt mājās ar prieku un ka tā vai citādi mēs, vispusīgi visu pārlikdami un apdomādami, atradīsim izeju, kas nesāpinās Tevi un nesalauzīs mūsu līdzšinējās attiecības. Kāda šī izeja būs, to vēl skaidri nezinu...» Kā liecina tālākie notikumi, izeju atrast tomēr neizdevās. 1920. gadā piedzima trešais bērns — Gunārs, bet tomēr Zigfrīds Meierovics aizgāja pie Kristīnes Bahmanes. Aizgāja, lai regulāri atgrieztos pie savējiem, kā pats mēdza sacīt, un rakstīt. Arī savā pēdējā dzīves dienā viņš bija ceļā pie Annas un bērniem. Iebraucis pie Kristīnes Dubultos, paņēmis līdzi ciemakukuli bērniem un devies tālāk uz Tukumumu. Katastrofā necieta neviens, nevienam nebija nekādu ievainojumu, tikai Zigfrīds Meierovics bija miris. Pat mašīnai nebija nekādu tādu bojājumu, kas traucētu turpināt ceļu. Anna iekāpa mašīnā un turēja Zigfrīda galvu klēpī ceļā līdz Tukumam, kur ārsts Bilovs izdarīja pirmo slēdzienu — tūlītēja nāve no galvaskausa un kakla skriemeļu lūzuma. Rīgā Sarkanā Krusta slimnīcā nu jau mirušo Latvijas pirmo ārlietu ministru sagaidīja K. Ulmanis, A. Klīve u. c., kā arī Kristīne Bahmane. Anna klusējot atkāpās, devās uz Rīgas dzīvokli un tad pie bērniem. Nāve bija atrisinājusi

šo tik sarežģīto dzīves mezglu starp divām nedalāmām mīlestībām...

Ja grūti vai pat neiespējami bija sadalīt sirdi un mīlestību, tad daudz vieglāk veicās valstisko problēmu risināšana. Spēja pasmaidīt, spēja savaldīties un optimisms ļoti bieži bija galvenie noteicošie faktori. Arī tad, kad Latvijas valsts pārstāvji kārtējo reizi saskārās ar naudas problēmu. Pirmajā brīdī šī problēma bija visur — kā ģimenei, tā pašam atrodoties ārpusaulē. Ģimenē to risināja, sūtot no ārzemēm paciņas, kā tas notika 1918. gada nogalē. «Kā mazu pierādījumu, ka es Jūs mīlu un pie Jums piedomāju, es ar Čakstes kungu nosūtu Jums dažas dāvanīņas uz svētkiem... Tev zila drēbe kostimam un balta — blūzei, kabatas lakatiņi un dvieļi; Helmiņam angļu jūras apģērbs (pat ar svilpi); Rutiņai — zila kleitiņa. Bez tam 3 pāri bērnu kurpītes dažāda lieluma — mazākās Rutiņai, pārējie Helmiņam. Tā kā es atceros, ka vasarā mazajam Ādolfam nebija kurpju, tad varbūt, ka viens no šiem 3 pāriem viņam noderēs. Man ļoti žēl, ka man nav Tava mēra. Tā kā Anglijā visas līdzīgas lietas ir dabūjamas bez kādām grūtībām un samērā daudz lētāk kā pārējā pasaulē, tad atraksti man visu, kas mums būtu vajadzīgs... mēģināšu apgādāt, cik vien līdzekļi atļaus.» Annai tika sīki norādīti arī iespējamie ienākuma avoti Latvijā, lai ģimene varētu izdzīvot. «Visi Tavi naudas līdzekļi būtu 1) Ceturtā kredītbiedrība, ja tā vēl kādu algu maksātu, 2) jaunajiem Pētersoniem Maskavā aizdotās summas un kāda maza summa no Olava par stundām (domāju ap 150 rbļ.). Gan laikam Tu Nacionālās padomes Rbļ. 600 — būsi kārtīgi ikmēnesi saņēmusi? Ja tas tā nebūtu un ja Tev tagad līdzekļu trūktu, tad aizeji un izstāsti savas bēdas Čakstes kungam, ar kuru es par šo lietu runāju, un viņš man solīja šo lietu nokārtot, tā ka naudas dēļ Tev nekādas nepatikšanas nebūtu

jāpiedzīvo. Pats par sevi saprotams, ka jādzīvo ir, ka var savilkt galus kopā, un es jau labi zinu, ka Tu to proti un arī darīsi.» Un Anna nekad nevienam nelūdza un neprasīja — vienmēr pietika, arī tad, kad praktiski it kā nebija no kā.

Ne jau velti par Z. Meierovicu pēc viņa nāves kā humora stāstīja par viņa taupīgumu. Viņš esot vienmēr precīzi pierakstījis visus delegāciju izdevumus — no tramvaja biļetes līdz taksometra izdevumiem, no brokastīm salonvagonā līdz dzeramnaudai viesnīcas sulainim. Pieraksti tika veikti par katru dienu līdz santīma precizitātei arī tad, kad Latvijas valsts jau bija ekonomiski nostabilizējusies.

Ja nebūtu prasmes rēķināt un taupīt pašam, kā arī aizņemties naudu valsts interesēs, tad vēl nav zināms, kā būtu beigusies Latvijas delegācijas darbība Parīzes miera konferencē. «...naudas apstākļi Parīzē ir pilnīgi neiespējami. Par aprīli un maiju esam saņēmuši vienīgi 10.000 frankus, kamēr mūsu budžets iztaisa 40.000 franku. Sedzam savus izdevumus ar mūsu kaimiņu delegāciju īstermiņa aizdevumiem, bet arī šis avots ir izsmelts... Bez naudas nevaram darbu turpināt, un likvidācijai vajadzīgās summas mums tāpat trūkst. Es ļoti brīnos par Ulmaņa kunga telegrammu, kuru viņš man piesūtīja, sacīdams, ka budžeta apmēros mēs naudu kārtīgi saņemšot. Ir pilnīgi nepielaižama lieta, ka Pagaidu valdība nostāda Miera delegāciju šādos apstākļos, ka viņai jāiet pa Parīzi, naudu meklējot. Esam jau tiktāl nokļuvuši, ka tiekam apdziedāti Parīzes rēvijās (*reveu*) «*Les lettons manquent d'argent*». Esam jau sabiedrotiem pieprasījuši aizņēmumu mūsu vajadzībām, bet izredzes tā dabūšanai ir mazas. Ja no Kopenhāgenas vai Liepājas nauda bez kavēšanās netiek piesūtīta, tad nolieku katru atbildību par sekām...» Un nauda netika tērēta lieki, jo

sadzīves apstākļi bija maksimāli vienkāršoti. Tā Bergam ar kundzi varēja ierādīt 6 kv. soļu lielu istabu — tieši divām gultām. Tāpat dzīvoja Grosvalds. Delegācijas darbiniekiem Z. Meierovics centās neatklāt naudas problēmas smagumu. O. Grosvalds vēlāk rakstīja: «...kāda skaistā pavasara dienā paziņoju Meierovicam, ka mūsu kase tukša. «Ak tā,» teica viņš, «ja mēs vēl šodien nesaņemam naudu, pēc jūsu domām, laikam mums visiem šonakt gulēt jāiet Buloņas mežiņā?» Smaidot viņš uzlika cepuri, apģērba dzeltenos cimodus, paņēma spieķi un aizgāja. Liels bija pārsteigums, kad pēc kādas stundas Meierovics atgriezās un nolika man uz galda veselu banknotu žūksni...» Latvijas ārlietu ministrs to mēdza saukt par «personīgo kredītu». Taču šis ienākumu avots nebija mūžīgs. Jūnijā ukraiņi, kuri visbiežāk bija izlidzējuši Z. Meierovicam, vairs nevarēja aizdot naudu. Lietuvieši arī tūlīt atteica, prasot garantijas un paskaidrojumus. Reizē ar to Meierovicu nomāca ģimenes materiālais nodrošinājums Latvijā. 1919. gada martā viņš rakstīja Annai: «Miļo sieviņ, un dārgie bērniņi! Nezinu, kad un kā Tu šo vēstuli saņemsi; nezinu arī, kur Jūs visi mīļie esat. Zinu, ka Rīgā iet slikti. Gribas cerēt, ka Varenais Dievs Jūs visus būs pasargājis no briesmām.

Tavu 1918. g. 30. decembra vēstuli saņēmu taisni 1919. g. 24./I. Prieks bija liels dabūt pēc ilga laika kaut arī īsas ziņas no savējiem. Sāpīga sajūta, ka Tu un bērniņi neesat saņēmuši nedz manas vēstules, nedz manu Ziemas svētku sūtījumu. Izrādās, ka tas kungs, kas to apsolīja aizvest, ir šo čemodānu atstājis Stokholmā... Tiklīdz Tu šo vēstuli saņemsi, lūdzu brauci ar bērniņiem uz Parīzi pie manis... Vajadzīgās atļaujas un naudu lūdzu, lai Tev izmaksā uz mana konta Pagaidu valdības finanšu ministrs Puriņa kungs vai kāds cits. Es

Tevi ar mazajiem gaidišu ar nepacietību. Še atbraukuši, Jūs visi varēsīt atspirgt no ilgām garām briesmām...»

Tomēr Anna neriskēja doties ceļā.

Vienlaicīgi, uzzinot par iespējamo «lielā četrinieka» (ASV, Anglija, Francija, Itālija) aizdevumu 10 miljonu apmērā, Meierovicam bija gatavs plāns, kā tas būtu jāsadala. «...Domāju, ka 10 miljonus varētu pareizi sadalīt šādi: Igaunijai un Lietuvai katrai pa 3 miljoniem un mums 4 miljoni aiz sekojošiem iemesliem: 1) Igaunija ir saņēmusi savā laikā aizdevumu no Somijas — 20 miljonus marku, un Lietuva no Vācijas 100 miljonus ostmarku..., 2) nedz Igaunija, nedz Lietuva no kara nav tik daudz cietušas...» Labi un šķietami pareizi spriedumi bez praktiska piepildījuma no pasaules lielvalstu puses. Daļēji atgādina šodienu — runājam it kā par Baltiju, bet dalām katru atsevišķi pie jebkuras izdevības.

Jūtamam atbalstu Latvijas delegācija saņēma no Amerikas Savienotajās Valstīs dzīvojošajiem latviešiem:

1919. gada 15. jūlijā Z. Meierovica kungam tiek nodoti 2200 franku un 325,60 dolāri, 25. septembrī — O. Grosvalda kungam 2682 franki un 300 dolāri...

Vēlāk O. Grosvalds rakstīs, ka, neskatoties ne uz ko, «Meierovics nekad nezaudēja uzņēmību, droširdību, labo omu un humoru, ar kuriem tas novērsa vienu otru pesimisma izpaudumu». Un nebija jau viegli Parīzē, jo ne vienu vien reizi Latvijas delegācijas pārstāvjiem nācās dzirdēt: «...ak Latvija — jā, jā, kā jums tur pie Melnās jūras iet...» Cik nu tur tā starpība — Baltijas vai Melnā jūra, bet tas bija Latvijas nākotnes jautājums — būt valstij vai... Un sarunas noritēja — Latvijas delegācija prasīja, bet sabiedrotie atkārtoja vienu un to pašu. Latvija prasīja savas neatkarības atzišanu, bet sabiedrotie atrunājās: «Prasība pēc pilnas neatkarības pašlaik nav pildāma. Lielvalstis uzskata, ka Latvijas stāvokļa nokārtošana

nevar būt risināma bez Krievijas valdības piekrišanas. Tāda valdība, visi cer, Krievijā drīz tikšot nodrošināta. Izsakot simpātijas latviešu centieniem un izsakot pārlicību, ka visi sabiedrotie grib nodrošināt latviešu un igauņu tautu brīvību. Ja to izdaris bez Krievijas valdības ziņas, tad īsts miers nebūs iespējams...» Un šādas atbildes Latvija saņēma ik reizi. Kamēr Rīgā saimniekoja P. Stučka un «plinšu sievas» šāva cilvēkus, Parīzē sabiedrotie sprieda par eiropesku Krieviju. Nelīdzēja arī savdabīgā Latvijas delegācijas izstrādātā sarunu taktika — oficiālo uzrunu teica J. Čakste, iesniedza prasību dokumentu, uzklusija diplomātiski pareizo noraidījumu un tad, it kā pārkāpjot visas etiķetes, vārdu lūdza «jaunais neapvaldāmais ārlietu ministrs», lai vēlreiz atkārtotu Latvijas prasību pēc tās neatkarības atzišanas. Čakste it kā lielā neizpratnē plātīja rokas un atvainojās — ko tad jaunam karstgalvim padarīsi. Tomēr savs efekts tika panākts — Latviju pieminēja un atcerējās. Jau atgriežoties Rīgā un turpinot cīņu par naudas līdzekļiem ārlietu problēmu risināšanā, Z. Meierovics meklēja dažādas iespējas, kā iegūt pozitīvu rezultātu.

Vēstniecības un ārzemēs strādājošās komisijas pēc Ārlietu ministrijas ieteikuma mēģināja veikt savus prezentācijas uzdevumus, saņemot nepieciešamos produktus no Latvijas. Piemēram, lūk, 1920. gada sākumā Maskavā darbojošās Kuģu un peldošo līdzekļu reevakuācijas komisijas saraksts par dzērieniem un ēdamlietām reprezentācijas vajadzībām: 18 pudeles šnabja, 12 pudeles konjaka, 6 pudeles pomerances, 3 pudeles ruma, 6 pudeles vīna, 30 mārciņas sviesta, 20 mārciņas speķa, 30 mārciņas šķiņķa filejas, 15 bundžiņas kondensētā piena, 12 bundžiņas gaļas konservu, 300 cigāru, 1000 papirosu, 12 bundžiņas papirosu «*Gold flake*», 10 mārciņas šokolādes, 8 duči kaletes ziepju, 5 mārciņas kafijas

un 6 spēļu kārtis. Saraksta pielikumā vēl tiek norādītas 5 mārciņas sveču, 10 paciņas sērkokciņu, 10 mārciņas mazgājamo ziepju.

Vēlmi visu risināt ar diplomātijas — sarunu — palīdzību kā galveno Z. Meierovica ārpolitiskās darbības principu uzsvēra viņa mūžīgais oponents sociāldemokrāts F. Cielēns. «Mūs šķīra arī raksturi. Meierovics pirmā un galvenā kārtā bija diplomāts, kas baidījās pārsteigties, gribēja nogaidīt un manevrēt svešu spēku un pretspēku pretešķībās un sadursmēs.» Ne jau tikai šo starpvalstu sarunu laikā Z. Meierovicam palīdzēja diplomātija un spēja uz laiku piemirst aizvainojumu un pat piekāpties politisku pazemojumu priekšā. Viens no labākajiem piemēriem ir viņa sarunas ar Latvijas sociāldemokrātiem par līdzdalību Latvijas un Krievijas miera sarunās. 1920. gada Satversmes priekšvēlēšanu cīņa bija maksimāli saasinājusi LZS un LSDSP pretrunas. Pēc skaļajiem sociāldemokrāta K. Kurzemnieka apvainojumiem K. Ulmanim «un viņa bandai», kuri esot «iekšējie kolčakieši», zemsaviešu rindās pat sāka figurēt ideja par LSDSP darbības ierobežošanu. Taču miera sarunas ar Krieviju bez F. Mendera (sociāldemokrātu lidera) praktiski gandrīz vai kļuva neiespējamās, jo liela nozīme bija viņa personīgajiem kontaktiem ar Krievijas puses pārstāvjiem. Lai rastu risinājumu, Z. Meierovics atlika malā politiskos apvainojumus un iekšpolitiskos strīdus un lūdza iespēju uzstāties LSDSP CK sēdē. 1920. gada 7. martā sociāldemokrāti deva vārdu Latvijas ārlietu ministram savas centrālkomitejas sēdē. Nelīdzēja ne lūgums, ne arī norādes, ka formulējumi līgumā vēl var tikt mainīti. Lēmums noteica: «...CK atrod par neiespējamu uzņemt atbildību par valdības ārējo politiku un par viņas miera politiku un uzskata par neiespējamu atļaut saviem biedriem ņemt dalību kā valdības priekštāvjiem miera

delegācijā.» Sociāldemokrāti gāja vēl tālāk. 8. marta Tautas Padomes sēdē F. Menders uzbruka valdībai par it kā pastāvošo «balto krievu atbalstīšanu, ļaujot Judeniča armijas atliekām apmesties Latvijā». Neskatoties uz to visu, kad sarunas 1920. gada vasarā nonāca strupceļā, Z. Meierovics atkal aicināja sociāldemokrātus piedalīties darbā. Šoreiz kompromiss tika atrasts, lai gan sociāldemokrātu iespējamo ietekmi Latvijas puse bija novērtējusi par augstu, un 1920. gada 11. augustā pulksten 12 un 40 minūtēs līgums tika parakstīts ar šim gadījumam īpaši izgatavotu zelta spalvu.

Tomēr ne jau tikai ārpolitiskajā darbībā un starppartejiskos strīdos Z. Meierovicam nācās likt lietā savu diplomātiju, savaldību un ārējo mieru. Kā tas ir bijis agrāk un ir vēl šodien, kāda politiķa straujš politiskās autoritātes pieaugums nereti izraisa kolēģos skaudību. Diemžēl no tā neizdevās izvairīties arī Z. Meierovicam. Gatavojoties 1922. gada Saeimas vēlēšanām, kādā priekšvēlēšanu sapulcē K. Ulmanis nenoturējās un sāka asi kritizēt Latvijas ārpolitiku, apvainojot ārlietu ministru «nemākulībā, kas esot izpaudusies viņa nespējā panākt no Vācijas kara zaudējumu atlīdzību». Šķiet, ka ne jau ārlietu problēmas bija kritikas objekts, bet gan 1921. gada 16. jūnijā saņemtais Satversmes Sapulces prezidenta paziņojums: «Augsti godāts k-gs!

...esmu aicinājis Satversmes Sapulces locekli Z. Meierovica kungu sastādīt ministru kabinetu un no viņa saņēmis š. g. 15. jūnijā ne vien paziņojumu, ka viņš šo uzdevumu veicis, bet arī kabineta locekļu sarakstu.

Tā kā līdz ar to pabeigts jaunā Ministru Kabineta sastādīšanas darbs, tad lūdzu Jūs, augsti godāts kungs, stāties sakarā ar ministru prezidentu Meierovica kungu par resoru lietu nodošanu jaunajam kabinetam.

Šai kabinetu pārmaiņu brīdī, metot skatu uz Jūsu

darbu, sākot no 1918. gada 17. novembra, kur Tautas Padome Jums uzdeva sastādīt pirmo Latvijas ministru kabinetu, līdz pašam pēdējam laikam, es nevaru atstāt neizceļot un ar pateicību nepieminētu visu to, ko Jūs esiet veikuši, izpildot savu amatu pienākumu...

Visā augstcienībā

Jūsu

J. Čakste, Satversmes Sapulces prezidents.»

Kā vēlāk rakstis savās atmiņās Alfrēds Bērziņš, Z. Meierovics, būdams ministru prezidents, gribējis aizsūtīt K. Ulmani par Latvijas sūtni uz Vašingtonu.

Z. Meierovics iespējamo savstarpējo karošanu Saeimas priekšvēlēšanu kampaņā jau bija paredzējis. LZS 6. kongresā, ziņojot par «valsts iekšējo stāvokli», viņš teica: «...pārdzīvoti divi arpus gadi, un Satversmes Sapulce nevar vairs atspoguļot tautas domas. Mēs esam mācījušies, ka būt remdeniem vēlēšanu laikā ir noziegums pret valsti. Tuvojas brīdis, kad visa atbildība gulsies uz organizētu zemniecību. Zemnieku Savienība ir daudz darijusi pie valsts izbūves darba. Viņa no paša sākuma ir bijuse ne valdošā, bet valstiskā partija. Tādai viņai jābūt vienmēr. Demokrātiskais centrs nevar saprasties personīgo interešu dēļ. Mūsu partijā personīgi iemesli nedrīkst spēlēt lomu...» F. Cielēns atceras, ka Z. Meierovics sava partijas biedra publisko kritiku bija uztvēris ļoti mierīgi, piebilstot: «Politiskā greizsirdība dažus cilvēkus padara pilnīgi greizus. Ja jūs to vēl neesat piedzīvojis savā partijā, tad droši vien reiz piedzīvosiet...» Saeimā ievēlēja gan K. Ulmani, gan Z. Meierovicu. Nekas ārēji neliecināja par to, kas noticis. Un atkal atkārtojās līdzīga situācija, kāda tā bija Satversmes Sapulces darbības pirmajā dienā: «K. Ulmanis izskatījās vairāk sadrūmis nekā iepriecināts... Vai tautas vietnieki viņu izraudzīs arī turpmāk par valdības galvu? Šī neziņa

kremta Ulmani. Pusotra gada laikā viņš tā bija pieradis pie šī amata, ka nu radās neapslēpjamas bažas, tikai iedomājoties vien, ka Satversmes Sapulces vairākums varētu izraudzīties citu vīru viņa vietā...» Viņa bažas apstiprinājās — K. Ulmani bija izkonkurējis cilvēks, kurš vēl toreiz, 1920. gadā, jutās pilnīgi citādi.

«Eleganti tērpi, vestes pēdējo pogu vaļā, baltu puķi pie žaketes atloka, drošā līdzsvarā viņš ieslidēja kuluāru zālē. Slaido stāvu lepni izslējis, sniedza roku uz visām pusēm, un viņa plašais, laipnais smaids izteica apmierinātību par sasniegto un optimistisku ticību turpmākiem Latvijas panākumiem... Ārlietu ministrs nemaz nebažījās par savu rītdienu. Viņš skaidri sajuta kontaktu ar latviešu deputātiem, kuru uzticību viņš bija ieguvis ar savu darbu, it īpaši ar raksturu un taktu... Kad kuluāru zālē ap stalto un smaidošo Meierovicu plašā lokā grupējās dažādu partiju deputāti, viņa sabiedriskais oreols jau sāka aizēnot Kārļa Ulmaņa autoritāti...» Nu tas bija noticis...

Cik nosvērts, izturēts un taktisks Z. Meierovics bija valstiskās un politiskās lietās, tik azartisks un dzīvespriecīgs viņš bija retajās svētku reizēs. Ja notika saiets, tad tieši Z. Meierovics vienmēr kļuva par kompānijas dvēseli. 1919. gada 26. jūnijā Versaļā tika parakstīts miera līgums, un Parīzē sākās vispārēja liksmība, kurā iesaistījās arī Latvijas delegācijas darbinieki. Z. Meierovics kopā ar A. Bergu, viņa kundzi, J. Sesku, O. Grosvaldu un darbvedi devās līdz cilvēku plūsmai uz Triumfa arku. Satiksme bija apturēta, lai nekas netraucētu. Vēlāk paši dalībnieki atcerēsies, ka «solidais A. Bergs ar savu izskatīgo kundzi iemetās rotaļniekos». Viņiem pievienojies O. Grosvalds ar Bērziņa kundzi. Tā kā Z. Meierovicam, J. Seskim un F. Cielēnam nebija Parīzē ne sievas, ne draudzenes, tad viņi dungoja līdz melodijas. Tomēr Z. Meierovics tādu pasīvu vērošanu nav varējis izturēt

un atņēmis O. Grosvaldam partneri, lai pievienotos deļotājiem. Pēc tam Latvijas delegācijas pārstāvji atraduši kādā restorānā galdiņu, dzēruši, pēc F. Cielēna vērtējuma, viduvēju šampanieti. Sarunu centrā atkal nonāca Z. Meierovics. «Viņš prata gaumīgi dzert vīnu, stāstīt asprātīgas anekdotes un saviem priecīgiem smiekliem savaldzināt visus.»

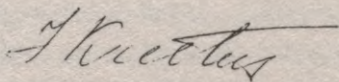
Jau pēc Z. Meierovica nāves, kad avīzēs parādījās daudz nostāstu par ārlietu ministru, bija minētas arī kādas dzimšanas dienas svinības Parīzē. «O, kā Meierovics milēja dziedāt, un ar kādu sparū, ar kādu sirsniņu viņš dziedāja «Sasit kannu...». Viņš milēja tādās reizēs diriģēt... No bola jau visi dūšā, sārtais un kreisais C [Cielēns — *I. Kreituse*] jau sāk savu bezgalīgo runu par proletariāta cīņām. Meierovics miļi smaida, nevar manīt, ka dzēris. Tad blakus dzīvokli kāds godīgs pilsonis, kam C runas neļāva gulēt, sāka klauzināt ar koku pie sienas. Meierovics sacīja — netraucēsim kungu, nodziedāsim kluso «Pūt vējiņi». Mēs dziedājām tautas dziesmas līdz rīta gaismai, un francūzis vairs neklauvēja.»

Par sava veida ārlietu ministra karjeras smaili var uzskatīt Latvijas *de iure* atzišanu 1921. gada 26. janvārī. Rīgā sākās spontānas demonstrācijas, kurās piedalījās gan skolēni, gan studenti, gan valsts darbinieki — kaut kas līdzīgs 1919. gada Parīzei. Pēc pāris dienām Rīgā atgriezās Z. Meierovics. Tās pašas dienas vakarā grāmatu izdevējs Ansis Gulbis ielūdza kādus 40 deputātus un rakstniekus uz Otto Švarca restorānu, lai apsveiktu ārlietu ministru ar panākumiem. Vakars bija prieka un gaviļu pilns. Cielēns vēlāk rakstis: «Meierovics, kurš allaž bija dzīvespriecīgs un prata tvert dzīves īsos jautros brīžus, tovakar bija sevišķā laimības sajūtā. Viņa neatlaidīgais darbs bija nu vainagots. Mēs visi kā jaunekļi jautri dzērām, vēl jautrāk smējām, dziedājām un beidzot

pat dejojām. Slaidais, veiklais un elegantais dejojotājs Meierovics pirmais grieza valsi ar savu kundzi, es sekoju ar temperamentīgo rakstnieka Pāvila Roziša kundzi, Eduards Virza laida vaļā ar slaido Šūmaņa kundzi. Tikai pret rīta pusi, kad Ansis Gulbis viens pats bija sedzis lielo lēsi, mēs sākām izklist.»

Un tad jau pavisam drīz pienāks 1925. gada 27. augusta rīts ar sīku pelēku lietiņu. Doma baznīcā būs ap 300 vainagiem, būs patiesas sēras un arī liekulība, kad būs neapmierinātība par «ierādīto vietu» sēru dievkalpojuma laikā. Avīze «Segodnja» Z. Meierovica nāves iespējamās sekas salīdzināja ar Eberta un Ļeņina nāvi, kas nebija tik negaidītas un pret dabiskas. Tā ir nacionāla traģēdija, jo Latvijas starptautiskais liktenis ir cieši saistīts ar Meierovica personību, — rakstīja avīze. Bija vēl daudz atvadu vārdu. Starp tiem arī nākotnes skatījums. «...Cik piepeša, traģiska un negaidīta ir šī nāve... Tikai pēc nāves mēs sapratām, cik patiesi populārs, cik liels un nepieciešams bija mums Zigfrīds Anna Meierovics. Pie viņa zārka apklusā un godbijīgi dziļi nopūtās pat tie, kuri vakar vēl veda pret viņu savas intrigas. Rīt viņi jau sāks plēsties ap vakanto ārlietu ministra portfeli, izbīdīs savus kandidātus. Un, kad mēs dzirdēsim šo izredzēto vārdus, cik pelēki un niecīgi tie būs, salīdzinot ar aizgājušo milzeni. Tad mēs vēl dziļāki sajūtīsim, ka nav mums un varbūt nekad arī nebūs tik gaiša, tik enerģiska, lokana un džentlmeniska mūsu ārlietu politikas vadītāja...»

Dr. hist.
Ilga Kreituse

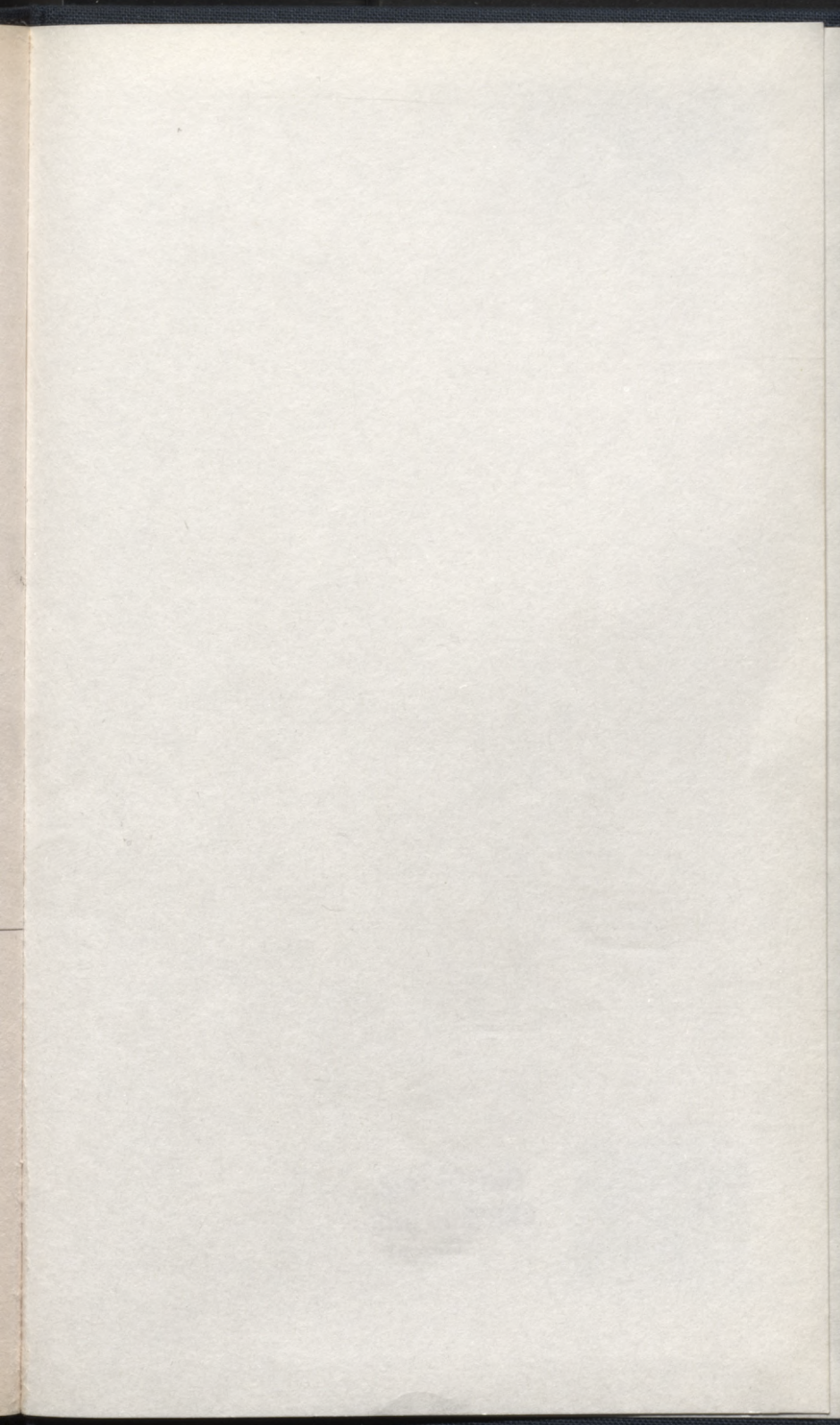

SATURS

Latvijas ārlietu ministrs <i>Indulis Bērziņš</i> . Latvijas jaunības zvaigzne	5
<i>Gunārs Meierovics</i> . Par manu tēvu	7
No Zigfrīda Meierovica piezīmēm sakarā ar Latvijas atzišanu « <i>de iure</i> »	11
Bērība. Skolas gadi. Pirmie soļi dzīvē	17
Pasaules karš. Maskavā. Rēzeknē. Rīgā	27
Pēterpilī. Kijevā. Valkā. Darbs Nacionālajā padomē	39
Gatavošanās braucienam uz ārzemēm. Memorandi lielvalstīm. Pilnvara. Stokholma	53
Londonā. Vēsturiskā audience. Latvijas valsts « <i>de facto</i> »	65
Parīzē. Darbs Pasaules miera konferencē	79
Pirmais ārlietu ministrs. Latvijas « <i>de iure</i> »	86
Ministru prezidents un ārlietu ministrs	101
Konvencijas un tirdzniecības līgumi	109
Ķīmenes dzīve. Liktenīgais brauciens	115
Bēres. Atbalss Eiropā un pie mums. Kristīnes Meierovicas nāve	125
Raksturojums. Nozīme mūsu valsts vēsturē	133
<i>Ilga Kreituse</i> . Mums visiems Latvijas liktenis ir tuvs	144

Iespiesta a/s «Preses nams»
poligrāfijas grupā Jāņa sēta
Balasta dambī 3, Rīgā, LV-1081

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻARS**

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0301013332

ISBN 9984-595-53-6

9 789984 595535

1.70

2001-3
L 134